

МБОУ “Хамагаттинская средняя общеобразовательная школа им Е.М.Шапошникова
МО “Намский улус” Республики Саха (Якутия)”

Принято на заседании МО
Протокол № _____
Руководитель _____/Захарова С.А./
Дата: «__» _____ 2017г.

«СОГЛАСОВАНО»
зам.по УМР _____/Березкина Л.Н./
Дата: «__» _____ 2017г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Директор школы _____/Дьяконов А.М./
Дата: «__» _____ 2017г.

Рабочая программа учебного курса
«Математика» для 2 класса
срок реализации 2017-2018 учебный год
начальное общее образование

Составитель: учитель начальных классов
Федорова М.И.

2017 г.

Пояснительная записка

Рабочая программа по **математике** составлена на основе примерной программы основного общего образования и авторской программы курса «Математика. 1 - 4 классы» авторы М.И.Башмаков, М.Г.Нефёдова.

При составлении тематического планирования использованы:

- федеральный компонент государственного стандарта начального образования (приказ МО РФ от 05.03.2004 г. № 1089 «Об утверждении федерального компонента государственных образовательных стандартов начального общего, основного общего и среднего (полного) общего образования»);
- примерная программа для начальных классов;
- программа учебного курса комплекта «Планета знаний»: М.И.Башмаков, М.Г.Нефедова «Математика» Программы общеобразовательных учреждений. Начальная школа. 1 – 4 классы. - М.: АСТ: Астрель, 2006.

Планирование рассчитано на 136 учебных часов (4 часа в неделю).

Программа направлена на реализацию **целей обучения математике** в начальном звене, сформулированных в стандарте начального общего образования. **Три группы задач**, решаемых в рамках данного курса и направленных на достижение поставленных целей.

Учебные:

- формирование на доступном уровне представлений о натуральных числах и принципе построения натурального ряда чисел, знакомство с десятичной системой счисления;
- формирование на доступном уровне представлений о четырех арифметических действиях: понимание смысла арифметических действий, понимание взаимосвязей между ними, изучение законов арифметических действий;
- формирование на доступном уровне навыков устного счета, письменных вычислений, использования рациональных способов вычислений, применение этих навыков при решении практических задач (измерении величин, вычислении количественных характеристик предметов, решении текстовых задач).

Развивающие:

- развитие пространственных представлений учащихся как базовых для становления познавательных психических процессов: внимания, памяти, воображения, мышления;
- развитие логического мышления - основы успешного освоения знаний по математике и другим учебным предметам;
- формирование на доступном уровне обобщенных представлений об изучаемых математических понятиях, способах представления информации, способах решения задач.

Общеучебные:

- знакомство с методами изучения окружающего мира (наблюдение, сравнение, измерение, моделирование) и способами представления информации;
- формирование на доступном уровне умений работы с информацией, представленной в разных видах (текст, рисунок, схема, символическая запись, модель, таблица, диаграмма);
- формирование на доступном уровне навыков самостоятельной познавательной деятельности;
- формирование навыков самостоятельной индивидуальной и коллективной работы: взаимоконтроля и самопроверки, обсуждения информации, планирования познавательной деятельности и самооценки.

Эти положения реализуются в программе и учебно - методическом комплекте по изучению математики.

В данный УМК входят:

Учебник «Математика» 2 класс (авторы М.И.Башмаков, М.Г.Нефёдова)

Рабочие тетради по математике для учебника 2 классов (авторы М.И.Башмаков, М.Г.Нефёдова)

Методическое пособие «Обучение в 2 классе по учебникам «Математика» М.И.Башмакова, М.Г.Нефёдовой» (авторы М.И.Башмаков, М.Г.Нефёдова)

Программа курса «Математика» 1-4 классы (авторы М.И.Башмаков, М.Г.Нефёдова)

Содержание программы 2 класс (136 ч)

Числа и величины (25 ч)

Разряд, разрядные слагаемые. Разрядный состав чисел первой тысячи.

Величина, измерение величин. Единицы измерения длины: миллиметр, метр, километр. *Десятичный принцип построения системы единиц измерения длины. Округление величин, полученных путем измерений.*

Единицы измерения времени: час, минута.

Пропедевтический уровень. Числа первой тысячи. Признак делимости чисел на 2, на 5, на 10. Единицы измерения площади: квадратный сантиметр, квадратный метр, квадратный километр. Единицы измерения объема: кубический сантиметр, кубический метр.

Практическая деятельность. Представление чисел первой сотни в виде суммы разрядных слагаемых.

Счет двойками, тройками, четверками, пятерками в пределах таблицы умножения.

Измерение длины; *округление полученных данных*; вычисление площади прямоугольника. Определение времени по часам.

Пропедевтический уровень. Чтение и запись чисел в пределах 1000; счет сотнями. Представление чисел в пределах 1000 в виде суммы разрядных слагаемых.

Операции над числами (70 ч)

Разностное сравнение. Сложение и вычитание чисел в пределах 100 с переходом через десяток. Вычитание - действие, обратное сложению. Свойства сложения (переместительное и сочетательное).

Умножение как сложение одинаковых слагаемых. Названия компонентов умножения (произведение, множители, значение произведения). Деление на равные части. Название компонентов деления (делимое, делитель, частное). Правило перестановки множителей в произведении. Умножение и деление с числами 0 и 1. Порядок выполнения действий в числовых выражениях без скобок.

Структура текстовой задачи. Обратная задача.

Пропедевтический уровень. Деление - действие, обратное умножению. Правило группировки множителей в произведении.

Практическая деятельность. Устное и письменное сложение и вычитание чисел в пределах 100. Разностное сравнение чисел с помощью вычитания.

Чтение и запись выражений (произведения, частного). Вычисление значения произведения с помощью сложения. Умножение однозначных чисел с помощью таблицы.

Табличные случаи умножения однозначных чисел (2, 3, 4, 5) и соответствующие случаи деления.

Вычисление значения числового выражения в 2-3 действия без скобок. Сравнение значений числовых выражений.

Решение задач в 1-2 действия.

Пропедевтический уровень. Сравнение чисел в пределах 1000. Сложение и вычитание сотен. Проверка результата сложения вычитанием, результата вычитания сложением.

Составление краткой записи условия задачи. Моделирование условия задачи с помощью графических схем (геометрических фигур, отрезка числового луча). Постановка вопросов по условию задачи.

Вычисление значения числового выражения в 3-4 действия без скобок рациональным способом (с помощью свойств сложения и вычитания, группировки слагаемых, вычитаемых, множителей).

Наглядная геометрия (5 ч)

Прямоугольник и квадрат. Равенство сторон в квадрате. Равенство противоположных сторон в прямоугольнике. Ромб.

Пропедевтический уровень. Угол: прямой, острый, тупой. Равенство углов.

Диагональ четырехугольника. Равенство диагоналей прямоугольника.

Площадь прямоугольника. Площадь квадрата.

Прямоугольный треугольник. Площадь прямоугольного треугольника (на уровне наблюдений).

Параллелепипед, объем параллелепипеда.

Практическая деятельность. Вычисление периметров прямоугольника и квадрата (с помощью измерений и вычислений). Рисование прямоугольника, квадрата с заданными длинами сторон.

Определение с помощью угольника прямых, острых, тупых углов в геометрических фигурах. Рисование с помощью угольника: геометрических фигур с прямыми, острыми, тупыми углами.

Пропедевтический уровень. Сравнение углов с помощью наложения.

Вычисление площадей прямоугольника и квадрата (с помощью измерений и умножения).

Вычисление объема параллелепипеда (с помощью измерений и умножения).

Повторение (36 ч)

Основные требования к уровню знаний и умений учащихся во 2 классе

Учащиеся должны знать:

- названия разрядов (единицы, десятки, сотни);
- переместительное и сочетательное свойства сложения;
- названия компонентов сложения (слагаемые) и вычитания (уменьшаемое, вычитаемое);
- табличные случаи умножения чисел на 2, 3, 4 и 5;
- названия числовых выражений (произведение, частное);
- правило перестановки множителей в произведении;
- порядок выполнения действий в числовых выражениях без скобок;

Учащиеся должны уметь:

- считать двойками, тройками, четверками, пятерками в пределах таблицы умножения;
- устно выполнять сложение и вычитание чисел в пределах 20 с переходом через десяток;
- письменно выполнять сложение и вычитание в пределах 100;
- проверять результат сложения вычитанием и результат вычитания сложением;
- выполнять 4 арифметических действия с числом 0;
- вычислять значения числового выражения, содержащего 3-4 действия (без

- названия геометрических фигур (угол, прямоугольный треугольник);
- названия единиц измерения времени (час, минута, секунда);

Учащиеся могут знать:

- названия компонентов действий умножения (множители) и деления (делимое, делитель);
- правило округления чисел, полученных в результате измерения;
- признаки делимости на 2 и на 5;
- названия единиц измерения длины (метр, километр), площади (квадратный метр), объема (кубический метр) и температуры (градус);
- изученные свойства сторон и диагоналей прямоугольника (в том числе и квадрата);
- отдельные свойства прямоугольного треугольника;

скобок);

- сравнивать значения числовых выражений;
- решать простейшие текстовые задачи в одно действие на умножение и деление;

Учащиеся могут уметь:

- складывать и вычитать сотни;
- вычислять значение числового выражения в несколько действий рациональным способом (с помощью изученных свойств сложения, вычитания и умножения);
- округлять данные, полученные путем измерения;
- решать текстовые задачи в 2-3 действия на сложение и вычитание;
- вычислять периметр и площадь прямоугольника (квадрата) с помощью таблицы умножения;
- различать прямой, острый и тупой углы;
- упорядочивать предметы по длине, площади, объему, массе;
- определять время по часам.

Тематический план учебного курса

Период обучения	Количество часов	Диагностический и практический материал (контрольные работы, практические работы, тесты, диагностические работы и т.д.)
1 четверть	32	Входная контрольная работа № 1, Итоговая контрольная работа № 2 Проверочная работа № 1 по теме: «Что мы знаем о числе» Тесты периодически
2 четверть	31	Итоговая контрольная работа № 3 Проверочная работа № 2 по теме: «Наглядная геометрия» Тесты периодически
3 четверть	41	Контрольная работа № 4 по теме «Знакомимся с новыми действиями» Итоговая контрольная работа № 5 Проверочная работа № 3 по теме: «Измерение величин» Тесты периодически
4 четверть	32	Итоговая контрольная работа № 6 Проверочная работа № 4 по теме: «Учимся умножать и делить» Тесты периодически
Итого	136	Контрольные работы - 6, проверочные работы – 4, тесты периодически

Календарно – тематическое планирование

№ п/п	Дата проведения		Тема урока	Основные термины и понятия	Стр. учебника	Домашнее задание
	планируе мая	фактичес кая				
1 четверть (32 ч) Раздел: Числа и величины Тема: Что мы знаем о числах (17 ч)						
1	04.09		Рисуем цифры	Буквы, цифры, числа Группы предметов, десятки, сотни Однозначные, двузначные, трехзначные числа Числовой луч, анаграммы	Ч.1 4-5	№ 2 с. 4
2	05.09		Собираем группы		6-7	№ 5 с. 7
3	06.09		Считаем десятками и сотнями		8-9	№ 5 с. 9
4	07.09		Записываем числа		10-11	№ 4 с. 11(y)
5	11.09		Расставляем числа по порядку		12-13	№ 7 с. 13
6	12.09		Сравниваем числа		14-15	№ 4 с. 14
7	13.09		Входная контрольная работа № 1			
8	14.09		Работа над ошибками			№ 8 с. 15(y)
9	18.09		Вычисляем в пределах десятка		16-17	№ 3 с. 16
10	19.09		Прибавляем и вычитаем однозначное число		18-19	№ 7 с. 19
11	20.09		Считаем до 100		20-21	№ 5 с. 21
12	21.09		Задачи принцессы Турандот	Схемы, условие, решение, ответ	22-23	№ 5 с. 23(y)
13	25.09		Придумываем задачи		24-25	№ 4 с. 24
14	26.09		Семь раз отмерь	Длина ломаной, площадь фигуры, объем фигуры периметр многоугольника,	26-27	№ 6 с. 27
15	27.09		Повторение изученного по теме: «Что мы знаем о числе»		28-35	№ 5 с. 29
16	28.09		Проверочная работа № 1 по теме: «Что мы знаем о числе»			
17	02.10		Работа над ошибками. Повторение и обобщение		28-35	№ 3 с. 32
Раздел: Операции над числами Тема: Сложение и вычитание до 20 (15 ч)						
18	03.10		Почему 20		36-37	№ 5 с. 36
19	04.10		Волшебная таблица		38-39	№ 5 с. 39
20	05.10		Двенадцать месяцев		40-41	№ 5 с. 41(y)
21	09.10		В сумме XV		42-43	№ 5 с. 43
22	10.10		От года до полутора		44-45	№ 8 с. 45

23	11.10		С девяткой работать легко		46-47	№ 9 с. 47
24	12.10		Вокруг дюжины		48-49	№ 8 с. 49(y)
25	16.10		Считаем глазами		50-51	№ 9 с. 51
26	17.10		Две недели		52-53	№ 7 с. 53
27	18.10		Кругом 16		54-55	№ 5 с. 55
28	19.10		Между 16 и 18		56-57	№ 7 с. 57(y)
29	23.10		От 16 до 20		58-59	№ 3 с. 58
30	24.10		Работаем с календарем. Итоговая контрольная работа № 2 за 1 четверть		60-61	№ 4 с. 61
31	25.10		Решаем задачи		62-63	№ 7 с. 63
32	26.10		Чему мы научились.		64-65	№ 7 с. 64(y)
2 четверть (31 ч)						
Раздел: Наглядная геометрия (9 ч)						
33	06.11		Геометрический словарь	Фигуры, прямая, луч, отрезок, ломаная	70-71	№ 7 с. 71
34	07.11		Геометрические фигуры		72-73	№ 5 с. 73
35	08.11		Углы	Углы: прямой, острый, тупой	74-75	№ 8 с. 75
36	09.11		Проектируем парк Винни-Пуха		76-77	№10 с. 77(y)
37	13.11		Четырехугольники		78-79	№ 6 с. 79
38	14.11		Треугольники		80-81	№ 3 с. 80
39	15.11		Повторение изученного по теме: «Наглядная геометрия»		82-89	№ 1 с. 85
40	16.11		Проверочная работа № 2 по теме: «Наглядная геометрия»			
41	20.11		Работа над ошибками. Повторение и обобщение		82-89	№ 2 с. 85
Раздел: Операции над числами (продолжение)						
Тема: Сложение и вычитание в пределах 100 (20 ч)						
42	21.11		Складываем и вычитаем по разрядам	Разряды	90-91	№ 4 с. 91
43	22.11		Складываем и вычитаем по разрядам		90-91	№ 6 с. 91
44	23.11		Тренируемся в вычислениях		92-93	№ 5 с. 93(y)
45	27.11		Переходим через разряд		94-95	№ 4 с. 95
46	28.11		Складываем двузначные числа (устно)		96-97	№ 4 с. 96
47	29.11		Решаем задачи		98-99	№ 6 с. 99
48	30.11		Дополняем до десятка		100-101	№3 с. 101(y)

49	04.12		Выбираем способ сложения		102-103	№ 5 с. 103
50	05.12		Вслед за сложением идет вычитание		104-105	№ 5 с. 105
51	06.12		Занимаем десяток		106-107	№ 3 с. 107
52	07.12		На сколько больше?		108-109	№4 с. 109(у)
53	11.12		Вычитаем с переходом через разряд		110-111	№ 5 с. 111
54	12.12		Туда и обратно		112-113	№ 3 с. 113
55	13.12		Продолжаем вычитать		114-115	№ 5 с. 115
56	14.12		Итоговая контрольная работа № 3 за 2 четверть			
57	18.12		Работа над ошибками			№ 8 с. 115
58	19.12		Считаем вдвоем		116-117	№ 6 с. 117
59	20.12		Повторение изученного по теме: «Сложение и вычитание в пределах 100»		118-123	№ 5 с. 118
60	21.12		Повторение и обобщение		118-123	
61	25.12		Что такое умножение?	Умножение, знак умножения	Ч. 2 4-5	№ 7 с. 5
62	26.12		Что вдоль, что поперек		6-7	№ 3 с. 7
63	27.12		Используем знак умножения		8-9	№ 5 с. 9
3 четверть (41ч)						
Тема: Знакомимся с новыми действиями (13ч)						
64	10.01		Вдвое больше		10-11	№ 6 с. 11(у)
65	11.01		Половина	Деление, знак деления	12-13	№ 5 с. 13
66	15.01		Делим на равные части		14-15	№ 4 с. 15
67	16.01		Как раздать лакомство		16-17	№ 5 с. 17
68	17.01		Все четыре действия		18-19	№ 4 с. 19(у)
69	18.01		Умножение и деление в задачах		20-21	№ 3 с. 21
70	22.01		Варианты		22-23	№ 4 с. 23
71	23.01		Повторение, обобщение изученного по теме: «Знакомимся с новыми действиями»		24-31	№ 6 с. 26
72	24.01		Контрольная работа № 4 по теме «Знакомимся с новыми действиями»			
73	25.01		Работа над ошибками.			№ 2 с. 27
74	29.01		Повторение и обобщение		24-31	№ 7 с. 26
Раздел: Числа и величины (продолжение)						
Тема: Измерение величин (10 ч)						
75	30.01		Среди величин	Время, масса, температура,	32-33	№ 3 с. 33

76	31.01		Измеряем длину	расстояние, объем Миллиметр, сантиметр, метр, километр Секунда, минута, час	34-35	№ 8 с. 35(y)
77	01.02		Вычисляем расстояние		36-37	№ 6 с. 37
78	05.02		Вычисляем площадь		38-39	№ 5 с. 39
79	06.02		Как вычислить площадь квадрата?		40-41	№ 9 с. 41
80	07.02		Определяем время		42-43	№ 5 с. 43(y)
81	08.02		Работаем диспетчерами		44-45	№ 4 с. 45
82	12.02		Повторение изученного по теме: «Измерение величин»		46-51	№ 2 с. 46
83	13.02		Проверочная работа № 3 по теме: «Измерение величин»			
84	14.02		Работа над ошибками. Повторение и обобщение		46-51	№ 3 с. 47(y)
			Тема: Учимся умножать и делить (28 ч)			
85	15.02		Таблица умножения	Таблица умножения	54-55	№ 5 с. 55
86	19.02		Квадраты		56-57	№ 7 с. 57
87	20.02		Разрезаем квадраты на части		58-59	№ 6 с. 59
88	21.02		Умножаем и делим на 2		60-61	№ 7 с. 61(y)
89	22.02		Умножаем на 3		62-63	№ 7 с. 63
90	26.02		Двойки и тройки		64-65	№ 4 с. 65
91	27.02		Тройки и двойки		66-67	№ 5 с. 67
92	28.02		Считаем четверками		68-69	№ 7 с. 69(y)
93	01.03		Как разделить число на 4		70-71	№ 4 с. 71
94	05.03		Увеличиваем и уменьшаем в несколько раз		72-73	№ 6 с. 73(y)
95	06.03		Увеличиваем и уменьшаем в несколько раз		74-75	№ 3 с. 75
96	07.03		Счет пятерками		76-77	№ 8 с. 77
97	12.03		Опять 25		78-79	№ 7 с. 79
98	13.03		Тренируемся в вычислениях		80-81	
99	14.03		Итоговая контрольная работа № 5 за 3 четверть			
100	15.03		Работа над ошибками			№ 4 с. 73
101	19.03		Решаем задачи по действиям		82-83	№ 5 с. 83
102	20.03		Умножаем и делим на 10		84-85	№ 4 с. 85
103	21.03		Умножаем на 9		86-87	№ 7 с. 87
104	22.03		Большие квадраты		88-89	№ 7 с. 89(y)
4 четверть (32 ч)						
105	03.04		Трудные случаи		90-91	№ 8 с. 91

106	04.04		Еще раз про деление		92-93	№ 10 с. 93
107	05.04		У нас в гостях Малыш и Карлсон		94-95	№ 5 с. 95
108	09.04		Умножение в геометрии		96-97	№ 6 с. 97(y)
109	10.04		Повторение изученного		98-105	№ 1 с. 101
110	11.04		Закрепление изученного		98-105	№ 2 с. 101
111	12.04		Проверочная работа № 4 по теме: «Учимся умножать и делить»			
112	16.04		Работа над ошибками. Повторение и обобщение		98-105	№2 с. 102(y)
Тема: Действия с выражениями (24ч)						
113	17.04		Сложение и умножение	Слагаемые, сумма, множители, произведение, переместительный закон сложения, переместительный закон умножения Сумма, произведение, разность, частное; делимое, делитель, частное	106-107	№ 4 с. 107
114	18.04		Ноль и единица		108-109	№ 9 с. 109
115	19.04		Обратные действия		110-111	№ 7 с. 111
116	23.04		Выражения		112-113	№4 с. 113(y)
117	24.04		Выполняем действия по порядку		114-115	№ 4 с. 115
118	25.04		Тренируемся в вычислениях		116-117	№ 3 с. 117
119	26.04		Выражения со скобками		118-119	№ 4 с. 119
120	30.05		Порядок действий		120-121	№6 с. 121(y)
121	02.05		Равные выражения		122-123	№ 6 с. 123
122	03.05		Сравниваем выражения		124-125	№ 9 с. 125
123	07.05		Группируем слагаемые и множители		126-127	№ 7 с. 127
124	08.05		Составляем выражения		128-129	№8 с. 129(y)
125	10.05		Итоговая контрольная работа № 6 за год			
126	14.05		Работа над ошибками			№ 1 с. 131
127	15.05		Повторение изученного по теме: «Действия с выражениями»		130-131	№ 2 с. 131
128	16.05		Повторение и обобщение		132-139	№4 с. 132(y)
129	17.05		Повторение и обобщение. Задачи на все действия		132-139	№ 6 с. 133
130	21.05		Повторение и обобщение. Решение задач		132-139	№ 8 с. 135
131	22.05		Повторение и обобщение		132-139	№ 12 с. 135
132	23.05		Решаем задачи по действиям		82-83	№ 5 с. 83
133	24.05		Умножаем и делим на 10		84-85	№ 4 с. 85
134	28.05		Повторение и обобщение "Умеешь ли ты..."		140-141	
135	29.05		Повторение и обобщение "У нас в гостях"		142-143	

136	30.05		Повторение и обобщение "Улыбнись и сосчитай!"		С 60-61 р.г	
-----	-------	--	---	--	----------------	--

Пояснительная записка

Рабочая программа по литературному чтению для 2 класса общеобразовательной школы разработана на основе авторской программы Э.Э. Кац (Программы общеобразовательных учреждений. Начальная школа 2 класс, - М, АСТ Астрель 2011 г) с учётом общих целей изучения курса, определённых Государственным стандартом содержания начального образования II поколения и отражённых в его примерной (базисной) программе курса русского языка.

Программа реализуется на основе системы учебников «Планета знаний»:

Э. Э. Кац. Литературное чтение. 2 класс. Учебник. В 2 ч.

Э. Э. Кац. Литературное чтение. 2 класс. Рабочие тетради № 1, № 2.

Э. Э. Кац. Обучение во 2 классе по учебнику «Литературное чтение». Методическое пособие.

Задачи изучения литературного чтения :

Познавательные

формирование навыка чтения вслух и про себя, интереса и потребности чтения;

формирование читательского кругозора и приобретение опыта самостоятельной читательской деятельности, умения пользоваться справочным аппаратом учебника, словарями, справочниками, энциклопедиями;

обогащение представлений об окружающем мире.

Развивающие

развитие устной и письменной речи, умения участвовать в диалоге, строить монологические высказывания, сопоставлять и описывать различные объекты и процессы;

развитие воображения, творческих способностей;

Воспитательные

формирование коммуникативной инициативы, готовности к сотрудничеству;

формирование эстетического чувства, художественного вкуса, умения анализировать средства выразительности, находить сходство и различие разных жанров, сравнивать искусство слова с другими видами искусства;

формирование нравственного сознания и чувства, способности оценивать свои мысли, переживания, знания и поступки.

Планируемые результаты освоения программы по литературному чтению

к концу 2 класса

ЛИЧНОСТНЫЕ

У учащихся будут сформированы:

положительное отношение и интерес к урокам литературного чтения.

Учащиеся приобретают опыт:

внимательного отношения к собственным переживаниям, вызванным восприятием природы, произведения искусства, собственных поступков, действий других людей;

оценки своих эмоциональных реакций, поступков и действий других людей.

У учащихся могут быть сформированы:

представление о добре и зле, общих нравственных категориях;

умение соотносить жизненные наблюдения с читательскими впечатлениями;

ориентация в нравственном содержании собственных поступков и поступков других людей;
умения оценивать свое отношение к учебе;
внимание к переживаниям других людей, чувство сопереживания;
эстетическое чувство на основе знакомства с разными видами искусства, наблюдений за природой. (внимательное и вдумчивое отношение к произведениям искусства, явлениям природы)

ПРЕДМЕТНЫЕ

Речевая и читательская деятельность

Учащиеся научатся:

воспринимать на слух художественное произведение, определять произведенное им впечатление;
читать вслух осмысленно, передавая нужную интонацию;
пересказывать произведение кратко, выборочно, используя соответствующую лексику;
объяснять смысл названия произведения, связь его с содержанием;
вычленять фрагменты текста, нужные для ответа на поставленные вопросы;
объяснять действия персонажей;
делить произведения на части, озаглавливать их (под руководством учителя);
сравнивать героев разных произведений;
ставить вопросы к тексту.

Учащиеся получают возможность научиться:

в процессе размышления над произведением привлекать опыт собственных переживаний, жизненных впечатлений.

Творческая деятельность

Учащиеся научатся:

создавать рассказ по циклу картинок;
рассказывать прочитанную сказку от лица персонажа по данному плану с помощью учителя;
выразительно читать стихотворение и фрагменты прозаического текста перед группой.

Учащиеся получают возможность научиться:

читать по ролям художественное произведение;
сочинять рассказы, загадки, сказки, продолжения прочитанных произведений;
придумывать иллюстрации к прочитанным произведениям;
создавать рассказ на заданную тему по личным впечатлениям;
участвовать в инсценировании литературных произведений.

Литературоведческая пропедевтика

Учащиеся научатся:

выделять рифмы в тексте стихотворения;

Учащиеся получают возможность научиться:

объяснять переносное значение отдельных слов, фразеологизмов;

находить сравнения в тексте произведения;
определять особенности жанра отдельных произведений фольклора;
определять отношение автора к персонажам, определять, как оно выражено;
выделять слова действующих лиц, автора, описание внешности, поступков героев, описание пейзажа;
определять ритм стихотворения путем прохлопывания.

МЕТАПРЕДМЕТНЫЕ

Регулятивные

Учащиеся приобретают опыт:

выполнения учебных действий в устной и письменной форме;
самостоятельной оценки правильности выполненного действия, внесения корректив;
планирования своих действий в соответствии с поставленной целью (например, участие в проектной деятельности).

Познавательные

Учащиеся научатся:

прогнозировать содержание произведения по его названию, ключевым словам;
самостоятельно находить значения отдельных слов в толковом словаре, помещённом в учебнике, в сносках к тексту;

Учащиеся получают возможность научиться:

сравнивать произведения и героев;
устанавливать причинно-следственные связи между поступками героев;
находить объяснение незнакомых слов в словаре;
находить нужные книги в библиотеке.

Коммуникативные

Учащиеся научатся:

работая в паре, высказывать свое мнение, выслушивать мнение партнёра;
задавать вопросы по тексту произведения;
сотрудничать с одноклассниками, участвуя в групповой деятельности (под руководством взрослого).

Учащиеся получают возможность научиться:

обсуждать героев литературных произведений: высказывать свое отношение, оценивать высказывание партнера, вырабатывать общую позицию;

аргументировать собственную позицию;
получать нужную информацию, задавая вопросы старшим; сопоставлять полученные ответы.

Примерное тематическое планирование изучения учебного материала

68 ч (2 ч в неделю)

Календарно - тематическое планирование

№ п/п	Разделы	Тема урока	Кол- во часов	Элементы содержания	Домашнее задание	Дата проведения	
						план	факт
1	Осень пришла	Вводный урок	1	Умение работать с книгой: различать тип книги, пользоваться выходными данными (автор, заглавие, подзаголовок и др.), оглавлением	Выучить понравившееся стихотворение наизусть	05.09	
2		И.С Соколов – Микитов. Вертушинка	С.8	Осознанное чтение целыми словами. Участие в диалоге. Декламация	Выразительное чтение	08.09	
3		М.Пришвин. Полянка в лесу	С.12	Произведения устного народного творчества. Произведения о добре и зле.	Выразительное чтение;	12.09	
4		Читальный зал.	С.22-25	Иллюстрация в книге и ее роль в понимании произведения. Осознанное чтение Выразительное чтение, использование интонаций, соответствующим смыслу текста	отметить элементы сказок Выборочное чтение	15.09	
5-6	Народные песни, сказки, пословицы	"Как на тоненький ледок" "Ходит конь по бережку" "Зайка, где ты был-побывал" "Спляшем"	С.27	Малые фольклорные жанры. Выразительное чтение, использование интонаций, соответствующих содержанию произведения	Выразительно читать	19.09 22.09	
7		Дом, который построил Джек	С.34	Понимание содержания литературного произведения: тема, события, их последовательность. Герои произведения	Выразительно читать	26.09	
8.		Сестрица Аленушка и братец Иванушка	С.39	Выразительное, осознанное чтение	Перечитать сказку;	29.09	
9		Сестрица Аленушка и братец Иванушка	С.41-45	Устное сочинение повествовательного характера с элементами рассуждения.	Составить рассказ-рассуждение «О чем учит сказка»	03.10	

10	Мальчик с пальчик	С.52	Произведения выдающихся представителей русской литературы. Жанр: литературная сказка. Произведения о добре и зле.	Перечитать сказку; объяснить значение архаизмов	06.10	
11	Кукушка	С.59	Понимание содержания литературного произведения: тема, события, их последовательность. Умение ставить вопросы по содержанию прочитанного	Выразительно читать. Ответить на 4 вопроса, с.60	10.10	
12	Врозь-плохо, вместе-хорошо	С.67	Понимание содержания лит-го произведения: тема, события, их последовательность. Умение ставить вопросы по содержанию прочитанного	С.70 выполни задание №5 с.70	13.10	
13	Как проверяется дружба	С.71	Произведения о взаимоотношениях людей, о добре и зле. Жанр: литературная сказка. Составление вопросов по содержанию прочитанного	Придумать 2 вопроса к тексту	17.10	
14	Счастливый мальчик	С.87	Выразительное чтение, использование интонаций, соответствующих смыслу текста	Прочитай, выполни №7, С.89	20.10	
15	Век живи – век учись	1	Пересказ текста	Запиши самые интересные предл. из сказки	24.10	
16	Пословицы	С.94	Произведения устного народного творчества. Различение жанров произведений. Малые фольклорные жанры	Выучи наизусть. Читальны й зал-выборочно	27.10	
17	Снегурочка	С.99	Герои произведения. Восприятие и понимание их эмоционально-нравственных переживаний. Иллюстрация в книге и ее роль. Осознанное чтение	Перечитать сказку, найти народные слова и выражения; № 2, с. 8 тетради	07.11	
18	Как мальчик к северному ветру	С.104	Жанр: народная сказка. Произведения о добре и	Выполнить рисунки	10.11	

		за мукой ходил		зле, о приключениях.	к сказке (по группам)		
19		Проект «Устное народное творчество»	С.109	Пересказ текста	Проекты по теме	14.11	
20	Зимние картины	И.С.Никитин. Встреча зимы. Про зимний вечер	С.110	Умение ставить вопросы по содержанию прочитанного, отвечать на них. Участие в диалоге при обсуждении прочитанного произведения. Формулирование личной оценки, аргументация своего мнения с привлечением текста произведения	Выразительное чтение Ответь на вопрос №2. прочитай	17.11	
21		С.А.Есенин. Пороша.	С.115		Выучить 2 куплета	21.11	
22		Песенки подо льдом	С.120	Участие в диалоге при обсуждении прослушанного (прочитанного произведения). Формулирование личной оценки, аргументация своего мнения с привлечением текста произведения	Прочитать	24.11	
23		Загадки о зиме. Картинная галерея	С.122	Произведения устного народного творчества. Различение жанров произведений. Малые фольклорные жанры	Придумай загадку о снежинке. Читальный зал. выразительное чтение на выбор.	28.11	
24		М.Пришвин. Птицы под снегом	С.128	Правильное, выразительное чтение незнакомого текста с соблюдением норм литературного произношения	Прочитать. Выпиши 3 понравившихся предложений	01.12	
25		Н.А.Некрасов. Мороз-воевода. С.А.Есенин. Поет зима –аукает.	126-127	Осознанное выразительное чтение	Выучить наизусть отрывок	05.12	
26	Авторские сказки	К.Ушинский. Мена	С.130	Пересказ текста	Прочитать, подготовиться к пересказу	08.12	

27	А.С.Пушкин. Сказка о рыбаке и рыбке	С.135	Произведения о добре и зле. Понимание содержания литературного произведения: тема, события, их последовательность. Выразительное, правильное чтение	пересказать	12.12	
28	А.С.Пушкин. Сказка о рыбаке и рыбке	С.139	Понимание содержания литературного произведения: тема, главная мысль, события, их последовательность. Герои произведения	Выучи отрывок	15.12	
29	А.С.Пушкин. Сказка о рыбаке и рыбке	С.142	Пересказ текста. Устное сочинение повествовательного характера	пересказать	19.12	
30	Обобщающий урок-конкурс	С.	Построение небольшого монологического высказывания о героях	Нарисуй понравившегося героя.	22.12	
31	Братья Гримм. Храбрый портной	С.4 2- часть	Произведения зарубежной литературы. Понимание содержания литературного произведения: тема, главная мысль, события, их последовательность	Подчеркнуть слова, которые описывают пейзаж, «оживляют» его	26.12	
32	Братья Гримм. Храбрый портной	С.10	Осознанное выразительное чтение	Подчеркнуть рассуждения Ганса о себе	09.01	
33	Братья Гримм. Маленькие человечки	С.22	Участие в диалоге при обсуждении прочитанного	Выразительно читать выписать черты характера портного	12.01	
34	А.Н.Толстой Золотой ключик	С.26	Понимание содержания литературного произведения. Участие в диалоге при обсуждении прочитанного	Выразительно читать	16.01	
35	А.Н.Толстой Золотой ключик	С.30	Формулирование личной оценки, аргументация своего мнения с привлечением текста произведения. Построение небольшого монологического высказывания	С.31 №5	19.01	

36	С.Хопп. Юн и колдунья	С.32	Произведения зарубежной литературы о приключениях. Герои произведения.	Найти слова и выражения, вызывающие улыбку	23.01	
37	Юн и Софус	С.34	Герои произведения	Подготовить два вопроса	26.01	
38	По ту сторону калитки	С.35	Пересказ текста	Подготовить два вопроса к тексту	30.01	
39	Н.Н.Носов Как Незнайка сочинял стихи	С.38	Жанр произведения. Эмоциональное переживание детьми прочитанных стихотворений. Декламация		02.02	
40	Н.Н.Носов Как Незнайка сочинял стихи	С.42	Произведения отечественной литературы. Герои произведения. Восприятие их эмоционально-нравственных переживаний	С.44 №6	06.02	
41	Б.В.Заходер Про пана Трулялинского	С.43	Участие в диалоге при обсуждении прочитанного. Понимание содержания прочитанного текста. Герои произведения. Восприятие их эмоционально-нравственных переживаний	Перечитать	09.02	
42	Дж.Родари Волшебный барабан	С.48	Понимание содержания прочитанного текста. Герои произведения	Выразительно читать	13.02	
43	Дж.Родари Волшебный барабан	С.53	Построение небольшого монологического высказывания о произведении	Составить рассуждение «Чему учит сказка»	16.02	
44	Дж.Родари Волшебный барабан	С.54	Произведения зарубежной литературы. Произведения о взаимоотношениях людей, о добре и зле. Жанр: сказочная повесть. Умение работать с книгой: оглавлением, аннотацией.	Выразительно читать пересказывать от имени героев	20.02	
45	Дж.Родари Волшебный барабан	С.55		Прочитать и пересказать главу,	27.02	
46	О.О.Дриз	С.59	Понимание содержания литературного	Составить	02.03	

		Очень высокий человек		произведения; тема, главная мысль (идея), события, их последовательность. Умение работать с аннотацией.	аннотацию		
47		Р.Киплинг Откуда у кита такая глотка?	С.68	Произведения зарубежной литературы. Правильное, выразительное осознанное чтение.		06.03	
48	Писатели о детях и для детей.	И.П.Токмакова "Как на горке-снег, снег..."	С.73	Использование интонаций, соответствующих смыслу текста		09.03	
49		С.Я.Маршак Чего боялся Петя?	С.77	Восприятие и переживание эмоционально-нравственных переживаний героев		13.03	
50		Л.Н.Толстой Косточка	С.84	Понимание содержания литературного произведения: главная мысль, тема, события, их последовательность. Участие в диалоге при обсуждении прочитанного. Формулирование личной оценки, аргументирование своего мнения		16.03	
51		А.П.Гайдар Совесть	С.92			20.03	
52		В.А.Осеева Волшебное слово	С.94	Умение работать с книгой: различать тип книги, пользоваться выходными данными (автор, заглавие, подзаголовок и др.)		23.03	
53		В.А.Осеева Волшебное слово	С.104	Построение небольшого монологического высказывания о произведении.		03.04	
54		Л.Пантелеев Трус	С.110	Понимание содержания произведения. Восприятие на слух. Осознанное чтение	Перечитать. Найти и подчеркнуть по одному глав-ному предложению в каждой части;	06.04	
55		Н.Н.Носов Живая шляпа	С.112	Выразительное чтение, с использованием интонаций, соответствующих смыслу текста	Выразительно читать понравившийся отрывок	10.04	
56		А.Л.Барто	С.116	Участие в диалоге.	Выразительно	13.04	

		Снегирь		Умение ставить вопросы по содержанию прочитанного, отвечать на них	читать отрывок;		
57		В.К.Железников Рыцарь	С.120	Составление небольшого монологического высказывания о произведении. Аргументация своего мнения с привлечением текста произведения.		17.04	
58		В.К.Железников Рыцарь	С.122		Составить план, разделив на 3 части	20.04	
59		А.Г.Алексин Первый день	С.124	Составление небольшого монологического высказывания о произведении.	Читать 1-ю часть сказки «Богатырь Назнай»; № 4, с. 28 тетради	24.04	
60		С.Я.Маршак Друзья-товарищи	С.127	Составление небольшого монологического высказывания о произведении. Аргументация своего мнения с привлечением текста произведения	Выразительно читать 2 и 3-ю части; вопрос 5, с. 200 учебника	27.04	
61		Внеклассное чтение Рассказы о детях	С.130 -135	Расширить круг чтения.Формирование умения работать с книгой	Нарисовать иллюстрацию	04.05	
62	Весеннее настроение	"Идет матушка-весна..." "Призыв весны", "Сад", "Птичка"	С.136 -138	Приобретение знаний о народных знаниях,обогащ.словаря	Выучить стихотворение наизусть	08.05	
63		В.В.Вересаев Перелетные птицы	С.140	Формиров-е работать с текстом, опред-ть эмоцион-ю окрашенность произв.	С.141 рассказ о птице	11.05	
64		А.Н.Толстой Весна	С.143	Умение работать с книгой	Рассказать о кукушке	15.05	
65		Л.Милыева Синяя сказка	С.146	Понимание содержания литературного произведения. Осознанное чтение доступных по объему произведений. Умение работать с книгой	Подготовить ответ-раз-мышление «Что я узнал о птицах»	18.05	

66	Б.В.Заходер Что красивей всего?	С.152	– различать жанры художественных произведений	С.153 №4	22.05	
67	Ф.И.Тютчев Зима недаром злится	С.157	Устное изложение текста по плану Выразительное чтение с использованием интонаций,	наизусть	25.05	
68	Урок-отчет «Вот и открыли мы маленькую дверь в большой мир»	С.162		Перечитать сказку	29.05	

Учебно – методическое обеспечение

Описание материально – технического обеспечения

1. Учебно-методическая литература

Э. Э. Кац. Литературное чтение. 2 класс. Учебник. В 2 ч.

Э. Э. Кац. Литературное чтение. 2 класс. Рабочие тетради № 1, № 2.

Э. Э. Кац. Обучение во 2 классе по учебнику «Литературное чтение». Методическое пособие.

2. Интернет-ресурсы (ЭОР)

Уроки Кирилла и Мефодия. Литературное чтение. 2 класс. (DVD)

- Самостоятельно разработанные презентации (CD- ROM)
- Диски начальная школа. Уроки Кирилла и Мефодия: литературное чтение.

1.Единая коллекция Цифровых Образовательных Ресурсов.-

<http://school-collection.edu.ru>

2.Фестиваль педагогических идей.- <http://festival.1september.ru>

3.Педагогическое сообщество.- <http://pedsovet.su>

4. Профессиональное сообщество педагогов. Методисты. - http://metodisty.ru/m/groups/view/nachalnaya_shkola

3. Технические средства обучения.

1.Компьютер

2.Мультимедийный проектор

3.Интерактивная доска

МБОУ “Хамагаттинская средняя общеобразовательная школа им Е.М.Шапошникова
МО “Намский улус” Республики Саха (Якутия)”

Принято на заседании МО
Протокол № _____
Руководитель _____/Захарова С.А./
Дата: «__» _____ 2017г.

«СОГЛАСОВАНО»
зам.по УМР _____/Березкина Л.Н./
Дата: «__» _____ 2017г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Директор школы _____/Дьяконов А.М./
Дата: «__» _____ 2017г.

Рабочая программа учебного курса
«Родной язык и литературное чтение» для 2 класса
срок реализации 2017-2018 учебный год
начальное общее образование

Составитель: учитель начальных классов
Федорова М.И.

2017 г.

Быһаары сурук Үөрэх программатын өйдөбүлэ

Төрөөбүт тыл – көлүөнэттэн көлүөнөбү бэриллэр ханнык баҕарар норуот улуу нэһилиэстибэтэ, киһи аймах ытык өйдөбүллэриттэн биирдэстэрэ. Төрөөбүт тыл – оҕоҕо тулалыыр эйгэтин кыраҕытык билэр-көрөр, чугас дьонун-сэргэтин кытта истинник бодоруһар, иэйиитэ уһуктар, өйө-санаата сайдар, өбүгэтин үөрэбин утумнуур сүрүн эйгэтэ.

Федеральной государственной үөрэх стандартын быһыытынан, начаалынай үөрэхтээһин таһымыгар нуучча уонна төрөөбүт тылы үөрэтиигэ тэн таһымнаах түмүк ирдэнэр. Төрөөбүт тыл атын үөрэх предметтэрин кытта бииргэ оҕо личность быһыытынан сайдыытын хааччыйахтааҕа этиллэр, ону сэргэ урукку өттүгэр ирдэммэт сана булгуччулаах ирдэбили – үөрэнээччигэ үөрэх дэгиттэр дьайыыларын инэриини киллэрэр.

Үөрэх предметин сыала уонна сорууга:

Начаалынай оскуолаҕа төрөөбүт тылы үөрэтии предметэ атын үөрэх предметтэрин ортотугар үөрэнээччи тылын-өһүн уонна өйүн-санаатын сайыннарар, сүрүн үөрэнэр үөрүйэҕи инэрэр кыагынан бас-көс балаһыанньаны ылар предмет буолар. Онон бу предмети үөрэтии таһымтан саха оскуолатыгар начаалынай үөрэхтээһин уопсай туруга, үөрэнээччи салгыы сүрүн оскуолаҕа ситиһиилээхтик үөрэнэрэ тутулуктаах.

Оҕо начаалынай оскуолаҕа үөрэнэр сааһыгар билиитэ-көрүүтэ, тыла-өһө уонна өйө-санаата тэтимнээхтик сайдар, иэйиитэ уонна саныыр санаата судургутук олохсуйар буолан, төрөөбүт тылы бу кэмгэ кичэйэн үөрэтии – норуот тыла чөл туруктаах буоларыгар, кэнчээри ыччакка улуу нэһилиэстибэни тириэрдэргэ олус суолталаах.

Төрөөбүт тылы уопсай үөрэхтээһин алын сүһүөх таһымыгар үөрэтии сыала үс хайысхаҕа арахсар:

- 1) Үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл туһунан билиини аан дойдуга туһунан научнай билии быстыспат сорҕотун быһыытынан инэрии, тыл үөрэбин сүрүн балаһыанньаларын билиһиннэри, онно олобуран, оҕо билэр-көрөр, толкуйдуур кыаҕын сайыннары
- 2) Үөрэнээччи дьону-сэргэни кытта төрөөбүт тылынан бодоруһар үөрүйэҕин, сана(тыл) култууратат киһи уопсай култууратын быстыспат сорҕото буоларын туһунан өйдөбүлгэ тирэҕирэн, сана (тыл) араас көрүнэр (кэпсэтии, суруйуу, ааҕы, өйтөн айыы о.д.а.) үөрэтэн, салгыы сайыннары
- 3) Үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл норуот ытык өйдөбүллэриттэн биирдэстэжрэ буоларын быһыытынан ураты харыстабыллаах сыһыаны инэрии, хас биирдии киһи ийэ тылын сайыннарар иэстээҕин өйдөтүү.

Төрөөбүт тылы начаалынай оскуолаҕа үөрэтии сыала манньык сүрүн соруктары быһаардахх ситиһиллэр:

- Дьон-сэргэни кытта бодоруһар сана (тыл) сүрүн көрүннэрин үөрэнээччигэ үөрэх дэгиттэр дьайыыларын инэриини кытта бииргэ алтыһыннаран үөрэтии
- Тыл (сана) – бодоруһуу сүрүн ньымата диэн тутуах өйдөбүлгэ тирэҕирэн, үөрэнээччи кэпсэтэр уонна санаатын толору этэр (тыл этэр), суруйар үөрүйэҕин сааһыгар сөп түбэһиннэрэн сайыннары
- Тыл үөрэбин билиитигэр , сурук-бичик култууратын төрүт өйдөбүллэригэр олобуран, үөрэнээччи төрөөбүт тылын литературнай нуорматын тутуһарын, алҕаһа суох сангарарын уонна суруйарын ситиһии
- Тыл үөрэбин сүрүн салааларын (лексика, фонетика, морфология, синтаксис, тиэкис) туһунан уопсай өйдөбүлү инэриигэ тирэҕирэн, үөрэнээччи толкуйдуур дьобуруун сайыннары, сааһыгар сөп түбэһиннэрэн, өй үлэтин дьайыыларыгар үөрэтии
- Төрөөбүт тылы билии, харыстааһын, сайыннары сүрүн ньымаларыгар үөрэтии.

Үөрэх былааныгар үөрэх предметин миэстэтэ.

Саха оскуолатын начаалынай кылаастарыгар төрөөбүт тылы уонна литературнай ааҕыыны үөрэтиигэ 1 кылааска барыта холбоон нэдиэлэбэ 5 чаас, сылга 165 чаас бэриллэр.

Ол иһигэр: “Ааҕарга уонна суруйарга үөрэнэбит» салаа - 87 чаас

Төрөөбүт тыл – 42 чаас

Литературнай ааҕыы – 36 чаас

***Үөрэх предметин үөрэтии түмүгэ.
Ытык өйдөбүллэри инэрии түмүгэ.
(личные результаты)***

Саха тылын оскуолаҥа үөрэтии кэмигэр оҕо манньк ытык өйдөбүллэри ингэриннэҕинэ төрөөбүт тыла сайдарыгар бэриниилээх, эппиэтинэстээх буоларыгар, бэйэтин кыаҕын толору туһанарыгар эрэниэххэ сөп.

Төрөөбүт тыл – омугу сомоҕолуур тыл буоларын өйдүүр.

Төрөөбүт тыл төрүт айылгыта, үйэлээх үгэһэ, этигэн кэрэтэ норуот тылынан уус-уран айымньытыгар уонна уус-уран литератураҥа сөҥмүтүн билэр.

Төрөөбүт тылын сайыннара, кэлэр көлүөнэҕэ тириэрдэр ытык иэстээҕин, ийэ тыл үйэлэргэ чөл туруктаах буоларыгар тус оруоллааҕын өйдүүр.

Төрөөбүт тыл иитиллэр, үөрэнэр, айар-сайдар тыл буоларын итэҕэйэр.

Төрөөбүт тыл элбэх омок алтыһан бииргэ олорор кэмигэр, икки (элбэх) тылланыы усулуобуйатыгар хас биирдии киһиттэн харыстабыллаах сыһыаны эрэйэрин өйдүүр.

Үөрэх сатабылларын сайыннарыы түмүгэ (метапредметные результаты)

Бэйэни салайынар-дьаһанар сатабыл.

Тылын сайыннара сыалы-соругу таба туруоруна, сатаан былаанныыр, туох-ханнык түмүккэ кэлиэхтээҕин быһа холоон билэр.

«Тылы сэрэйэр» дьоһуру (языковое чутье, чувство языка) сайыннарыы.

Тылын сайыннара баҕаны үөскэтии (потребность в совершенствовании собственной речи)

Хонтуруолланыы.

Билэр-көрөр сатабыл Сүрүн үөрэнэр сатабыл.

Үлэ сыалы-соругун таба туруоруу.

Билиини-көрүүнү кэнэтэр араас матырыйаалы туһаныы.

Билиини сааһылааһын.

Тобулук өйү сайыннара үөрүйэхтэр.

Рефлексия.

Бэлиэни-символы туһанар үөрүйэхтэр.

Бодоруһар сатабыл.

Бииргэ үлэлииргэ үөрүйэх.

Кэпсэтэр үөрүйэх.

Кэпсэтии сиэрин (речевой этикет) тутуһар үөрүйэх.

Тустаах үөрэх предметин үөрэтии түмүгэ. (предметные результаты)

Саха тылын литературнай нуорматын (орфоэпическэй, лексическэй, грамматическай) тутуһар. Дорҕоону, буукубаны, тыл сүһүбүн, саҥа чааһын, этии чилиэнин, судургу этиини булар, быһаара, наардыр.

Сахалыы таба суруйуу, сурук бэлиэтин быраабылаларын тутуһар.

Тиэкис өйдөбүлүн, бэлиэтин билэр (тиэмэтэ, сүрүн санаата, аата, эпиграф, тутула, этиилэрин ситимэ.

Саныыр санаатын сааһылаан, дьонго өйдөнүмтүөтүк, тийимтиэтик этэр, тиэкис тутулун тутуһан суруйары сатыыр.

Тиэкис тииптэрин сэхэргээһин, ойуулааһын, тойонноохун диэн араара.

Монолог уонна диалог арааһын сатаан туһанар.

Бэйэ саҥатын (тылынан, суругунан) сатаан хонтуруолланар, тиэкиһин ис хоһоонун, тылын-өһүн сыаналанар, албастарын булар, чочуйар, тупсарар.

Үөрэх предметин ис хоһооно.

Төрөөбүт тылы начаалынай оскуолаҥа үөрэтии маннайгы кылааска «Бодоруһарга үөрэнэбит» диэн саҥа киирэр салааттан саҕаланар, ол кэнниттэн «Грамотаҥа үөрэтии» диэн үгэс буолбут ааҕарга уонна суруйарга үөрэтэр салаа «Ааҕарга уонна суруйарга үөрэнэбит» саҥа аатынан үөрэтиллэр. Бу кэмнэ үөрэх былааныгар төрөөбүт тыл уонна литературнай ааҕы чаастара бииргэ бэриллэллэр. «Ааҕарга уонна суруйарга үөрэнэбит» салаа кэнниттэн биирдэ төрөөбүт тыл уонна литературнай ааҕы предметтэрэ туспа үөрэтиллэллэр.

Төрөөбүт тылы үөрэтии ис хоһоонугар манньк сүрүн научнай хайысхалар киирэллэр:

- Бодоруһуу културата;
- Саҥа көрүнэ: истии, саҥарыы, аабыы, суруйуу;
- Тыл үөрэбин тутар салааларын туһунан уопсай өйдөбүл: фонетика, лексика, морфология, синтаксис;
- Сурук-бичик култуурата: таба суруйуу уонна сурук бэлиэтэ;
- Ситимнээх саҥаны сайыннарыы (тиэкис туһунан сүрүн өйдөбүл).

Бодоруһуу култуурата.	Дьону кытта бодоруһуу араас көрүнэ: кэпсэтии, сэхэргэһии, сүбэлэһии, сөпсөһүү. Тылы бодоруһуу сүрүн ньыматын быһыытынана араарыы: бодоруһууга саҥа (вербальные средства общения) уонна туттуу-хаптыы (невербальные средства общения) суолтата. Саҥарыы уонна истии култууратын, кэпсэтии сизэрин тутуһуу.
Саҥа көрүнэ: истии, саҥарыы, аабыы, суруйуу.	Истии. Дьону кытта бодоруһууга (кэпсэтиигэ) истии култууратын тутуһуу. Кэпсэтии сыалын-соругун, дьон этэр санаатын, кэпсэтии ис хоһоонун өйдөөһүн. Сахалыы араас тизкиһи истии, сүрүниис хоһоонун, болбойуллуохтаах түгэннэри н истэн сиһилии ылыныы, истибиккэ олобуран тус санааны үөскэтии. Истибиттэн туһааннаабы, суолталаабы сурунуу, былаан оноруу, анал бэлиэлэри туһанан, ис хоһоонун, тутулун исхизмэнэн көрдөрүү. Аабыы.Сахалыы араас тизкиһи сахалыы саҥа интонациятын, төрүт дорҕоон этиллиитин тутуһан, тэтимнээхтик аабыы. Тизкиһи туох сыаллаах-соруктаах ааҕартан көрөн, аабыы араас көрүнүн сатаан туһаныы (үөрэтэр аабыы, билсир аабыы, соруудахтаах аабыы о.д.а.). Аабыы кэмигэр тизкис сүрүн санаатын өйдөөһүн, наадалаах, туһалаах информацияны араарыы. Аахпыт тизкис сүрүн ис хоһоонугар тус сыанабылы (сыһыаны) сатаан этии. Саҥарыы (дорҕоонноох саҥа). Кэпсэтии сизэрин, саҥарыы култууратын тутуһуу. Дьону кытта табан кэпсэтии. Кэпсэтинин тоҕоостоохтук көбүлээһин, саҥалааһын, салҕааһын, түмүктээһин. Суруйуу (суругунан саҥа) Сурук-бичик култууратын тутуһуу. Тупсаҕай буочарынан ыраастык суруйуу. Тизкиһи устуу, истэн суруйуу (диктант). Саньыр санааны суругунан сиһилии тириэрдии. Аахпыттан суруйуу (изложение). Дьиз-кэргэн, чугас доҕор, таптыыр дьарык, айылҕа, кылылар тустарынан, ону таһынан айымньы, хартыына, киинэ ис хоһоонун, экскурсияҕа, быыстапкаҕа сыры туһунан тэттик тизкистэри суруйуу (өйтөн суруйуу).
Тыл үөрэбэ.	Төрөөбүт тылбыт – саха тыла. Төрөөбүт тыл киһи олоҕор суолтата. Дорҕоон уонна таба саҥарыы. Саҥа дорҕоонун өйдөбүлүн, сахалыы дорҕоон арааһын билии. Төрөөбүт тылын дорҕооннорун, ордук чуолаан сахалыы ураты дорҕооннору (уһун-кылгас, аһаҕас уонна хоһуласпыт, сэргэстэспит, маарыннаһар бүтэй дорҕооннору, дифтоннары, h,нь, мурун j, ɕ дорҕооннору) арааран истии, чуолкайдык, таба саҥарыы нуорматын тутуһан саҥарыы. Тылы дорҕоонун састаабынан ырытыы. Графика. Сурук сайдыытын бэлиэтигэннэрин билсии, киһи олоҕор суолтатын өйдөөһүн. Дорҕоон буукубаларын билии, таба ааттааһын. Буукубалары суруллар ньымаларынан холбоон, ыраастык, тэтимнээхтик илиинэн суруйуу. Сурукка туттуллар атын бэлиэлэри, өйдөбүллэри (абзац, тылы көһөрүү бэлиэтэ, тыл икки арда) сөпкө туттуу.Сахалыы алпаабыт бэрээдэгин билии.
Сурук-бичик култуурата.	Таба суруйуу. Таба суруйуу сурук-бичик култуурата буоларын өйдөөһүн. Уһун аһаҕас дорҕооннору, дифтону, хоһуласпыт, сэргэстэспит, маарыннаһар бүтэй дорҕооннору, саха тылыгар кирии дорҕооннору таба суруйуу. Сахалыы араастык этиллэр тыллар таба суруллуулара тыл төрүт сокуоннарыттан тахсалларын, норуокка үөрүйэх, үгэс буолбут нуормаларыгар олоҕурулларын өйдөөһүн. Сурук бэлиэтэ. Сурук бэлиэтэ – тыл култууратын сорҕото буоларын, киһи этэр санаатын чуолкайдыырга, иэйэр иэйээни сурукка биэрэргэ, суругу-бичиги тупсарарга биллэр-көстөр туһалаабын өйдөөһүн.
Ситимнээх саҥаны сайыннарыы.	Туох сыаллаах-соруктаах саҥарыын-суруйарын чуолкай өйдөөн (тиэмэ, сүрүн саҥа), дьон өйүгэр-санаатыгар тийимтиэтик санаатын сааһылаан, араас тизкистэри холкутук саҥарыы-суруйуу (истэн суруйуу, өйтөн суруйуу). Тизкис сүрүн санаатыгар олобуран,

2 үөрэнээччитэ төрөөбүт тылын туһанар үөрүйэхэ уонна сатабыла

Тылы байыты, этии оиоруу.

1 .Тылга атын тылтан ыйыты туруорар, ыйытыга тирэҕирэн тыл ситимин онорор.

Тылы суолтатынан наардыр, тыл ситимин онорор. Уус-уран быһаарыны, тэннээһини, омоннааһыны булан көрөр, өйүгэр хатыыр, туттар.

2. Үргүлдү тексти ис хоһоонунан этиигэ араарар. Ыһыллыбыт этиини сааһылыр. Сиппэтэх этиини ситэрэр. Холобуру батыһан араас тутуллаах этиини онорор. Ыйыты, күүһүрдүү бэлиэни туруорар.

Аабы интонацияны тутуһуу.

Тексти сөпкө, өйдөөн (сыһа аахпытын бэйэтэ көннөрөн) таска доргуччу аабар. Точкаҕа, запятойга тохтоон, тын ылар, куолаһын уларытар. Ыйыты, соруйуу, күүһүрдүү этии интонациятын тутуһар. Оруолунан үллэстэн аабар.

Аабы кээмэйэ

Кылааһа	1 мүн.аабар тыл ахсаана	Өйтөн аабар айымньы ахсаана	Кылаас таһыгар аабар кинигэ ахсаана
2 кылаас	40-60	8-9	10-15

Аахпыт тексинэн үлэ

Текст тылынан үлэ

-Тестэн билбэт тылын булан ыйытар. Автор уус тылын, бэргэн этиитин өйүгэр хатыыр. Тылы пааралаан туттар.

Ыйытыга эппиэт

- Текст ис хоһоонунан ыйыты эппиэтин кинигэттэн булар. Уопсай ыйытыга бэйэтин тылынан 2-3 этиинэн эппиэтиир (айымньыттан тугу биллин?). Текскэ ыйыты туруорар.

Аахпыт тексти кэпсээһин

- Текс ис хоһоонун автор тылынан сыыс тыла суох сиһилии кэпсиир. Оруолунан кэпсиир (сценка толоруута). Кинигэтэ суох истибит тексин сүрүн ис хоһоонун кэпсиир.

Айымньы туһунан өйдөбүл

- Саха суруйааччыларын ааттарын, 2-3 айымньыларын билэр. Урукку-билини, кырдыаҕас –эдэр суруйааччы, поэт диэн араарар. Текст сүрүн санаатын өйдүүр (автор бу айымньы тоҕо суруйбутуй?) Текст аатын быһаарар, уларытар.

Айар дьоһуру сайыннары

- Аахпыт тексигэр өйтөн эбии кыбытар, салгыыр эбэтэр уларытан көрөр.

Кылаас таһынан аабы.

Учуутал ис хоһоонун кылгастык кэпсээбит эбэтэр соробун кэпсээбит кинигэтин кылаас таһыгар аабар. Айымньы авторын аатын өйдүүр. Үчүгэй суруйааччы диэн өйдөбүл үөскүүр. Библиотекаҕа сылдыар бэрээдэги тутуһар.

Ситимнэн санары, айар дьоһуру сайыннары.

Кэпсэтэр үөрүйэх.

Улахан дьону, оѳону кытта кэпсэтэригэр тугу ситэ истибэтэбин, дөйдөөбөтөбүн ыйыталаһыр. Иһирэх тылы туттан көрдөһөр, махтанар, алҕаһын билинэр.

Кэпсиир уонна суруйар үөрүүх.

1. Текст аатын уонна ис хоһоонун тэннээн көрөн, сөп түбэспэт этиини булар. Текскэ аат булар. Хас да ааттан текст ис хоһоонугар дьүөрэ варианты талар.
2. Хартыына ис хоһоонунан аатыгар сөп түбэхэр кэпсээни онорор, суруйар.
3. Бэйэтин олоѳор чугас темаҕа аатыгар сөп түбэхэр кэпсээни онорор, суруйар.
4. Саҕаламмыт текси аатыгар сөп түбэхэр курдук салҕаан кэпсиир, суруйар.

Темата: үөрэнээччи күннээѳи дьарыга, үөрэѳэ, оонньуу-көр, бырааһынньык, ыал үлэтэ-хамнаһа, айылҕа уларыһыта, кыыл-көтөр олоѳо, араас быһылаан о.д.а.

Суруйар текст кээмэйэ

Кылааһа	Аахпыттан суруйуу	Айан суруйуу
2 кылаас	40-60 тыл	0.5-1 сирэй

Таба суруйуу

Кылгас-уһун аһаҕас дорѳоонноох, дифтоннаах 1-2 сүһүөхтээх тылы ырытан, таба суруйар (*ат-аат, тас-таас-тыас, ытар-ыытар-ыатар*).

Чуолкайа суох иһиллэр доѳоонноох тылы суруйар, (*өр-үр, уөн-иэн, кус-хос*).

Судургу тутуллаах кириити тылы суруйар (*ферма, ёлка, Нина*).

Диктант тексин кээмэйэ.

Кылааһа	Үөрэтэр	Бэрэбиэркэлиир
2 кылаас	30-40 тыл	30-35 тыл

Календарнай - тематическай былаан

№	Раздел	Тема	стр	Дьыэ5э үлэ	Күнэ -дьыла	Ыытыллыбыт күнэ
1		Төрөөбүт тылбыт –саха тыла	С4	С.6 эрч3	06.09	
2	Бодорууу (9 уруок)	Утуе майгы	С.9	Утуе майгы туьунан 5 тыл	07.09	
3		Кэпсэтии сиэрэ	С.11	5 аптаах тыл	08.09	
4		Сирэйи туттуу,хамсаныы бэлиэтэ	С.14	Уербут,соьуйбут сирэйи уруьуйдаа	13.09	
5		Санарыы ,истии	С.18	С.20 эрч 20	14.09	
6		Аагыы, суруйуу	С.21	С.23 эрч28	15.09	
7		Уруокка бодорууу	С.24	С.28эрч31	20.09	
8		Белегунэн үлэ	С.29		21.09	
9		Хатылааьын. Бэрэбиэркэлиир үлэ	С33	С.34 ситэрии	22.09	

10	Дор5оон уонна буукуба (30урук)	Доргоон хайдах уескууруй	С.37	Схемага септеех тыллары бул	27.09	
11		Терут доргоон, аьагас доргоон	С.39	С.41 эрч 49	28.09	
12		Саха тылын а\д хайдах наарданарый	С.42	Схема	29.09	
13		А\д дьуерэлэьиитэ	С.44	С.46 эрч52	04.10	
14		Кылгас а\д солбуйсуута	С.47	С.51 эрч 62	05.10	
15		Кылгас уонна у\а доргоон солбуйсуута	С.52	С.54эрч67	06.10	
16		Кылгас уонна у\а доргоон сольуйсуута	С.55	С.56эрч72	11.10	
17		Кирири тыллары таба санарыы, суруйуу	С.57	С.59 эрч77	12.10	
18		Хатылааьын. Суругунан улэ.	С.61	С.61эрч83	13.10	
19		Бутэй доргоон	С.62	Схема	18.10	
20		Бутэй доргоон маарыннааьыта	С66	С.67эрч94	19.10	
21		Бутэй доргоон маарыннааьыта	С.68	С.69 эрч100	20.10	
22		Бутэй доргоон маарыннааьыта	С.70	С.71 эрч104	25.10	
23		Суругунан улэ (1чиэппэр)		С.73 эрч110	26.10	
24		Хоуласпыт б\д	С.74	С.76 эрч113	27.10	
25		Хоуласпыт б\д	С.77	С.77 эрч118	08.11	
26		Хатылааьын		С.78эрч121	09.11	
27		Сэргэстэспит б\д	С.79	Схема	10.11	
28		Хатылааьын		С81 эрч 127	15.11	
29		Хатылааьын		с.82 эрч 131	16.11	
30		Кирири тыллар б\д сэргэстэьиилэрэ	С.83	С.84 эрч 133	17.11	
31		Тыл суьуегэ	С.85	С.схема	22.11	
32		Хатылааьын			23.11	
33		Ситиьиибитин бэрэбиэркэлиибит	С.88	С.89 устуу	24.11	
34		Алгаьы кеннеруу			29.11	
35	Тиэкис (15 урук)	Тиэкис диэн тугуй	С.92	Тэттик тиэкистэ уьул	30.11	
36		Тиэкис диэн тугуй	С.94	С.94 эрч 147 (1 ч уьул)	01.12	
37		Суругунан улэ			06.12	

38		Алгааы кеннеруу			07.12	
39		Тиэкис сурун санаата	С.97	С.98 с.эрч153	08.12	
40		Тиэкис сурун санаата	С.99	С.100 эрч 155 бүтэыик этии	13.12	
41		Тиэкис сурун санаата	С.101	С.102 эрч 159	14.12	
42		Хатылаааын . Суругунан үлэ			15.12	
43		Хатылаааын	С.103	С.105эрч165	20.12	
44		Ситиыибитин бэрэбиэркэлиибит		С.110 эрч1	21.12	
45		Алгааы кеннеруу			22.12	
46		Суругунан үлэ(2чиэппэр)			27.12	
47	Этии	Этии диэн түгуй	С.114	Схема	10.01	
48		Этии диэн түгуй	С.117	С.117эрч176	11.01	
49		Этии тутах чилиэннэрэ	С.118	С.117 эрч 177	12.01	
50		Этии ойогос чилиэннэрэ	С.121	С.123эрч185	17.01	
51		Этии ойогос чилиэннэрэ			18.01	
52		Тэнийбит,тэнийбэтэх этиилэр	С.124	Эрч 186	19.01	
53		Тэнийбит,тэнийбэтэх этиилэр	126	эрч194	24.01	
54		Тэнийбит,тэнийбэтэх этиилэр	128	Эрч198	25.01	
55		Суругунан үлэ			26.01	
56		Ситиыибитин бэрэбиэркэлиибит			31.01	
57		Алгааы кеннеруу			01.02	
58		Этии биир уустаах чилиэннэрэ	С.130	Эрч207	02.02	
59		Этии биир уустаах чилиэннэрэ			07.02	
60		Суругунан үлэ			08.02	
61		Этии биир уустаах чилиэннэрэ	С.132	Эрч210	09.02	
62		Этии биир уустаах чилиэннэрэ	С.133	Схема	14.02	
63		Туьулуу	С.140	Эрч227	15.02	
64		Суругунан үлэ(3чиэппэр)			16.02	
65		Диалог,полилог диэн түгуй	С.144	Устуу	21.02	
66		Диалог,полилог диэн түгуй	С.146		22.02	
67		Айар үлэ			28.02	
68		Хатылаааын	С.149	Устуу	01.03	
69		Ситиыибитин бэрэбиэркэлиибит			02.03	

70		Алгаы кеннеруу			07.03	
71		Суругунан улэ			09.03	
72	Тыл састааба	Тыл састаабын кытта билсии	С.10	С.12 эрч 3	14.03	
73		Тыл терут олобун уонна уескээбит сыыларыытын араарыы	С.14	С.17. эрч.12	15.03	
74		Тылы уескэтии	С.18	С.21 эрч.17	16.03	
75		Тереебут тылбыт уларыйар кистэлэнэ	С.22		21.03	
76		Тыл олобун уонна уларыйар сыыларыытын араарыы	С.24	С. 27эрч.25	22.03	
77		Тыл олобун уонна уларыйар сыыларыытын араарыы	С 27-29	с.29эрч 27	23.03	
78		Хатылаабын	С. 32	с.33 эрч 33-34	04.04	
79		Суругунан улэ			05.04	
80		Ситиьибитин бэрэбиэркэлибит	С.34-35		06.04	
81		Алгаы кеннеруу			11.04	
82	Сана чаастара	Сана чаастарын кытта билсии	С.38	С.41эрч 38	12.04	
83		Тылга ыйытыыны сепке туруруу	С.42	С.43 эрч43	13.04	
84		Аат тыл	С.48	С49эрч.49	18.04	
85		Анал уонна уопсай аат тыллар туох атыннаахтарый?	С. 50	С.51 эрч.52	19.04	
86		Анал ааты таба суруйуу	С.52	С.55 эрч 59	20.04	
87		Ахсаан аат	С. 58	С.59 эрч 68	25.04	
88		Дабаабын аат	С.60	С.61 эрч 73	26.04	
89		Солбуйар аат	С.62	С.64 эрч 78	27.04	
90		Хатылаабын	С.65	С.65 эрч 81	02.05	
91		Ситиьибитин бэрэбиэркэлибит	С.66-67		03.05	
92		Алгаы кеннеруу			04.05	
93		Туохтуурдар	с.70	С.72 эрч 87	10.05	
94		Аат туохтуур	С.74	С.77 эрч 96	11.05	
95		Сыыат туохтуур	С 78	С.80 эрч103	16.05	

96		Хатылаабын	С.82	С 82 эрч 107	17.05	
97		Ситиийибитин бэрэбиэркэлибит	С.84-85		18.05	
98		Сыыыаты кытта билсии	С.88	С.91 эрч. 116	23.05	
99	Тыл суолтата	Тыл суолтата диэн тугуй?	С.110	С. 117 эрч 148	24.05	
100		Сылы тумуктуур контр улэ			25.05	
101		Алгаы кеннеруу			30.05	
102		Тумук уроук			31.05	

Үөрэх предметин материалнай-техническэй хааччыйыы.

Бибилэтиэкэ пуондата.

1. Саха начаалынай оскуолатын 1-4 кылаастарыгар аналлаах “Саха тыла” үөрэх предметигэр учебнай-методическай кэмпилеэк:
2. Саха тылын 1-4 кылаастарга үөрэтиини сүрүннүүр бырагыраама.
3. “Саха тыла” предмети 2 кылааска үөрэтэр учебник.
4. “Төрөөбүт тыл уонна литература”, “Бастагы үрдэл” научнай-методическай сурунааллар.
5. Тылдьыттар, грамматическай ыйынныктар, оҕоҕо аналлаах энциклопедиялар.
6. Уус-уран кинигэлэр.

Үөрэх цифровой ресурсалара.

1. ”Саха тыла” предмет УМК-н мультимедийнай, электроннай сыһыарыылара.
Электроннай информационнай ыйыннык.
Сахалыы таба суруйуу компьютернай бырагыраамата.
Бэчээтинэй босуобуйалар.
2. Сахалыы алпаабыт. Буукубалар, дорҕооннор, тыл сүһүөхтэрин фишкалара. Грамматическай таблицалар. Тематическай хартыыналар.
Көрдөрөр-иһитиннэрэр босуобуйалар.
3. Аудиодискэлэр.
4. Видеокиинэлэр.
Оонньуулар уонна оонньуурдар.
5. Тылы сайыннарар остуол оонньуулар. Бодоруһууга үөрэтэр ситуационнай оруолунан оонньуу кэмпилеэгэ (сахалыы куукулалар о.д.а.)
Начаалынай кылаастар үөрэтэр кабинеттарын тэриллэрэ.
6. Кылаас дуоската.
Магниттаах дуоска.
СД/ ДВД – проигрыватель
Магнитофон
Мультимедийнэй проектор.
Компьютер.
Көрдөрөр экран.
Интерактивнай дуоска.
Сканер.
Лазердаах принтер.
Учуутал туумбалаах остуола, устуула.

Үөрэнээччилэр остуоллара, устуоллара.

Быһаары сурук Үөрэх биридимизтин өйдөбүлэ.

Үлэ бырагыраамата Федеральной государственной үөрэх стандардыгар, «Россия гражданинын лиичинэһин сиэрин-майгытын сайыннарыга уонна иитиигэ кэнсипсийэтигэр», үөрэх биридимизтин үөрэтии түмүктэригэр олобуран сурулунна.

Бастакы сүһүөх оскуолаба литература аабыта уус-уран айымньыны үөрэтии уонна тылы сайыннары курдук икки хайысханы тутуһар сүрүн биридимизтэртэн биирдэстэрэ. Биридимизт оҕо ааҕар үөрүйэбин, тылынан уонна суругунан санатын сайыннаран сүрүн оруоллаах. Оҕо ааҕар уонна тиэкини кытта үлэлиир үөрүйэх инмит эрэ буоллабына, кини атын биридимизтэргэ ситиһиилээхтик үөрэнэр кыагы ылар.

«Литература аабыта» биридимизт оҕо сааһыгар сөптөөх өйү-санааны инэрэр, айар, толкуйдуур дьобурун, майгытын-сигилитин, тылын-өһүн сайыннаран, аабыы эйгэтигэр киллэрэр, кинигэбэ интэриэһи үөскэтэр, ааҕар баҕаны олохсатар, уус-уран айымньы тыл искусствота буоларын өйдөтөр, оҕо бэйэтэ сайдар, дьону кытта бодоруһар кыабын олохсатар. Аабыы оҕо лиичинэс быһытынан сайдарыгар, тулалыыр эйгэтин өйүнэн-сүрөбинэн, дууһатынан ылынарыгар суолтата улахан. Бу этиллэр санаа «Литература аабыта» биридимизт сүрүн сыалын быһаарар:

- аабыы араас көрүнүн олохсутуу;
- уус-уран айымньы тиэкиһин кытта үлэбэ оҕо тылын-өһүн сайыннары;
- араас көрүннээх информациянан үлэлиир үөрүйэхтэри инэри;
- оҕону уус-уран айымньыга сыһыары, айымньыны истэргэ, тылга болжомтолоох буолууга иити;
- оҕо тус олохун айымньы нөҕүө сиэр-майгы сыаннастарынан байыты;
- оҕо литературатын эйгэтигэр киллэри; кинигэбэ интэриэһи, ситимнээхтик, тиһиктээхтик ааҕар баҕаны үөскэти;
- тиэкиһи уонна кинигэни кытта үлэлиир үөрүйэби инэри, үөрэх уонна научнай-биллэрэр тиэкиһинэн үлэ бастакы үөрүйэхтэрин охсутуу.

Маннайгы кылааска букубаар кэнниттэн үөрэх дьылын иккис анаарыгар «Литература аабыта» биридимизти үөрэтии саҕаланар. Уус-уран айымньыны ааҕан, үөрэнээччи айымньы ааптарын, дьоруойдарын кытта сэхэргэхэр, алтыһар, сиэр-майгы өрүттэрин, кинилэр сыһыаннарын ырытан, тоҕо итинник буолбутун, ол суол-татын, төрүөтүн өйдүүр буолар.

Уус-уран айымньы тыл искусствота буоларын аабыы урогар ааҕан, тыл урогар ырытан, айымньыны ырытар үлэбэ тылы тэннээн, ааптар этэр санаатын, иэйиитин өйдүүр. Үөрэнээччи айымньы дьоруойдарыгар бэйэтин сыһыанын быһаарар, суруйааччы уонна айымньы туһунан санаатын этэн, сыһыанын көрдөрөр.

Биридимизт сүрүн ис хоһоонун араас оҕо литературата (*саха, Саха сириг хотугу, Россия, тас дойду араас омуктарын суруйааччы-ларын айымньылар*), научнай-популярнай айымньылар арыллар. Уус-уран уонна научнай-биллэрэр айымньылары тэннээн көрүү тыл искусствотын диригинник өйдүүргэ көмөлөһөр. «Литература аабыта» биридимизти атын биридимизтэри («Култуура», «Тула-лыыр эйгэ», «Музыка», «Уруһуй») кытта ситимнээхтик үөрэтии, ырыты көдүүстээх, олоххо туох барыта ситимнээх биир кэлим диэн өйдөбүлү үөскэтэр.

«Литература аабыта» биридимизт ис хоһооно;

- «Сага үлэтин көрүннэрэ. Бодоруһуу култуурата»;
- «Тиэкиһи кытта үлэ көрүннэрэ. Сага-ингэ үлэтэ»;
- «Уус-уран айымньыны кытта үлэ. Кэрэ эйгэтэ уонна сиэр-майгы өттүгэр үлэ»;
- «Оҕо ааҕар эйгэтэ. Аабыы култуурата».

Бастакы салаа — «Сага үлэтин көрүннэрэ. Бодоруһуу култуурата». Манна оҕо ааҕар уонна суруйар, истэр уонна санарар дьобурун, араас түгэннэ үлэтин сага көрүнүн сайыннарыта көрүллэр. Бырагыраама таска сүһүөхтөөн аабыттан сыһа бүтүн тылынан, онтон интонацияба, аабыы тэтимигэр, ис хоһоонноохтук аабыга, сыһа искэ аабыга болжомто ууар, бастакы сүһүөх саха оскуолатын үөрэнээччитэ

мүнүүтэбэ аафар нуорматын быһа холоон биэрэр. Начаалынай оскуоланы бүтэрэр үөрэнээччи быһа холоон мүнүүтэбэ 80—100 тылы аафар. Маннык нуорма оҕо бэйэтигэр эрэллээх буолуутун, аахпыт тиэкиһин ис хоһоонун өйдүүрүн, үөрэх тиэкистэрин кытта үлэбэ кэбүлүүр.

Биридимизт ис хоһоонугар *исти* диэн салаа оҕо тылга, дьон санатыгар болжомтолоох буоларын, этиллибит кэрчик сүрүн санаа-тын араарарын, өйдүүрүн, ырытарын, өйдөммөт түгэшгэ туоһулаһар ыйытыылары биэрэрин ирдиир.

Сананы сайыннарыы (*бэйэ санаатын этии, ыйытыы биэрии, ыйытыыга эппизт, кэпсэтиһии, кэпсээһин*) сана этикетин кытта быстыспат ситимнээхтик бэриллэр. Үөрэнээччи санарыан иннинэ тугу этиэн баҕарарын толкуйдаан, ырытан, хонтуруолланан, атын киһини болжойон истэн, кэпсэтэр киһитигэр убаастабыллаахтык сыһыаннаһан иитиллэрэ эрэйиллэр.

Улахан болжомто сурук үлэтигэр ууруллар. Аабы уруогар үөрэнээччи аахпыт тиэкиһигэр олобуран бэриллэр тиэмэбэ бэйэ санаатын, аахпыттан, өйтөн (*ойуулаан, ырытан, кэпсээн*) суруйа үөрэнэр. Бастагы сүһүөх оскуолаба оҕо истэр, сангарар, аафар уонна суруйар дьобурун сайыннара.

Иккис салаа — «Тиэкиһи кытта үлэ көрүннэрэ. Сана-инг үлэтэ».

Уус-уран айымньыны кытта үлэбэ үөрэнээччи тиэкиһи чаастарга үллэрэ, чаастарга аат биэрэ, былаан оноро, аахпыт тиэкиһин кылгатын уонна сиһилии кэпсии, сүрүн санаатын араара уонна ону бэйэ тылынан этэргэ үөрэнэр. Бу салаа тиэкис араас көрүнүн өйдүү (*ойуулуур, ырытар, кэпсиир*), тиэкис аатын ис хоһоонун кытта си-тимнии, үөрэх, научнай-биллэрэр уонна уус-уран тиэкиһи араара, суолтатын быһаара үөрэтэр. Үөрэнээччи бодоруһуу арааһын, сыалын-соругун өйдүү үөрэнэр, учуутал көмөтүнэн кэтээн көрөр.

Үһүс салаа — «Уус-уран айымньыга кэрэ уонна сир-майгы итиллиитигэр үлэ».

Оҕо уус-уран айымньы нөҥүө сир-майгы туһунан өйдөбүлэ кэнииригэр, эстетическэй уонна айар дьобура сайдытыгар туһуланар. Оҕо уус-уран айымньыга да, биллэрэр да тиэкискэ тулалырэйгэ ойууланар ньыматын араара, уратылаһар өрүтүн өйдүү, бэйэ тиэкиһин оноро үөрэнэр. Бырагыраама оҕо эрэ уус-уран литературатын кытта буолбакка, искусство атын көрүннэрин тиэкистэрин (айымньыларын) кытта билиһиннэрэр.

Үөрэнээччи уус-уран айымньыны научнай-биллэрэр ис хоһоонноох тиэкистэн араара үөрэнэр. Уус-уран айымньы — ааптар айымньыта, кини баай тыл-өс көмөтүнэн аабааччыга тулалырэйгэ уонна дьон араас сыһыанын, ытык өйдөбүллэри, майгыны-сигилини инэрэр, кэрэбэ угуйар искусство ураты көрүнэ диэн өйдүүр. «Литература аабыыта» ис хоһоонугар уус-уран айымньыны судургу ырытыы: ол эбэтэр бастаан тиэкиһи сабаҕалаан, истэн, онтон ааҕан, ырытан, хат-хат төннөн, ис хоһоонун, саҕаланытыын, бүтүүтүн ырытан, айымньы аатын, сүрүн санаатын, ис хоһоонун кытта тэҥнээн көрүү ытытыллар. Айымньыны ырытыыга тизер-мин туттуллубат. Айымньы уус-уран тыла аабы бары түһүмэбэр болжомтоҕо ылыллар. Тиэкиһи ырытыыга тыл (эпитет, тэҥнэбил) туспа тутан ырытыллыбат, айымньыга сыһыаран, туох суолталаахтык туттуллубутун тоһоҕолоон бэлиэтэнэр, көрүллэр.

Аабы ис хоһоонугар оҕо сааһыгар өйдөнөр тиэмэ уонна уус-уран айымньы проблемата, онно этиллэр майгы-сигили сыаннастара, тыла-өһө көрүллэллэр. Айымньыны ырытыы араас таһымнаах: сюжет таһымыгар (дьоруойдары кытта билсигии, кэпсээнэр түгэни ырытыы); дьоруой таһымыгар (дьоруой тугу эрэ гынар сүрүн ис хоһооно, киниэхэ аабааччы сыһыана); ааптар таһымыгар (ааптар дьоруойугар сыһыана, ааптар этэр санаата уонна айымньы уопсай ис хоһооно). Маннык ырытыы айымньыны кэлимник көрөргө сүрүн хайысха буолар. Айымньыны араастаан ырытыы оҕо айымньы ис хоһоонун өйдүүрүгэр, тылга болжомто уурарыгар, өйө-санаата байарыгар, майгыта-сигилитэ тупсарыгар көдүүстээх. Айымньыны хаста да төхтүрүйэн ырытыы түмүгэр, оҕо доҕордоһуу, убаастабыл, кыра уонна кыаммат дьонно көмөлтө, үтүө сыһыан сыаннастарын инэринэр, аабыттан дуоһуйар, астынар, болжомтолоох аабы түмүгэр айымньы туһунан, ис хоһоонугар бэйэтин сыһыанын этэр. Бырагыраама айылҕа тиэмэтин хабар элбэх айымньылаах, ол иһин оҕо айылҕаны кэтиир үөрүйэбэ олохсуйар, олобун уопута сайдар.

Оҕо айар дьобура сайдарыгар айымньыны оонньоон көрдөрөрө, онно кыттара улахан оруоллаабын бырагыраама учуоттуур. Айымньыны оонньоон көрдөрөрүгэр оҕо айымньыны, дьоруойдарын өйдүүр, бэйэтин сыһыанын тириэрдэн оонньоур.

Төрдүс салаа — «Оҕо аафар эйгэтэ. Аабы култуурата».

Ис хоһоонун уонна аабыллыан сөптөөх айымньы аатын ыйар. Манна саха, Саха сириг хотугу омуктарын, Россия араас омуктарын, тас дойду суруйааччыларын уус-уран айымньылар, научнай-биллэрэр, аныгы кэм суруйааччыларын айымньылар, ону таһынан норуот тылынан уус-уран айымньыта (остуоруйа, үһүйээн, ырыа, өс хоһооно, таабырын, о.д.а.) киирэллэр. Бырагыраама кыра оҕо интэриэһин учуоттаан, олох араас өттүн хабар айымньыларга болжомто уура: бэйэ саастыылаабын уонна улахан дьону кытта сыһыан, мүччүргэҥнээх сырыы, айылҕа, дойду историята, култуурата, омуктар култууралара, ону тэҥнээн көрүү, биир тиэмэлээх араас ааптар айымньытын аабы, ырытыы, о.д.а. Тиэмэ төһөнөн киэн да, оҕо соччонон олобун уопута байар кыахтанар, билэр-көрөр баҕата кэниир, аафар кыаҕа сайдар, аабы култуурата инэр. Киирбит айымньылар кыра саастаах оҕо өйүн-санаатын, майгытын-сигилитин,

эстетическэй өттүнэн иитиигэ суолталара улахан. Оҕо ааҕар үөрүүбү сайдыытын көрөн, тулалыыр эйгэтин туһунан билиитэ диригээн истэрм аайы, ааҕар эйгэтэ кылаасан кылааска кэнээн, эбиллэн, байытыллан иһэр. Сыйыа оҕо библиографическай култуурата олохсуйар.

Онон литература ааҕытын ысууруһа уус-уран эстетическэй, өй-санаа, майгы-сигили хайысхалаах буолан, ааҕы кэмпитиэн-сийэтин байытар, кэнэтэр. Үөрэнээччи бэйэтин билиитин, аадар үөрүүбүн, сатабылын үөрэх сыалын уонна тустаах олох түгэннэрин быһаарарыгар сөпкө туһанар үөрүүбүн олохсутунар, кэпсэтэр эйгэтэ кэниир, ааҕы култуурата сайдар (аахпытын диригник өйдүүр, ааҕар кинигэтин талар үөрүүхтэнэр, уус-уран литератураны өрүү ааҕар баҕата олохсуйар). Оҕо ааҕар култуурата төһөнөн баай да, соччонон үтүө майгылаах уонна кэрэни өйдүүр сайдыылаах киһи буола улаатар.

Түмүктээн эттэххэ, «Литература ааҕыта» ис хоһооно оҕо тылын-өһүн, аан дойду уус-уран литературатыгар кириитин, ааҕар кыабын, ааҕар култууратын сайыннарар, байытар.

Үөрэх былааныгар үөрэх биридимиятын миэстэтэ

Үөрэх былаанынан алын сүһүөх оскуолаҕа «Литература ааҕыта» биридимияти үөрэтиигэ барыта 238 ч. көрүллэр. Ол иһигэр: 1 кылааска — 34 чаас; 2 кылааска — 68 чаас; 3 кылааска — 68 чаас; 4 кылааска — 68 чаас.

Үөрэх биридимиятын үөрэтии түмүгэ

ЫТЫК ӨЙДӨБҮЛЛЭРИ ҮӨРЭНЭЭЧЧИГЭ ИНЭРИИ ТҮМҮГЭ

1. Төрөөбүт дойдунан, дойду историятын уонна норуоттарынан киэн туттуу санаатын олохсутар.
2. Атын омук историятыгар уонна култууратыгар убаастабыллаахтык сыһыаннаһар.
3. Үөрэнэр баҕаны, бэйэни сайыннарар.
4. Бодоруһууга майгы-сигили нуорматын, бэйэ эппитинэһин сайыннарар, салайынар.
5. Эстетическэй сыһыаны олохсутар.
6. Сиздээх быһыыны, атын дьонго амарах сыһыаны сайыннарар.
7. Бииргэ үлэлиир сатабылы сайыннарар.
8. Үтүө сыһыаннаах бодоруһууну инэрэр.
9. Мөккүөрдээх түгэнтэн сатаан тахсар үөрүүбү үөскэтэр.
10. Айымньылаах үлэбэ баҕаны үөскэтэр, сэрэхтээх, чөл олох туһунан өйдөбүлү, сыһыаны олохсутар.

ҮӨРӨХ САТАБЫЛЛАРЫН САЙЫННАРЫЫ ТҮМҮГЭ

1. Араас тиэкиһи ис хоһоонноохтук ааҕар, үчүгэйдик толкуйдаан сангарар, тытлынан уонна суругунан тиэкиһи онорор.
2. Сорудабы толорорго сана араас көрүннэрин, ньымаларын баһылыыр.
3. Сэһэргэһэр киһитин болдойон истэр, кэпсэтэргэ бэлэм, кэпсэтиигэ араас санаа үөскүүрүн өйдүүр, бэйэ санаатын тиэрдэргэ кыһаллар, дакаасты сатыыр.
4. Тэнниир, ырытар, түмэр, түмүктүүр, наардыыр, маарынныры, хардарыта сибээһи, төрүөтү булар, хайа баҕарар тиэмэбэ кэпсэтиһиигэ кыттар.
5. Атын биридимияттэри үөрэтэргэ «Литература ааҕыта» төрүт буоларын уонна биридимияттэр алтыһыларын (бодоруһуу, култуура, айымньылаах үлэ; кинигэ, ааптар, айымньы ис хоһооно; уус-уран тиэкис уо.д.а.); гуманитарнай-эстетическэй хайысхалаах биридимияттэр икки ардыларынаабы сибээстэри өйдүүр.
6. Үөрэх дьарыгын сыалын уонна соругун өйдүүр, сөптөөх ньымалары булан туттар, туһанар.
7. Үөрэх дьарыгын туруоруллубут сорукарга олобуран былаанныыр, хонтуруолланар уонна сыаналанар, ситиһиигэ тиэрдэр ордук көдүүстээх ньымалары быһаарар.

ТУСТААХ ҮӨРӨХ БИРИДИМИЯТИН ҮӨРЭТИИ ТҮМҮГЭ

1. Уус-уран айымньы омук уонна аан дойду култуурата, сизрмайгы сыаннастара буоларын уонна баар үгэстэр харыстаныахтаахтарын, кэлэр көлүөнэбэ

тиердиллэхтээхтэрин өйдүүр.

2. Кинигэ — киһи аймах култууратын ураты сыаннаһа буоларын өйдөөн, сизрдээх сыһыаны олохсутар.
3. Уус-уран айымньы тыл искусствота диэн өйдүүр, харыстабыллаахтык сыһыаннаһар.
4. Саха сириг уонна Россия элбэх ахсааннаах норуоттарын уус-уран литератураларын духуобунай уонна сизргэ-майгыга сыаннастарын өйдүүр.
5. Сайдыйлаах, үөрэх бары биридимизтигэр ситиһиилээх буоларга тиһиктээх аабы суолтатын өйдүүр; аан дойду, Россия историятын уонна култууратын, үтүө уонна мөкү сыһыан, сизр-майгы туһунан бастакы өйдөбүллээх.
6. Аабы суолтатын, араас көрүгнээх тизкис (билиһиннэрэр, үөрэтэр, талар, көрдүүр, чинчийэр) уратытын уонна ис хоһоонун өйдүүр, дьүүллэһиитигэр кыттар, дьоруой араас быһыытын-майгытын сизр-майгы өттүнэн ырытар, сыаналыыр.
7. Таска уонна искэ аабы техникатын баһылааһын, аахпыты араастаан уларытыы, уус-уран, научнай-популярнай уонна үөрэтэр тизкистэри ырытарга судургу литературоведческой өйдөбүллэри туһаны салгы аабааччы тылын-өһүн сайдытыгар суолталаабын өйдүүр.
8. Бэйэ аабыгар сөптөөх кинигэни талары сатыыр, тизмэ-нэн, алпаабытынан каталогтары уонна сүбэлиир испиһэги туһанар, бэйэ ситиһиитин, кыабын сыаналанар, тупсарынар, эбии дьарыктанарга, информация хомуйарга ыйар-кэрдэр матырыйаалынан таба туһанар.

Үөрэх биридимизтин ис хоһооно

САНАРЫЫ УОННА ААБЫ ҮЛЭТИН КӨРҮГНЭРЭ

Истии. Туора сананы истэн ылыныы (кэпсэтэр киһи саната, араас тизкиһи аабы). Туора сананы хайдах баарынан өйдөөһүн, истибит айымньы туһунан ыйытыыга сатаан хоруйдааһын, буолбу-ту сааһылаан быһаарыы; санга соруугун өйдөөһүн; үөрэх, научнай-биллэрэр, уус-уран айымньы тизкистэрин истэн баран, ыйытыы-ны сатаан биэри.

Таска аабы. Тылы, этиини уонна тизкиһи буукубалаабакка уонна сүһүөхтээбэккэ таба аады. Сүһүөбүнэн аабыттан сыһа бүтүн тышынан өйдөөн аабы, тыл ситимин интонациянан холбоһун; тизкис ис хоһоонун өйдүүр туһугар кылаастан кылааска аабы тэтимин түргэтэти. Санарар сана (тыл ситимэ уонна этии) суолтатын өйдүүргэ ыйы биэри. Дьобус тизкиһи хоһоонноохтук аабы: таба санарыы уонна интонация нуорматын тутуу; аабы соруугун өйдөөһүн, аабар айымньыга сыһыаны көрдөрүүгэ интонацияны тутуу, санарыы уонна бодорууу соруугар сөп түбэһиннэрэн аабы тэтимин түргэтэти эбэтэр бытаарды. Сурук бэлиэтэ чорботуллар этиилэрин интонациялаахтык аабы. Араас көрүгнээх уонна тииптээх тизкистэр уратыларын өйдөөһүн.

Искэ аабы. Кээмэйинэн уонна көрүгүнэн (жанрынан) сөптөөх айымньылары таска аабыттан сыһа искэ аабыга көһүү. Аахпыт тизкиһи өйдүүргэ ис хоһоонун санатыһан уонна ыйытыыларга хо-руйдаан хонтуруолланар уонна көннөрүнэр ньымалары туһаны.

Аабы араас көрүгүн (үөрэтэр, талар, билсэр) туһанан, үөрэтэр уонна научнай-биллэрэр тизкистэн информацияны була үөрэни.

Аабы араас көрүгүн уратытын өйдөөһүн: факт, ойуулааһын, этиини толоруу уо.д.а.

Араас көрүгнээх тизкиһинэн үлэ. Уус-уран, үөрэх, научнай-популярнай тизкистэр өйдөбүллэрин билии, кинилэри тэннээһин. Манньк көрүгнээх тизкистэри оноруу соруугара. Көннөрү этии-лэртэн тизкиһи араарар үөрүүбү баһылааһын.

Тизкис тизмэтин уонна сүрүн санаатын бэйэ быһаарыыта; төрүөт уонна түмүк сибээстэрин быһаарыы; тизкиһи сөптөөх кэр-чиктэргэ араарыы. Хас биирдии кэрчик уонна тизкис сүрүн чаастарын быһаарыы, аат биэри; тизкис ис хоһоонунан ааттыыр, ыйытыы этиилэринэн эбэтэр бэйэ толкуйунан былаан оноруу. Тирэх тылларынан эбэтэр бэйэ онорбут былаанынан тизкиһи сиһилии, талан, кылгатын кэпсээһин. Кэпсииргэ туох кэнниттэн туох буоларын чопчу ситимнээн тутуу. Аахпыт тизкиһи эбэтэр атын бэриллибит холобуру үтүгүннэрэн, ойуулааһын, сэлэргээһин, толкуйдааһын тизкиһи оноруу. Кэпсэти кэмигэр кинилэри туох сыаллаах туһанары быһаары.

Элбэх информация араас көрүгүн кытта үлэлээһин.

Уопсай ырытыыга кытты: ыйытыыга хоруйдааһын, чопчу тиз-мэбэ иһитиннэри оноруу, атын киһи этэрин истии, кэпсэти кэмигэр хоруйдары толорон, ситэрэн биэри. Ыйынньыгы уонна көрдөрөр-ойуулуур матырыйаалы туһаны.

Тизкис ис хоһоонун ойуулааһын (айылба, дьоруой тас көрүгэ, буолар сирэ) уонна толкуйдааһын (туох туһунан кэпсэнэрэ, сүрүн санаата) ньымаларын туһанан хаттаан оноруу. Уус-уран уон-на научнай-биллэрэр айымньылары тэннээһин, кэпсэтигэ туох сыаллаах туһанары быһаары.

Библиографическай култуура. Кинигэ — искусство ураты көрү-нэ. Кинигэ — билии төрдө. Саха сиригэр бастакы кинигэлэр уонна кинигэни бэчээттээһин саҕаланыыта (уопсай өйдөбүл). Үөрэх, уус-уран, ыйынньык кинигэлэрэ. Кинигэ ис хоһооно эбэтэр иһинээ-бүтэ, таһа, титульнай лиһэ, аннотацията, ойуулар (иллюстрация-лар). Кинигэбэ информация көрүнгэ: научнай, уус-уран (кинигэ тас көстүүтүгэр олобуруу, ыйар-иллюстративнай матырыйаал).

Кинигэтиибэ: айымньы-кинигэ, хомуурунньук-кинигэ, суруйуу-лар хомуурдара, периодическай бэчээт, ыйынньык, тылдыт, энци-клопедия арааһа.

Бэриллит испиһэгинэн кинигэни талыы, картотекалар, биби-лэтиэкэбэ оҕо кинигэлэрин туһаныы. Алпаабытынан каталог. Оҕо сааһыгар сөптөөх тылдытынан уонна ыйынньык-литературанан туһаныыта.

Учуутал көмөтүнэн үөрэх уонна научнай-популярнай тизкистэр уратыларын быһаарыы.

Уус-уран айымньы тизкиһинэн үлэ. Уус-уран айымньы ис хо-һоонун өйдөөһүн, изиийлээхтик ышыны. Айымньы аатын кытта ис хоһоонун өйдөөн ситимнээһин.

Уус-уран тизкис уратытын быһаарыы, айыллыбыт сыалын өй-дөөһүн (ааҕааччыга ойууламмыт хартыына уонна уран тыл ньыма-та). Тылы хайдах иһиллэринэн уонна суолтатынан ырытыы, көнө уонна көспүт суолта. Суруйааччы айбыт хартыынатын өйгө ойуу-л у у р ү ө р ү й э х .

Тыл ойуулуур-дьүһүннүүр ньыматын туһанан, айымньы тиз-киһин эбэтэр быһа тардыыны бэйэ айыыта. Уруһуйдарынан эбэ-тэр иллюстрацияларынан кэпсээн айыы; уус-уран айымньыттан иллюстрацияба сөп түбэхэр кэрчиктэри булуу. Аахпыт тизкистэн быһа тардыыны тылынан ойуулааһын.

Айымньы дьоруойун характеристикалааһын (мэтириэтэ, май-гыта, туттуута-хаптыыта, саната), буолбут быһыы төрүүтүн ыры-тыы. Сүрүн санааны тириэрдэн, сиһилии, талан уонна кылгатын кэпсиир дьоруу инэрии. Дьоруойдар быһыыларын маарыннатын эбэтэр утары тутан тэннээһин; онно сөп түбэхэр тылы эбэтэр тыл ситимин булуу. Тизкиһи ырытыыга учуутал көмөтүнэн ааптар дьо-руойга сыһыанын, айымньы сүрүн санаатын быһаарыы.

Тизкистэн сөптөөх кэрчиктэри булуу: айылҕаны ойуулааһын, буолар сирэ-уота, дьоруой туттуута-хаптыыта. Бэриллит быһа тар-дыыны бэйэ талан кэпсээһинэ, тирэх тылы, тыл ситимин кэпсээн-тэн булуу. Буолар түгэннэринэн, уйулҕаны ойуулааһынынан, дьо-руойдар быһыыланыларынан маарыннаһар быһа тардыылары араас айымньыттан булан тэннээһин; түмүү уонна түмүктээһин.

Кыра кээмэйдээх хоһооннору уонна норуот тылынан айымньы-л а р ы н ө й т ө н а а д ы г а ү ө р э т и и .

«Төрөөбүт дойду» диэн өйдөбүлү инэрини, бэйэ төрөөбүт сири-гэр-уотугар таптал Россия бары норуоттарын айымньытыгар көстүү-тэ. Араас норуот тылынан айымньытыгар тизмэ, сүрүн санаа, дьо-руой, сир-майгы сыанабыһа маарыннаһыыта. Россия духуобунай-н р а в с т в е н н а й , к у л т у у р у н а й ү г э с т э р и н ы ш ы н ы , ү ө р э н и и .

Уус-уран айымньыларга арыллар *амарах санаа, чизһинэй, хор-сун быһыы, доҕордохуу, өстөһүү, аба-сата, кырык, бэйэни билини, дьохуннаах, сиэрдээх буолуу* курдук сир-майгы, этика өйдөбүллэрин ылыныы, инэрини. Бу өйдөбүллэри дьоруой атын дьонно, айыл-бада, тулалыыр эйгэбэ сыһыанын холобуругар олобуран ырытыы.

Дьону кытта сыһыанга бэйэбэр баҕарбаккын онорума, бэйэбин таптыырын курдук атын киһини таптаа диэн сир-майгы, сиги-ли быраабылаларын тутуһуу туһунан толкуйдааһын; ону күннээҕи олоххо алтыһыыга туһаныы; бэйэмсэх, ымсыы буолуу, хара санаа-ланы курдуктартан туттунар санаа. Өстөһүүгэ, кырыктыыыга, бэйэмсэх буолууга, атын киһи лиичинэнигэр ытыктабыла суох сы-һыаннаһыыга олобуру алтыһыы көдүүһэ суоһун дакаастыр сю-жеттарын, литератураперсонажтарын быһыыларамарыннаһыытын быһаарыы.

Истинник санаһыыга, тапталга, тулуурга, хардарыта көмөбө, аһыныгас уонна амарах буолууга, алдыархайтан быһааһын, тылга туруу, албынтан-көлдүүтэн куотунуу курдуктарга олобуран, доҕот-тору кытта истинник сыһыаннаһар кэпсээн уонна остуоруйа дьо-руойдарын быһыыларыттан холобуру аҕалар үөрүүх.

Айымньы дьоруойдарын утүө уонна мөкү быһыыларын өй-дөөһүн, учуутал көмөтүнэн санааны олохтоохтук этиини. Бэйэ бы-һыытын ырытыы, литературнай айымньыттан сөбүлүүр дьоруойу ү т ү к т э ү ө р э н и и .

Үөрэх, научнай-популярнай уонна уус-уран тизкиһи кытта үлэ.

Айымньы аатын өйдөөһүн, ис хоһоонун кытта ситимнээһин. Үөрэх уонна научнай-популярнай тизкистэр уратыларын туһунан информациялааһын. Үһүээн, сэхэн, таһара кэпсээннэрин биир уопсай уратыларын өйдөөһүн (быһа тардыы эбэтэр дьобус тизкис). Төрүүт уонна түмүк сибээһин олохтоһунна араас көрүнгээх тизкиһи ырытыы судургу ньымаларын кытта билсиһи. Тизкис сүрүн санаатын быһаарыы. Тизкиһи чаастарга

араары. Кыра тизмэлэри быһаары. Күлүүс эбэтэр тирэх тыллар. Тизкини хат-таан оноруу алгоритмын туттуу. Күлүүс тылга, модельга, схемаҥа тирэҥирэн тизкини хаттаан оноруу. Тизкини сиһилии кэпсээһин. Тизкистэн сүрүнүн арааран кылгатын кэпсээһин.

Кэпсэтэр үөрүүх. Бодоруһу сирэ. Сана биир көрүнэр, диа-локка, кэпсэтээччилэр санаа атастаһалларын өйдөөһүн. Диалог уратытынан кэпсэтии сыалын билии, ыйытыны уонна хоруй толкуйдааһын, кэпсэтэр киһини истэр үөрүүх, кэпсэтиини ыйы-тыы уонна реплика көмөтүнэн көбүлээһин. Тизкис ис хогоонугар уонна бэйэ уопутугар олобуран, бэриллит тизмэҕэ эбэтэр айым-ныы туһунан бэйэ санаатын этии. Бодоруһу сирин тутуһу. Норуот тылынан айымныгыгар олобуран, норуот кэпсэтэр сирин уратыларын кытта билси.

Монолог — сана биир ураты көрүнэ. Тизкискэ (бэриллит тизмэ эбэтэр ыйытыга хоруй) олобуран, сүрүн санааны быһааран дьоһус этиини санаарар үөрүүх. Аахпыт эбэтэр истибит научнай-популярнай, үөрэх уонна уус-уран тизкистэр уратыларын учуот-таан туран тирээрди.

Тугу этэри эрдэ былааннааһын (хайдах саҕалыры, онтон тугу этэри уонна тугунан түмүктүүрү); этэр санаа сыалыгар сөп түбэхэр тылы-өһү булуу. Ойуунан, аахпыт тизкиһинэн эбэтэр бэриллит тизмэҕэ ситимнээх сана, кэпсэтии сирин тутуһан тылынан кыш-гас кэпсээни оноруу.

Сурук. Суругунан сана сирэ. Суругунан сана нуорматын туту-һуу: ис хогоон аатыгар, тизмэтигэр сөп түбэһитэ (буолар сирэ, дьоруой характера). Суругунан санаҥа тыл ойуулуур-дьүһүннүүр ньыматын туттуу (синоним, антоним, тэннээһин). Суругунан тиз-киһи бэрэбиэркэлэни уонна көннөрүү.

Бэриллит тизмэҕэ, бэйэ кэтээн көрүүтүнэн эбэтэр аахпыт айымныы туһунан кылгас өйтөн суруйуу, ойуулааһын уонна толкуй-дааһын ньымаларын туһанан кинигэ, дьоһус кэпсээн (бэйэ олоһор буолбут түгэн) суруйуу.

ОҕО ААҔАР ЭЙГЭТЭ

Норуоттар тылынан уус-уран айымныылара. Кыра кылаас үөрэ-нээччитин сааһыгар сөптөөх XIX—XX үйэтээҕи Россия норуоттарын уонна тас дойдулар литератураларын, оҕо литературатын классиктарын, Россия норуоттарын уонна тас дойдулар билинни суруйааччыларын айымныылара. Уус-уран, научнай-популярнай, историческай, мүчүргэннээх сырылардаах, ыйымнык-энциклопедия кинигэлэр, оҕо хаһыата, сурунаала. Кылааска ааһыга уонна истиигэ, бэйэ уонна ыалынан ааһыга, атын оҕолору кытта уонна дьиз кэргэннэ ырытыга аналлаах айымныы араас көрүнэ (Саха сирин уонна Россия норуоттарын остуоруйалара; таабырыннар, ырыа-лар, чабырҕахтар, өс хогооннор; кэпсээннэр уонна хогооннор; үһүээннэр уонна номохтор).

Бырагыраама сүрүн тизмэлэрин ис хогооно: араас норуот фоль-клора, Ийэ дойдуга, киниэхэ таптал, дойду историята, айылҕата; оҕо, ыал уонна оскуола; кырачаан доҕотторбут; үтүө быһыы, доҕордоһуу, чизинэй буолуу, албан аат; дыктилэр-дьиһэлэр, кизн туттар суруйааччыларбыт уо.д.а.

Кылаас аайы бэриллэр уопсай тизмэлэргэ ааҕар үөрүүҕэ эр-чийиигэ салаалар: «Бибилэтиэкэҕэ дьарык», «Биһиги театрбыт», «Бэйэ ааһыга», «Ыалынан ааһы», «Ойуулуур-дьүһүннүүр эйгэҕэ», «Айар үлэ умсулҕана», «Айымныы дойдутун кистэлэннэр».

ЛИТЕРАТУРА ӨЙДӨБҮЛЛЭРИНЭН ҮЛЭ

Тизкистэн ойуулуур-дьүһүннүүр ньыманы булан араары: синоним, антоним; уус-уран быһаары, тэннээһин, сирэйдээн этии (учуутал көмөтүнэн).

Литература өйдөбүллэрин быһа холуйан билии: уус-уран айым-ныы, тыл искусствота, ааптар (кэпсээччи), тизмэ, дьоруой (мэ-тириэтэ, туттуута-хаптыта, майгыта, санага); ааптар дьоруойга сыһыана (учуутал көмөтүнэн).

Сэһэн (кэпсээн) тутулун туһунан уопсай өйдөбүл, ойуулааһын (айылҕа, мэтириэт, мал-сал), толкуйдааһын (дьоруой монолога, дьоруойдар кэпсэтиилэрэ).

Кэпсээнинэн уонна хогоонунан сана, хогоонунан айымныы уратыта (ритм, рифма).

Айымныы жанра. Историческай-литературнай өйдөбүллэр: фольк-лор уонна ааптар айымныыта (араары).

Фольклор кыра жанрын билии, араары, сүрүн санаатын быһаары.

Остуоруйа көрүннэрэ: тыынар тыыннаах, олох-дьаһах, аптаах-алыптаах. Остуоруйа уус-уран уратыта: остуоруйа дьоруойа,

АЙАР ҮЛЭ

Аахпыт айымныыга маарыннатан ойуулааһыннаах уонна толкуй-дааһыннаах остуоруйаны уонна кэпсээни айыы; учуутал көмөтүнэн остуоруйа сюжетын сайыннаран атын варианын толкуйдааһын.

Литературнай айымныы тизкиһин уларытыы: оруолунан ааһы, инсценировкалааһын; хогоонноохтук ааһы, тылынан ойуулааһын; ыһыллыбыт тизкиһи сааһылааһынна араас ньыманы туһаны (төрүүт-түмүк сибээһин олохтоһун, буолар түгэни сибээстээһин, дьайыылары толорууга түһүмэхтэри тутуһу); өйтөн

айыылаах аахпыттан суруйуу, уус-уран айымньыга (маарынныыр тизэис), худуоһунньук хартыынатыгар, айымньынан ойуулар серияларыгар эбэтэр тус уопукка олобуран бэйэ тизэкиһин айыы. Тылыннан уус-уран, музыкальнай, ойуулуур-дьүһүннүүр айым-ньылары тэннээн көрүү; музыканы, хоһоону истиигэ олобуран бэйэ этиилэрин оноруу, онно бэйэ сыһыанын көрдөрүү уонна ону тыл көмөтүнэн тириэрдии (учуутал көмөтүнэн).

Календарнай - тематическай былаан

№	Раздел	Тема	Дьиэҕэ үлэ	Күнэ-дьыла	Ыытыл-лыбыт күнэ-дьыла
1	Сахам сирэ барахсан.	Оскуола аана тэлэлиннэ	С.4 аах	06.09	
2		Эйэ ырыата	С.7 аагыы	07.09	
3		Тереебут буор таптала	С.9 хойоонноохтук аах	13.09	
4		Куерэгэй	С.11	14.09	
5		Куех хонуу	С.15 Зкуплеты наизусть	20.09	
6		Куех хонуу		21.09	
7		Олонхо олого	С.20 аах,уруьуй	27.09	
8		Ситиьибитин сыаналыыбыт	Талан аах	28.09	
9	Кинигэ –билии терде.	Кинигэ.Туул	С.30 кэпсииргэ бэлэмнэн	04.10	
10		Кинигэ.Туул	С.30 кэпсииргэ бэлэмнэн	05.10	
11		Борон куобах уерэммитэ	С.35 аах	11.10	
12		Борон куобах уерэммитэ	С.35 аах	12.10	
13		Маллар мунньахтара	С.43аах	18.10	
14		Маллар мунньахтар	Аагыы	19.10	
15		Дьарааска кинигэгэ наадыар дуо	С.48	25.10	
16 (1чиз п)		УУтээн	С.49	26.10	
17		Уутээн		08.11	
18		Билиибитин бэрэбиэркэлибит	Белегунэн үлэ	09.11	
19	Норуот еркен ейе тылыннан уус-уран айымньыта.	Таабырынна таай.	3 таабырынна толкуйдаа	15.11	
20		Таабырыннар туьулгэтэ		16.11	
21		Ес хойоон	С.5 ес хойоон наизусть	22.11	
22		Чабыргах	С.75аах	23.11	
23		Чабыргах	С.75аах	29.11	
24		Норуот ырыата	С.77аах	30.11	

25		Оьюокай	С.80 этэргэ дьарык	06.12	
26		Остуоруйа	С.82 аах	07.12	
27		Билиибитин бэрэбиэркэлиибит. Айар улэ.Белегунэн улэ	Хаьыат оноруу	13.12	
28	Остуоруйа алыптаах дойдутугар.	Куобах туьунан остуоруйа	С.91аагыы	14.12	
29		Урун эьэ мунна того хараный	С.95 кэпсээ	20.12	
30 (2чиз п)		Тебете уонна терде	С.98 кэпсээ	21.12	
31		Дьэрэкээн оговор	С.100кэпсээ	27.12	
32		Дьэрэкээн оговор	С.100кэпсээ	10.01	
33		Сулустар уонна ый хайдах уескээбиттэрин туьунан	С.102 кэпсээ	11.01	
34		Сулустар уонна ый хайдах уескээбиттэрин туьунан	С.102 кэпсээ	17.01	
35		Билиибитин бэрэбиэркэлиибит. Белегунэн улэ		18.01	
36	Мин дойдум – олонхо дойдута.	Уеьээ дойду	Уруьуй,аах	24.01	
37		Орто дойду	Уруьуй,аах	25.01	
38		Аллараа дойду	аагыы	31.01	
39		Чинэтии . Олонхону истии		01.02	
40		Чинэтии . Олонхону истии		07.02	
41	Биьиги доготторбут.	Бэскэ ууммэт мээчик	С.122 хобыонн. Аах	08.02	
42		Бастакы хаар уонна барабыай	124 аах уруьуй	14.02	
43		Бастакы хаар уонна барабыай	Аах	15.02	
44		Чооруостар	С.129 наизусть	21.02	
45		Булчут ыт	С.132кэпсээ	22.02	
46		Хотой уйата	С.134 кэпсээ	28.02	
47		Хотой уонна куоска	Кэпсээ	01.03	
48		Хотой уонна куоска	Кэпсээ	07.03	
49		Айар улэ. Белегунэн улэ	Хаьыат оноруу	14.03	
50	Учугэйтэн уерэбит, куьагантан хомойобут.	Догордуулар	С.145аах кэпсээ	15.03	
51		Керудьуес кун	С.148аагыы	21.03	
52(3ч изп)		Керудьуес кун	Кэпсээын	22.03	
53		Хатыыска	Уруьуй,кэпсээ	04.04	
54		Иккис того	Аагыы	05.04	

55	Тердус того	Аагыы	11.04	
56	Тердус того	Айан салгаабын	12.04	
57	Иранал	ААгыы	18.04	
58	Иранал тиэкии ырытыы	Уруууй	19.04	
59	Ийэгэ сыыян	Аагыы	25.04	
60	Ийэгэ сыыян айарга холонуу	Айар улэ	26.04	
61	Икки ийэ, икки кыыс	Аагыы	02.05	
62	Сценка, ырытыы		03.05	
63	Уолаттар	С.167кэпсээ	09.05	
64	Уьус того	кэпсээ	10.05	
65	Уьус того	Ырытыы	16.05	
66	Ситиьиибитин бэрэбиэркэлиибит		17.05	
67	Сыллаагыны хатылаабын		23.05	
68	Тумук урук		24.05	

Үөрэх биридимизтин материалнай-техническэй хааччыйыы

№	Материальной-технической тэриллэр	Ахсаана	Хос быһаарыы
Бибилиэтиэкэ пуондата			
1.	Саха начаалынай оскуолатын 1—4 кылаастарыгар аналлаах «Литература аабыта» үөрэх биридимизтигэр үөрэтэр-методическай кэмпилиэк: Литература аабытын 1—4 кылааска үөрэтиини сурүннүүр бырагыраама. «Литература аабыта» биридимизти 2—4 кылааска үөрэтэр үөрэх кинигэлэрэ. «Литература аабыта» биридимизти үөрэтиигэ 2—4 кылааска «Бэйэ аабыта», «Ыалынан аабыы» 1—4 кылааска «Үлэ тэтэрээтэ», «Айар тэтэрээтэ», «Бэйэни бэрэбиэркэлэнэр тэтэрээтэ» үөрэх босуобуйалара.	Д К К, П	Кылаас бибилиэтиэкэтин пуондатыгар Россия Федерациятын уонна Саха Республикатын Үөрэбин министиэристибэлэрэ көнүллээбит үөрэх кинигэтин испииһэгэ, ыйар- кэрдэр, нормалыыр докумуоннар киирэллэр. Эбии матырыйаал быһыытынан үөрэх босуобуйатын бэчээттииргэ бырааптаах издательство таһаарбыт босуобуйалара туһаныллар. Бэйэ аабытыгар талыллыбыт айымньылар киирэллэр. Айар тэтэрээккэ суругунан айар дыбуру сайыннарыыга аналлаах үлэ көрүннэрэ торумналар. Бэйэни бэрэбиэркэлэниигэ биридимизти үөрэтии түмүгүн инэриниини хонтуруолланарыгар ыйыты уонна сорууда хомуруннууга анаар.
	Уус-уран кинигэлэр. «Олонхо эйгэтэ» серия кинигэлэрэ. Үөрэх электроннай босуобуйалара. Тылдыттар (литература сахалыы тиэрминэ, быһаарыылаах, синоним, антоним, омоним, сомоҕо домох, о.д.а.). Оҕо аналлаах сахалыы энциклопедиялар. Билиини-көрүүнү кэнэтэр (научнай-биллэрэр-көрдөрөр) кинигэлэр: 1. Билиини диригэтэр серия: «Тизгэннээҕи зоопарк», «Айылҕа доҕотторо»,	К К К,Ф К К,Ф К,Ф	Литература өйдөбүллэрин үлэҕэ туһаайылар.

	<p>«Дьыл кэмнэрэ», «Биһиги бииргэ олоробут», «Ытык сирдэр», «Айылҕа дьиктилэрэ», «Ытык дьоммут», «Дьокуускай — Саха сиригэр киир куората», «Саха сирэ уонна Россия».</p> <p>2. «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын официальной символлара уонна национальной бырааһынньыктара» серия: «Ыһыах», «Бакалдын», «Сабантуй», «Төрөөбүт тыл күнэ», «Олонхо күнэ», «Хомус күнэ».</p> <p>3. «Сахам сирэ суруйааччы айымньытыгар» уус-уран кинигэ серията.</p> <p>«Литература аабыта» үөрэх биридимизтин 1 —4 кылааска үөрэтии туһунан учууталга анааллаах методическай босуобуи.</p> <p>СӨ Национальной оскуолаларын чинчийэр научнай институт «Бастакы үктэл», «Иитии кыһата» научнай-методическай сурунааллара.</p>	<p>К,Ф</p> <p>К,Ф</p> <p>Д</p> <p>Д</p>	
Көрдөрөр – иһитиннэрэр босуобуйалар			

Үөрэх биридимизтин материальной-техническэй хааччыыта кылаас туолуутун орто суоттаныытын учуоттуур (15 үөрэнээччи). Ыйыларга ахсаан көрдөрүүтүгэр анал бэлиэлэр туһуланнар:

Д — көрдөрөр-үөрэтэр экземпляр (1 экз.);

К — толору кэмпилэк (кылаас оҕотун ахсааньтан тутулуктаах);

Ф — уопсай үлэ кэмпилэгэ (толору кэмпилектэн икки төгүл абыах, о.э. икки үөрэнээччигэ 1 экз. итэҕэһэ суох);

П — бөлөбүнэн практической үлэҕэ аһамыт кэмпилэк (6-7 экз.).

Биридимизти үөрэтиигэ туттуллар хуруһунньуктар үлэлэрэ

1. М.М. Носов. Саха былыргы үнүүтэ.
2. «Мин дойдум — олонхо дойдута» кинигэҕэ С. Старостина ойуула.
3. А.Н. Осипов. Заботы оленоводов.
4. В.С. Карамзин. Песня жаворонка.
5. И.Ю. Пестряков. Айыы бухатыыра.
6. А.В. Чикачёв. Ыра санаа.

МБОУ “Хамагаттинская средняя общеобразовательная школа им Е.М.Шапошникова
МО “Намский улус” Республики Саха (Якутия)”

Принято на заседании МО
Протокол № _____
Руководитель _____/Захарова С.А./
Дата: «__» _____ 2017г.

«СОГЛАСОВАНО»
зам.по УМР _____/Березкина Л.Н./
Дата: «__» _____ 2017г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Директор школы _____/Дьяконов А.М./
Дата: «__» _____ 2017г.

Рабочая программа учебного курса
«Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» для 2 класса
срок реализации 2017-2018 учебный год
начальное общее образование

Составитель: учитель начальных классов
Федорова М.И.

БЫҢААРЫ СУРУК

Үөрэх биридимизтин өйдөбүлү

Лиичинэс духуобунас, сизер-майгы быһыытынан сайдыытын уонна ытык өйдөбүллэр систиэмэлэрин баһылааһын биир суолунан культуроведческой компетенцияны инэриин буолар.

Федеральной государственной үөрэх стандардын (ФГҮӨС) методологической тирэҕинэн буолбут «Россия гражданинын лиичинэһин духуобунаска, сизэрдээх майгыга иити уонна сайыннары кэнсиэпсийэтигэр», «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» барыл бырагырааматыгар олобуран «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» биридимизт үлэлиир бырагыраамата оһоһулунна.

Россия Федерацията — 190 тахса араас норуот иллээхтик олоһор дойдута. Саха Өрөспүүбүлүкэтэ — Россия биир субъекта, манна 120 тахса омук эйэ дэмнээхтик алтыһан олоһор.

Билигин аан дойду биир ситимнэ киирэригэр сүткэн улартыһылар бара турар кэмнэригэр «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» биридимизт (куурус) «Россия Федерациятын 2025 сылга диэри государственной национальной политикатын стратегията» (РФ Президенин Укааһа, 2012 с. ахсынны 19 күнэ) олоххо киирэрин биир төһүү механизма буоларын хаачыйар. Россия Федерациятыгар государство үөрэҕири систиэмэтигэр национальной политикаҕа манньк сорукары туруорар: үөрэх-иити үлэтигэр гуманитарнай хайысха суолтатын үрдэтии, Россия норуоттарын үгүс үйэҕэ эйэлээхтик алтыһан олоһорбут үтүө үгэстэрин, историяҕа мунһууллубут бэлиэ событиелары, наада кэмигэр сомоһолоһуу уонна бэйэ-бэйэҕэ көмөлөһүү холобурдарын үөрэх бырагыраамаларыгар киллэрии; уопсай орто үөрэхтээһин тэрилтэлэригэр Россия норуоттарын култууратын уонна тылларын харыстыырга, сайыннарарга, Россия бары омуктарын историятыгар уонна култуураларыгар, аан дойду норуоттарыгар ылыныллыбыт сыаннастарга ытыктабылы иитэр сыаллаах үөрэтии систиэмэтин тупсары; уопсай орто үөрэхтээһин тэрилтэлэрин бырагыраамаларыгар Россия норуоттарын сыаннастарын уонна национальной үгэстэрин үөрэх-иити куурустарын быһыытынан киллэрии.

«Россия гражданинын лиичинэһин духуобунаска, сизэрдээх майгыга иити уонна сайыннары кэнсиэпсийэтигэр» Россия гражданинын өйдөбүлүгэр сөп түбэһини олохсугуу 3 түһүмэҕинэн бэриллэр: 1) ыал иһигэр бэйэ-бэйэҕэ сыһыан уопастыбаннай сыһыанна дьайар уонна киһи гражданской майгытын-сигилитин төрдө буолар; 2) лиичинэс төрөөбүт дэриэбинэтин, куоратын, оройуонун, регионун үгэһин, сыаннастарын, култуурунай, историческай, социальнай, духуобунай олоһун ийэ дойду, төрөөбүт дойду, төрөөбүт тыл, ыал, дьиэ кэргэн уо.д.а. ытык өйдөбүллэр нөһүө өйдөөн ылыныыта; 3) элбэх омуктаах Россия норуотун култууратын уонна сизер-майгы үгэһин ылыныыта.

«Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» биридимизт үлэлиир бырагырааматын ис хоһооно Кэнсиэпсийэҕэ бэриллибит идентичность тутулулар сөп түбэһэр. Үөрэх биридимизтин тутула үөрэхтээһин түһүмэхтэринэн бэриллэр: начаалынай (1—4 кылаас-тар), орто (5—9 кылаастар). Начаалынай оскуолаҕа оһону бэйэтин норуотун култууратын билэр уонна атын норуот култууратын убаастыыр буола улаатарын сайыннарарга, Саха сирин төрүт норуоттарын төрөөбүт тылларын уонна култуураларын инэринэр, сайыннара ирдэбили үөскэтиигэ сүрүн болһомто уурулар. Биридимизт үөрэтиитин утума «Саха Өрөспүүбүлүкэтин национальной оскуолатын санардан сайыннары кэнсиэпсийэтин» (1991) «олохтоох норуоттар материальнай уонна духуобунай култуураларын туһунан киэҥ билиини биэрэр, салгыы нуучча уонна аан дойду култууратын өйдүүр кыаһын кэнэтэр диэн өйдөбүлүгэр олоһуор».

Начаалынай оскуолаҕа «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» биридимизт сыала: этнокултуурунай компетенциялары инэриин, араас омук алтыһар эйгэтигэр сатаан олоһуу уонна ситиһиилээх социализация усулуобуйатын төрүттэрин уурсар.

Биридимизт сорукара:

- 1) бэйэ норуотун духуобунай уонна материальнай ытык өйдөбүллэрин аан дойду култууратын араһыбат чааһын курдук ылыныыны инэриин;
- 2) бэйэтин уонна ыаллы норуоттарын култуураларын туһунан төрүт билиини олохсугуу;
- 3) бэйэ норуотун үгэһин, итэҕэлин тутуһууну, Хотугу дойду, Саха сирэ, Россия олохтооһо диэн өйдөбүлү, атын омуктары кытта алтыһарга бэйэ норуотун култууратын сатаан тирэҕи сатабылын сайыннары;
- 4) атын тыллаах, итэҕэллээх норуоттар култуураларыгар үтүө сыһыаны, өйдөһүүнү уонна бодоруһууну иити.

Үөрэх былааныгар үөрэх биридимизтин миэстэтэ

Үөрэх федеральной базиснай былаана булгуччулаах уонна уруок таһынан үлэ чаастарыттан турар. «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» биридимизти үөрэтии үөрэх федеральной базиснай былаанын булгуччулаах чааһыгар көрүллүбэт. Биридимизти үөрэтэргэ нэдиэлэҕэ 1 чаас бэриллэр (уопсайа 134 чаас), үөрэх былаанын талар чааһын, уруок таһынан үлэ чэрчитинэн оҕо уонна төрөппүт баҕатын учуоттаан ытыллыан сөп.

Биридимизти үөрэтии көрүннэрэ (моделлара):

1 көрүн — уруок үлэтэ. Биридимизти үөрэтэргэ үөрэх биридимизтин быһыытынан эбии үөрэх быһаанын талар чааһын суотугар тэрийии.

2 көрүн — биридимизт муодулун нөнгүө ытыллыан сөп: 1) биридимизт иһинэн муодул; 2) биридимизт икки ардыгар муодул — хас да үөрэх биридимизтин алтыһытын нөнгүө: төрөөбүт уонна нуучча тыллара, төрөөбүт уонна нуучча тылынан литературнай ааҕы, уруһуй, үлэ, музыка, физическэй култуура.

3 көрүн — уруок таһынан дьарык. Уруок таһынан үлэ чааһыгар студия, куруһуок, факультатив, интэриэстэринэн кулууптар, иитиигэ дьарык уо.д.а. нөнгүө тэриллэн сөп.

Ытык өйдөбүллэри үөрэх биридимизтин ис хоһоонугар киллэрини

Начаалынай кылааска «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култууратын» үөрэтии оҕоҕо ытык өйдөбүллэри (*духуобунай сыаннастары*) ингэрингэ улахан суолталаах. Киһи аймах үйэлэртэн үйэлэргэ өрө тутан илдьэ кэлбит ытык өйдөбүллэрэ (*духуобунай сыаннастара*) төрөөбүт тыл эгэлгэтигэр, култууратыгар сөнөллөр. Ол курдук үөрэтии ис хоһоонугар култуура сүрүн хайысхаларын сэргэ уруок, үөрэтии матырыйаалын быһыытынан төрөөбүт дойду, ийэ дойду, айылҕа, үлэ, төрүт дьарык, мал, дьиэ кэргэн, кэрэ эйгэтэ, үтүө санаа, киһи аймах, аан дойду омурданын култууратын эгэлгэтин курдук ытык өйдөбүллэр (*духуобунай сыаннастар*) киирэллэр.

Үөрэх биридимизтин үөрэтии түмүктэрэ ЫТЫК ӨЙДӨБҮЛЛЭРИ ИНГЭРИИ ТҮМҮГЭ

Тус суолталаах дьайыы:

Ытык өйдөбүллэри билинии:

- саха төрүт үгэстэрин, ытык өйдөбүллэрин ылыныы, олохсутуу;
- үгэс буолбут төрүт култуураны норуот айымньытын түмүгүн уонна айылҕаны кытта бииргэ алтыһан олоруу курдук ылыныы;
- өрөспүүбүлүкэ норуоттарын ураты култуураларыгар убаастабыллаах сыһыаны култууралар алтыһыларын сайдыытын сүрүн усулуобуйатын уонна утарсыылары быһаарар төрүтүн курдук ылыныы;
- ахсааньттан, олорор сириттэн тутулуга суох хас биирдии норуот култууратын ылыныы;
- норуоттар култууралара эгэлгэ араастаабын уопастыба култууратын байыты төрдүн курдук ылыныы;
- элбэх култууралар алтыһар эйгэлэрэ, бодоруһуулар, култууралар диалогтара — лиичинэс бэйэтэ уонна гражданскай уопастыба социальнай сизэр-майгыта сайдар усулуобуйата буоларын ылыныы.

Сатабылы сайыннарыы:

- бэйэ норуотун үгэһин күннээҕи олоххо уонна анал этнокултуурунай тэрээһиннэргэ (ыһыах, сизэр-туом уо.д.а.) тутуһуу;
- бэйэни саха, Саха сирин уонна Россия гражданинын быһыытынан билинии;
- бэйэни Хотугу дойду, Саха сирэ, Россия олохтообунабын диэн билиһиннэрии;
- бэйэҕэ, тулалыыр дьонно-сэргэҕэ, айылҕа эйгэтигэр убаастабылы итии.

ҮӨРЭХ САТАБЫЛЛАРЫН САЙЫННАРЫЫ ТҮМҮГЭ

Бэйэни салайынар-дьаһанар сатабыллар:

- культуроведческой матырыйаалга олоҕуран сыалы-соругу таба туруорунар, бырайыактыыр дьарыгы сатаан былаанныыр;
- сизэри-туому, үгэһи толорууга тахсар алҕаһы көннөрөр;
- культуроведческой билиини, сатабылы, үөрүйэҕи сөпкө сыаналыыр;
- кэлэктиибинэн этнокултуурунай үлэҕэ кыттыһар (норуот бырааһынньыктарыгар уо.д.а.);
- араас этнокултуура усулуобуйатыгар төрүт үгэһи тутуһар уонна бэйэни сатаан салайынар;

- пааранан, бөлөбүнэн, хамаанданан уо.д.а. бииргэ алтыһан үлэлиир;
- Саха сириг уонна Россия норуоттарын бодоруһар майгыларын-сигилилэрин олохсуйбут бэрээдэгин (этноэтикеты) бииргэ алтыһы усулуобуйатыгар учуоттуур;
- тас көрүгүннэринэн, тылларынан, үгэстэринэн, итэбэллэринэн уратылаһар дьону кытта өйдөһөргө уонна алтыһарга бэлэмнээх буолар;
- бэйэ норуотун култууратын атын омуктары кытта алтыһыга Саха сириг, Россия таһымыгар сатаан көрдөрөр.

ТУСТААХ ҮӨРЭХ БИРИДИМИЭТИН ҮӨРЭТИИ ТҮМҮГЭ

- анал өйдөбүллэр нөнгү бэйэни саха быһыытынан билиһиннэрэр сатабылы олохсутуу;
- фольклор көрүгүннэрин, норуот ырыатын, музыкатын, төрүт үгэһин, сирин-туомун күннээҕи олоххо уонна күн-дьыл эргииринэн тутуһар сирин-туомун нөнгү өрөспүүбүлүкэ култуураба, тылга уратылаһар үгүс өрүттээх олобун туһунан бастакы билсигиитин олохсутуу;
- өрөспүүбүлүкэ уонна Россия норуоттарын култууратын туһунан билиини-көрүүнү кэнэтэр араас матырыйаалы туһана үөрэни (үөрэх, уус-уран, үөрэх-наука, ыйыннык литературатыттан, тылдьыттартан, аатыластартан, хаарталартан уо.д.а.);
- тобуллаһас өйү сайынналар үөрүйэхтэр:
- *чопчу тэннээһин (конкретное сравнение)* (дьиэ-уот: ураһа, балаһан, дэриэбинэ, бөһүөлэк, куорат, ас-үөл, таһас-сап, туттар мал, кизгэл, симэх, о.д.а.);
- *ырытыы, холбоһун (анализ, синтез)* (олох-дьаһах тэрээһинэ, сүөһү иитиитэ, булт, сир оһоһуута, уһаныы, иис; омук оонньуута, оонньуура, о.д.а.);
- *түмүктээһин (обобщение)* (хотугу дойдуга айыһбатыгар сөп түбэһэн үөскээбит итэбэл, биһиги — Россия олохтоохторунабыт, биһиги — сахаларбыт, о.д.а.);
- *ханыылатан сыаналааһын (классификация)* (аан дойдуга, сир, айылҕа, киһи, дьиэ кэргэн, уран оһоһук (ойуу-бичик, оһоһук, симэх); норуот музыката (хомус, кырымпа, хобо, о.д.а.);
- *дакаастааһын (доказательство)* (айылҕаны кытта алтыһан олоруу уратыла уо.д.а.);
- өрөспүүбүлүкэ норуоттарын култуураларын *бэлиэ (символ)* нөнүө көрдөрүү (сэргэ, саха ата, таба, ураһа уо.д.а.).

Үөрэх биридимитин ис хоһооно

2—4 кылааска «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» биридимити үөрэтии манньк ис хоһоонноох буолар: «Айылҕа», «Төрөөбүт дойдум», «Дьиэ кэргэн», «Норуотум дьиэтэ-уота», «Норуот төрүт дьарыга», «Уус-уран оһоһук», «Таһас-сап», «Өбүгэм аһа-үөлэ», «Оонньуурдар, оонньуулар», «Норуот ырыата-тойуга», «Олонхо», «Билигин бэрэбизкэлэн».

«Айылҕа»

Үгэс, сир-туом. Саха сириг норуоттарын үгэс буолбут итэбэллэрин уратыта уонна маарыннаһар өрүттэрэ. Айылҕа билини сыһыан, тулалыыр айылҕа туруга. Төрүт омуктар айылҕа сыһыаннара. Айылҕа иччилэрин туһунан өйдөбүл.

«Төрөөбүт дойдум»

Саха сирэ — мин төрөөбүт дойдум. Иитилибит Ийэ дойдуга таптал. Материальнай эйгэ — мал-сал, айылҕа көстүүтэ. Духуобунай эйгэ — кинигэбэ, искусство айымньыларыгар баар билии уонна информация, дьон ыккардыгар сыһыан уо.д.а. бу култуура эйгэтэ. Култуура — киһи аймах олох-дьаһах, о норуу-тутуу, өй-санаа, сир-майгы өттүнэн ситиһиитэ.

Саха Өрөспүүбүлүкэтэ — элбэх омук алтыһан олорор сирэ. Норуот өйдөбүлэ, Саха сириг төрүт норуоттара. Саха, эбээн, эбэнки, дьүкээгир, долган, чукча, төрүт олохтоох нуучча, кинилэр түөлбэлээн олохсуйбут сирдэрэ. Өрөспүүбүлүкэдэ олорор араас омук дьон (украинецтар, буряттар, белорустар уо.д.а.).

Ийэ дойдуга таптал уонна убаастабыллаах сыһыан. Ытык өйдөбүллэр: төрөөбүт дойдуга таптал, ийэ дойдуга бэриниилээх буолуу. Саха Өрөспүүбүлүкэтэ — араас омук култуурата алтыһар дойдута.

Саха сириг духуобунай үгэһэ — сир-туому сырдатты, култууралар алтыһыллара. Бэйэ норуотун култууратын, олобун-дьаһабын, духуобунай баайын билэр, өйдүүр, ылынар, таптыыр, ону аһан ис сүрэхтэн төрөөбүт дойдуга бэриниилээх буолуу.

«Дьиэ кэргэн»

Дьиз кэргэн сыһыана. Мин төрөппүттэрим, дьиз кэргэннэ ийэ, аҕа оруола. Дьиз кэргэннэ оҕону иитии. Кырдыаҥастары ытыктааһын. Дьиз кэргэним ытык өйдөбүллэрэ. Дьиз кэргэн үлэтэ, сынньалана, бырааһынньыга. Бэйэ-бэйэни көрүү-харайыы, өйөһүү, көмөлөсүһүү. Бэйэ төрүүчүтүн оноруу. Биһиги чугас ыалларбыт, кинилэр дьиз кэргэттэрэ.

«Норуотум дьизтэ-уота»

Саха сиригэр олохтоох омуктар угэс буолбут дьизлэрэ-уоттара. Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын үгэс буолбут дьизлэрин-уоттарын аата-суола, оҥоһуулар, тутуулар. Кыһынны, сайынны дьиз-уот уратылар. Дьиз-уот олоҕун, сири талыы үгэстэрэ. Дьиз ис-тас тутула. Дьиз ис тэрилэ, мала-сала. Оһох, оһох тутула, уот иччитин өйдөбүлэ.

«Норуот төрүт дьарыга»

Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын үгэс буолбут дьарыктара. Саха сиригэр норуоттарын сүрүн дьарыктара: түүлээх, балык булда, таба, сылгы, ынах иитиитэ.

Норуотум үгэс буолбут хаһаайыстыбата. Дьиз кэргэним хаһаайыстыбата. Дьиз сүөһүтэ — норуот баайа, үтүө турута.

«Уус-уран оҥоһук»

Норуот уус-уран оҥоһуктара. Норуот ойуулуур-дьүһүннүүр искусствотун көрүннэрэ. Саха Өрөспүүбүлүкэтин төрүт омуктарын үгэс буолбут уус-уран оҥоһуктара. Таҥас-сап, атах таҥаһын, туттар мал кизэргэтиитэ, оһуордарын ааттара, суолталара, аналлара. Биллиилээх норуот маастардара уонна худоһунньуктара.

«Таҥас-сап»

Норуот таҥаһа-саба. Саха сиригэр олохтор норуоттар төрүт таҥастара: уратылар уонна маарыннаһар өрүттэрэ. Мин норуотум таҥаһын-сабын көрүннэрэ уонна уратылар. Тыһы, тириини имитии, таҥастааһын туһунан өйдөбүл. Түүлээх таҥаһы, атах таҥаһын көрүү-харайыы.

«Өбүгэм аһа-үөлэ»

Норуот аһа-үөлэ. Саха сиригэр норуоттарын үгэс буолбут аһара. Дьыл кэминэн ас арааһа. Өбүгэм аһа. Аһа аһаһын технологиятын кытта билсиһии.

«Оонньуурдар, оонньуулар»

Норуот оонньуурдара уонна оонньуулар. Үгэс буолбут норуот оонньуулар, көрүннэрэ (остуол оонньуута, хамсаныылаах оонньуулар у.д.а.). Оонньуурдар көрүннэрэ, туохтан оҥоһуллубуттара.

«Норуот ырыата-тойуга»

Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын ырыа, тойук култууралара. Норуот ырыата, тылынан уус-уран айымньытын көрүннэрэ. Оҕоҕо аналлаах ырыалар. Саха сиригэр норуоттарын ырыа доҕуһуоллаах үгэстэрэ (оһуокай, нээдьэ, лондол, хэйро, гасигор у.д.а.). Норуотум ырыата-тойуга, үгэстэ. Норуотум биллиилээх ырыаһыттары, артыыстары, ырыа айааччылары. Норуот музыкатын тэриллэрэ: дүһүр, хомус, кырыымпа у.д.а.

«Олонхо»

Саха героической эпоһа олонхо — саха норуотун ытык өйдөбүллэрин түмэр сүдү айымньы. Аан дойдуга айыллыыта. Үс дойдуга. Олонхону туруоруу уонна олонхону туруоруу уратылар. Норуот дириг өйүн, күүстээх санаатын, уус дьэрэкээн тылын-өһүн, кизэн билиитин чыпчаала — эпос. Олонхо уонна Саха сиригэр норуоттарын эпостара. Эпостарга бухатыыр уонна кыыс уратылар. Олонхо араас омук култууратыгар.

Бэйэ дьарыга:

«Саха сиригэр театрдары»

Театр туһунан өйдөбүл (спектакль, режиссер, репертуар, артыыс у.д.а.)- Театрдар араастара (драматическай, музыкальнай, куукула театры у.д.а.) Дьокуускай куоракка баар театрдар: П.А. Ойуунускай аатынан Саха драматическай театры; А.С. Пушкин аатынан Нуучча драматическай театры; Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон аатынан Опера уонна балет государственнай театры; Эдэр көрөөччү театры. Саха сиригэр улуустарын, куораттарын, бөһүөлэктэрин театрдары. Бэйэ олохтор сиригэр, оскуолатын театры.

«Өрөспүүбүлүкэ музейдары»

Музей — норуот муудараһын кыладабыайа. Музей арааһа: ойуулуур-дьүһүннүүр, историческай, этнографическай у.д.а. Өрөспүүбүлүкэ государственнай музейдара: Национальнай-художественнай музей; Ем. Ярославскай аатынан Саха сиригэр хоту норуоттар историяларын уонна култуураларын государственнай музей; П.А. Ойуунускай аатынан государственнай литературнай музей. Өрөспүүбүлүкэ уонна улуус музейдара: мамонт музейа, хомус музейа, Сунтаар улуһун Б. Андреев аатынан Элгэйдитэҕи айылҕа музейа, Таатта улуһун Чөркөөхтөөҕү историческай-этнографическай музейа у.д.а. Саха биллиилээх худоһунньуктара.

«Биллэтиэкэ — билии-көрүү уйата»

Бибилэтиэкэ — грек тыла. Бибилэтиэкэбэ сылдыы быраабылата. Өрөспүүбүлүкэтээби оҕо бибилэтиэкэтэ. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Национальнай бибилэтиэкэтэ.

Бырайыактыыр үлэ

Мин дьэ кэргэним төрүччүтэ. Айылба. Ыһыах — саха норуотун бырааһынньыга.

КАЛЕНДАРНАЙ - ТЕМАТИЧЕСКАЯ БЫЛААН

№	Ытык өйдөбүллэр	Тиэмэлэринэн өүрэтин сүрүн ис хоһооно	Үөрэнээччи үлэтин сүрүн көрүҥнэрэ	Ытытыллар күнэ-дьыла	
				Былаан	Фактич
1-4	Тереебут дойдум. Төрөөбүт ийэ дойдун-төлө туппат төрүт баайын. Өрөспүүбүлүкэ араас омугун култууралара	1 уроук. Мин дойдум- саха сирэ 2 уроук. Мин дойдум: куоратым, улууьум, беьулэгим 3 уроук. Саха сирэ- элбэх омуктаах дойду 4 уроук. Мин тереебут дойдум. Үгэс: тэс биэри.	Истин. Норуот өйдөбүлүн туһунан учуутал кэпсээнин болбойон истэр. Тэниээһин. Өрөспүүбүлүкэ төрүт омуктарын маарыннаһар уонна уратылаһар өрүттэрин тэниээн көрөр. Толкуйдааһын. Саха сириҥ төрүт олохтоохторо туох уратылаахтарын толкуйдаан көрөр. Кэпсээһин. Уруок тиэмэтигэр сөп түбэһиннэрэн кыра кээмэйдээх кэпсээн онорор.	6.09 13.09 20.09 27.09	
5-8	Айылба. Төрөөбүт дойдубут айылбатын кэрэ көстүүтэ, уратыта.	5 уроук. Саха сириҥ кэрэ айылбата. 6 уроук. Туундара уонна тайба хамсыыр харамайа. 7 уроук. Тереебут дойдуум уунээйитэ. 8 уроук. Эмтээх уунээйилэр. Төрүт омуктар айылбаа сыһыаннара. Саха — айы киһитэ. Саха сириҥ норуоттарын үгэс буолбут итэҕэллэрин уратыта уонна маарыннаһар өрүттэрэ. Билгэ Алгыс: салама ыйааһына, байанайга алгыс, айан алгыһа. Үгэс: сири аһаты, бити. Сир-туом: от-мас иччилэрин аһаты, салама ыйааһына, хотугу норуоттар айылбаа сүгүрүйүүлэрэ. Олонхо үөрэбэ: төрүт билии, билгэ, Аан Алахчын Хотун, Эрэкэ-Дьэрэкэ оҕолор. Хартынанан үлэ: Юрий Васильевич Спиридонов. Күһүн. Туун Афанасий Николаевич Осипов. Саха норуодунай суруйааччылар. Афанасий Петрович Мунхалов. Дьол. Бэйэ дьарыга. Айылба баайа — музейга.	Истин уонна кэпсээһин. Учуутал дойдубут кэрэ айылбатын, уратытын, төрүт омуктар айылбаа сыһыаннарын туһунан кэпсээнин истэр, бэйэтэ туох үгэһи, сир-туому билэрин кэпсиир. Кэтээн көрүү. Айылба кэрэтин кэтээн, тэниээн көрөр. Быһаары. Саха сириҥ айылбатын уратытын билсэн быһаарар. Бөлөхтөөһүн. Саха сириҥ норуоттарын үгэс буолбут итэҕэллэрин уратытынан уонна маарыннаһар өрүттэринэн бөлөхтөөн наардыр. Кэпсэти. А.Н. Осипов, А.П. Мунхалов айымньыларын көрөллөр уонна кэпсэтиһэллэр. Билиһини. Саха билиилээх хуруонуньуктарын сүрүн үлэлэрин кытта билсэр. Практическай үлэ. Үгэскэ, сиргэ-туомна сыһыаннаах матырыйааллары хомуйаллар. Айылбаа билиһини сыһыан туһунан өйтөн суруйаллар. Сылдыы. Музейга сылдыбаллар.	4.10 11.10 18.10 25.10	

		Саха биллиилээх хуудасунньуктара: А.Н. Осипов, А.П. Мунхалов уо.д.а.			
9-11	Дьизэ кэргэн	9 уруок. Мин уруум –аймабым 10 уруок. Мин дьизэ кэргэним. 11 уруок.Дьизэ кэргэн браабынньыктара Алгыс: ийэбэ, абаа алгыс. Сизэр-туом: сан тардыы. Хартыынанан үлэ: Эллай Семенович Сивцев. Чэйдээһин («Ыалдьыттааһын» серияттан). Николай Николаевич Рязанский. Туһа дьоно. Бэйэ дьарыга. Бибилэтиэкэ — билии-көрүү уйата. Өрөспүүбүлүкэтээҕи оҕо бибилэтиэкэтэ.	Быһаарыы. Төрөппүттэрин, дьизэ кэргэннэ сыһыан туһунан быһаарар, кэпсиир. Билсигини. Эбэтин, эһэтин туһунан билиһиннэрэр. Холобурдары аҕалыы. Дьизэ кэргэннэ ийэ, аба оруолун туһунан холобурдары аҕалар. Ырытыы. Дьизэ кэргэн ытык өйдөбүллэрин туһунан ырытар. Эбии матырыйаалы туһаныы. Дьизэ кэргэн бырааһынньыктарын уонна үгэстэрин туһунан матырыйаал хомуйар. Бырайыактыыр үлэ. Дьизэ кэргэнин аба саастаах чилиэннэрин кытта бэйэтин төрүччүтүн онорор.	8.11 15.11 22.11	
12-15	Норуотум дьизэтэ-уота. Алаһа дьизэ. Иэримэ дьизэ — киһи төрөөбүт-үөскээбит уйата.	12 уруок. Ебугэм дьизэтэ-уота. 13 уруок. Ыал тэлгэбэтэ 14 уруок. Мин дьизэм. 15 уруок. Ейдеех дьаданы баабынай. Алгыс: аал уоту аһатыы. Үгэс: дьизэни тутуу. Сизэр-туом: сэргэ туруоруу. Олонхо үөрэбэ: дьизэ иччитэ. Хартыынанан үлэ: Иван Васильевич Попов. Дьокуускай куорат XVIII-с үйэ саҕалананытыгар. Бэйэ дьарыга. Музей арааһа: ойуулуур-дьүһүннүүр, историческай, этнографическай уо.д.а. Саха биллиилээх хуудасунньута — И.В. Попов.	Быһаарыы. Бэйэ норуота үгэс буолбут дьизэтин-уотун уратытын быһаарар. Тэннээһини. Саха сиригэр олохтоох омуктар хайдах дьизэбэ-уокка олороллурун тэннээн көрөр. Кэпсээһини. Бэйэтин төрөөбүт дьизэтин уруһуйдуур уонна ону туһанан кэпсиир. Кэпсэтии. И.В. Попов айымньыларын көрөллөр уонна кэпсэтиһэллэр. Ырытан тэнниир. Музей араастарын уратыларын уонна маарыннаһар өрүттэрин тэннээн көрөр. Билсигини. Саха биллиилээх хуудасунньугун сүрүн үлэлэрин кытта билсэр.	29.11 06.11 13.11 20.12	
16-18	Норуот төрүт дьарыга.	16 уруок. Үгэс буолбут дьарыкпыт. 17 уруок. Мин дьизэ кэргэним хаһаайыстыбата. 18 уруок. Дьизэ суебүтэ. Алгыс: саҕа төрөөбүт ынахха, ыалга сүөһү иитэригэр. Үгэс: ынабы арчылааһын. Олонхо үөрэбэ: ынах сүөһү иччитэ — Ньаадьы. Хартыынанан үлэ: Иван Васильевич Попов. Ньирэй. 1926.	Тэннээһини. Бэйэ норуотун үгэс буолбут дьарыктарын тэннээн көрөр. Кэпсээһини. Дьизэ кэргэнин хаһаайыстыбатын туһунан кэпсиир. Эбии матырыйаалы туһаныы. Сөбүлүүр дьизэ кыылын туһунан интернеттэн, билиини-көрүүнү кэнэтэр кинигэлэртэн матырыйаал көрдөөн булар, уруокка туттар.	27.12 10.01 17.01	
19-21	Өбүгэм аһа-үөлэ.	19 уруок. Үгэс буолбут астар. 20 уруок.Ебугэм аһа-үөлэ. 21 уруок. Мин маннай астаабыт аһым.	Истини. Өбүгэ аһын туһунан учуутал кэпсээнин болҕойон истэр. Наардааһын. Үгэс буолбут аһы-үөлү ааттарынан араарыы.	24.01 31.01 07.02	

		Үгэс: астааһын үгэһэ (күөрчэби ытйыы), остуолга олоруу. Сизэр-туом: сандалы сизэрэ-туома. Хартынанан үлэ: Николай Николаевич Рязанский. Күөрчэх	Бөлөхтөөһүн. Аһы эт, балык, үүт ас диэн арааран, сөпкө ааттаан бөлөхтүүр.		
22-24	Танас-сап.	22 уруок. Саха сиригэр олорор норуоттар төрүт танастара: уратылары уонна маарыннаһар өрүттэрэ. 23 уруок. Норуотум таннар таһаһа. 24 уруок. Танас үгэс буолбут ойуута-бичигэ. Алгыс: кыыс оҕоҕо. Хартынаанан үлэ: Иван Васильевич Попов. Бууктаах сонноох кыыс. XIX үйэ. Иван Васильевич Попов. Нуучча кыыһа (Б.К. Веник хартынаттан куоппуйа)	Быһаары уонна кэпсээһин. Олохтоох хотугу норуоттар танастарын уратытын туһунан быһааран кэпсиир. Тэһнээһин. Бэйэ норуотун таннар таһаһын арааһын тэһнээн көрөр.	14.02 21.02 28.02	
25-26	Оонньуурдар, оонньуулар. Оонньуу — оҕо саас дьоһоллоох түгэнэ.	25 уруок. Норуотум угэс буолбут оонньуулары. 26 уруок. Норуотум таптыыр оонньуурдара. Үгэс: төрүт хамсанылар (илиигэ анныныы, атаһа уйдара олоруу, ыллан). Хартынаанан үлэ: Мария Афанасьевна Рахлеева. Хачыаллар.	Кэпсээһин уонна уруһуйдааһын. Сөбүлүүр оонньуурун уруһуйдуур уонна кэпсиир. Араары. Былыргы-аныгы оонньуур арааһын араарар. Талы. Норуот оонньуурдарын уонна оонньууларын сөпкө ааттаан талар. Практической үлэ. Хартынаттан бэйэ санаатын этэр, суруйар.	07.03 14.03	
27-28	Норуот ырыата-тойуга.	27 уруок. Ырыа добууоллаах ункуулэр. 28 уруок. Оуокай уол, Кылыһах кыыс туһунан остуоруйа. Олонхо үөрэбэ: Кудай Бахсы. Хартынанан үлэ: Владимир Давыдович Иванов. Ырыа. («Күһүн» триптихтэн). Бэйэ дьарыга. Театр туһунан өйдөбүл	Истин. Учуутал төрүт омуктар ырыаларын-тойуктарын, музыка тэриллэрин туһунан кэпсиир, иһитиннэрэр. Норуот ырыаһыттарын толорууларын истэллэр. Үөрэтин. Ырыа матыыптарын үөрэтэллэр. Толоруу. Оҕоҕо аналлаах ырыалары үөрэтэн, толороллор. Практической үлэ. Хомус музейыгар сылдыбы. Туох санааҕа кэлбитин суруйар. Сылдыбы. Театрга сиздээхтик сылдыбаллар. Кэпсээһин. Учуутал театр туһунан кэпсээһин өйдөөн истэр.	21.03 04.04	
29-32	Оҕо ааһар эйгэтэ.	29 уруок. Сахалыы оҕо хаһыаттара 30 уруок. «Чуораанчык» сонунна. 31 уруок. Харыстаа ебугэн угэһин. 32 уруок. Чыычаах уонна саһыл. Үгэс: туоһу хастааһын.	Истин. Сахалыы оҕо хаһыаттарын кытта билииннэри Бөлөхтөөһүн. Хаһыаттары. журналлары белехтееһун. Ырыты. «Чуораанчык» сонунун ырыты.	11.04 18.04 25.04 02.05	

		Хартынанан үлэ: Петр Николаевич Тобуруокап. Хөбөөннорунан ойуу. Платон Степанов –Ламутский			
33	Олонхо — улуу айымньы. Төрөөбүт норуоппут сүдү айымньыта — олонхо.	33 урук. Саха героической эпоһа олонхо — саха норуотун ытык өйдөбүллэрин түмэр улуу айымньы. Үгэс: олонхолоонун үгэһэ. Олонхо үөрэбэ: олонхоһут. Хартынанан үлэ: Иван Васильевич Попов. Дьулуруйар Ньургун Боотур (Е.П. Чехордуна «Олонхо тыла-өһө» кинигэтигэтин). Иннокентий Юрьевич Пестряков. Олонхоһут (Е.П. Чехордуна «Олонхо эйгэтэ» кинигэтигэтин). Владимир Семенович Карамзин. Орто дойду кырасаабыссата. Ньургуйаана Егоровна Ябловская. Олонхо дойдута	Билсигини. Олонхо туһунан өйдөбүлү учуутал кэпсээниттэн билсэр. Тимофей Степанов үлэтин көрөллөр. Тэннээһини. Олонхо үс дойдутун тэннээн кэпсиир. Истини. Гаврил Колесов «Ньургун Боотур» толорор олонхотун истэллэр. Эбии матырыйаалы туһаны. Араас сурунааллартан, хаһыаттан, кинигэттэн олонхо туһунан матырыйааллары хомуйар.	16.05	
34	Бырайыактыыр үлэ	«Дьэ кэргэн» тиэмэбэ бырайыактыыр үлэ оһуһулар (1 чаас).		23.05	

ҮӨРЭХ БИРИДИМИЭТИН МАТЕРИАЛЬНАЙ-ТЕХНИЧЕСКЭЙ ХААЧЧЫЙЫ

№	Материальной-технической тэриллэр	Ахсаана	Хос быһаары
Бибилэтиэкэ пуондата			
1.	Саха начаалынай оскуолатын 2—4 кылаастарыгар аналлаах «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» үөрэх биридимизтигэр учебнай-методической кэмпилик: «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» 2—4 кылааска үөрэтиини сүрүннүүр бырагыраама. «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» 2—4 кылааска үлэлиир бырагыраама. «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын култуурата» үөрэх биридимизтигэр 2—4 кылааска үөрэнэр кинигэлэр. «Төрөөбүт тыл уонна литература», «Бастакы үктэл» научнай-методической сурунааллар. Тылдыттар. Оҕо аналлаах сахалыы энциклопедиялар. Уус-уран кинигэлэр.	Д Д К К Д К К	Кылаас бибилэтиэкэтин пуондатыгар РФ уонна СР Үөрэбин министиэристибэлэрэ көнүллээбит үөрэнэр кинигэлэрин испииһэгэ, ыйар-кэрдэр, нормалыыр докумуоннар кириэрлэр.

Билиини-көрүүнү кэнгэтэр (научнай-познавательнай) кинигэлэр:	К	
«Тиэргэннээҕи зоопарк (домашние животные)»;	К	
«Айылҕа доҕотторо (о животном мире Якутии)»;	К	
«Дьыл кэмнэрэ (о природе Якутии)»;	К	
«Биһиги бииргэ олоробут. Мы живём вместе (о народах Якутии)»;	К	
«Ытык сирдэр»;	К	
«Айышҕа дьиктилэрэ»;	К	
«Ытык дьоммут»;	К	
«Саха сирин улуустара»;	К	
«Дьокуускай — Саха Өрөспүүбүлүкэтин киин куората».	К	
Серия «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуоттарын национальнай бырааһынньыктара»: «Ыһыах», «Бакалдын», «Сабантуй»,	К	
«Олонхо күнэ», «Хомус күнэ», «Төрөөбүт тыл күнэ», о.д.а.		
«Саха Өрөспүүбүлүкэтин официальной символиката уонна бырааһынньыктара».	К	
Серия «Якутия — сокровищница уникальных языков и культур»:	К	
«Русский язык и культура», «Якутский язык и культура», «Эвенский язык и культура», «Эвенкийский язык и культура», «Чукотский язык и культура», «Долганский язык и культура», «Юкагирский язык и культура».		

БИРИДИМИЭТИ ҮӨРЭТИИГЭ ТУТТУЛАР ХУДУОҔУННЬУКТАР ҮЛЭЛЭРЭ

II кылаас

1. В.Д. Иванов. Ырыа («Күһүн» триптихтэн).
2. В. С. Карамзин. Орто дойду кырасаабыссата.
3. Кэриэн ымыйа. 19 үйэ ортото.
4. А.П. Мунхалов. Дьол.
5. А.Н. Осипов. Саха норуодунай суруйааччылар. (Народные писатели Якутии).
6. И.Ю. Пестряков. Айыы бухатыыра.
7. И.Ю. Пестряков. Олонхоһут (Е.П. Чехордуна «Олонхо эйгэтэ» ки-нигэтиттэн).
8. И.В. Попов. Дьулуруйар Ньургун Боотур (Е.П. Чехордуна «Олотсо тыша-өһө» кинигэтиттэн).
9. И.В. Попов. Бууктаах сонноох кыыс. XIX үйэ (Девушка в зимней шубе «бууктаах сон». XIX век).
10. И.В. Попов. Нуучча кыыһа (Б.К. Веник хартыынагыттан куоппуйа). (Русская девушка (Копия с картины Б.К. Венига)).
11. И.В. Попов. Дьокуускай куорат ХҮШ-с үйэ саҕаланыытыгар (г. Якутск в начале XVIII столетия).
12. И.В. Попов. Ньирэй. 1926
13. М.А. Рахлеева. Качели.
14. Н.Е. Ябловская. Олонхо дойдута.
15. Н.Н. Рязанский. Билсигии.
16. Н.Н. Рязанский. Күөрчэх.
17. Н.Н. Рязанский. Солбуйааччылар.
18. Н.Н. Рязанский. Туһа дьоно.
19. С.Е. Старостина. Бухатыыр (Е.П. Чехордуна «Олонхо эйгэтэ» ки-нигэтиттэн).

20. Э. С. Сивцев. Чэйдээһин («Ыадцыгтааһын» серияттан. Чаэпитие, серия «Гость»).
21. Э. С. Сивцев. Бостууктар («Кыһын» серияттан).
22. Чороон. 18 үйэ бастакы анаара. Үс атахтаах чороон. XVIII үйэ 2-с анаара.
23. Ю.В. Спиридонов. Күһүн. Түүн.

МБОУ «Хамагаттинская средняя общеобразовательная школа им Е.М.Шапошникова
МО «Намский улус» Республики Саха (Якутия)»

Принято на заседании МО
Протокол № _____
Руководитель _____/Захарова С.А./
Дата: «__» _____ 2017г.

«СОГЛАСОВАНО»
зам.по УМР _____/Березкина Л.Н./
Дата: «__» _____ 2017г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Директор школы _____/Дьяконов А.М./
Дата: «__» _____ 2017г.

Рабочая программа учебного курса
«Окружающий мир» для 2 класса
срок реализации 2017-2018 учебный год
начальное общее образование

Составитель: учитель начальных классов
Федорова М.И.

2017 г.

Пояснительная записка.

Рабочая программа по учебному курсу окружающий мир для 2 класса разработана на основе:
требований федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования;
Фундаментального ядра содержания общего образования;
Концепции духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина;
Рабочей программы курса «Окружающий мир» авторов Г.Г. Ивченковой, И.В.Потапова;
СанПиН 2.4.2.2821-10 "Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях"

Примерной программы по окружающему миру (сборник «Программы общеобразовательных учреждений», Просвещение, серия «Стандарты второго поколения») с учетом требований государственного образовательного стандарта для начальной школы;

Программы общеобразовательных учреждений: Начальная школа 2 класс. Учебно – методический комплект «Планета знаний»: примерная основная образовательная программа: [сборник].М.:АСТ:Астрель,2011 рекомендованной Министерством образования и науки Российской Федерации;

особенностей Образовательной программы школы.

Общая характеристика учебного предмета.

Особое значение данного предмета заключается в формировании у детей 6-10 лет целостного и системного представления о мире и месте человека в нём. Это и определяет его цель – формирование знаний о природе, человеке и обществе, осознание характера взаимодействий между ними и на этой основе воспитание правильного отношения к окружающему миру.

Задачи курса:

систематизация имеющихся у детей представлений об окружающем мире;
формирование элементарных знаний о природе, человеке и обществе в их взаимодействии;
знакомство с методами изучения окружающего мира (наблюдение, эксперимент, моделирование, измерение и др.);
социализация ребёнка;
развитие познавательных процессов (ощущение, восприятие, осмысление, запоминание, обобщение и др.);
воспитание внимательности, наблюдательности и любознательности;
формирование самостоятельной познавательной деятельности;
развитие мышления, воображения и творческих способностей;
формирование информационной грамотности (ориентировка в информационном пространстве, отбор необходимой информации, её систематизация и др.);

формирование умений сравнивать объекты, выявлять их сходства и различия, существенные признаки, классифицировать, устанавливать взаимосвязи и причинно-следственные связи, выявлять последовательность процессов и прогнозировать их;

формирование умений работать в больших и малых группах (парах постоянного и сменного состава);
 формирование рефлексии (принятие плана предстоящего обучения, осознание своего продвижения в овладении знаниями и умениями, наличие пробелов в знаниях и умениях);
 формирование основ экологической культуры;
 патриотическое и духовно-нравственное воспитание учащихся.

Место учебного предмета в учебном плане.

Согласно базисному учебному плану образовательного учреждения и приказу УпрО Горноуральского городского округа «О продолжительности учебного года и каникул в муниципальных общеобразовательных учреждениях Горноуральского городского округа в 2013-2014 учебном году» на изучение окружающего мира во 2 классе отводится:

Количество часов в год – 68.

Количество часов в неделю – 2.

Учебно-тематический план

№	Содержание программного материала	Количество часов
1.	Как люди познают мир	16
2.	Мы живём на планете Земля	14
3.	Природа вокруг нас	23
4.	Люди вокруг нас	13
	Резерв	2
ИТОГО:	68	

Содержание программы.

Как люди познают мир (16 ч)

Первые представления о науке как способе познания мира. Люди науки — учёные, разнообразие их профессий. Наблюдения, опыты, измерения, фиксация результатов. Общее представление о приборах и инструментах. Измерение температуры воздуха и воды с помощью термометра, определение времени по часам. Организация наблюдений за сезонными изменениями в природе. Знакомство с источниками информации: энциклопедии, словари, справочники. Значение и использование символов и знаков человеком. Искусство как способ познания мира.

Мы живём на планете Земля (14 ч)

Первые представления о космосе: звёзды, созвездия, планеты. Солнечная система. Наша планета Земля. Первые представления о форме Земли. Спутник Земли — Луна. Глобус — модель Земли. Материки и океаны. Вращение Земли вокруг оси, смена дня и ночи. Космические исследования: наблюдения за планетами и звёздами с помощью приборов; искусственные спутники Земли; первый полёт человека в космос. Как человек изучал земной шар: некоторые географические открытия, исследование морей и океанов.

Природа вокруг нас (23 ч)

Первые представления о телах и веществах: твёрдых, жидких и газообразных; энергии, свете, цвете и звуке в природе и жизни человека. В мире камня. Знакомство с разнообразием и использованием камня человеком. Красота камня. Общее представление об окружающей среде. Разнообразие условий жизни растений и животных на суше и в воде. Растения и животные — обитатели суши, их приспособленность к условиям жизни на примере леса. Растения и животные — обитатели водоёмов, признаки их приспособленности к условиям жизни. Общее представление о взаимосвязях между растениями и животными в природе. Влияние человека на живую природу, необходимость бережного отношения к природе.

Люди вокруг нас (13 ч)

Первые представления о человеке как социальном существе: человек — член общества. Роль общения с другими людьми в развитии человека. Роль труда в жизни человека и общества. Значение совместного труда в обществе. Ознакомление с жизнью людей в первобытном обществе. Семья — ячейка общества. Состав семьи, бюджет, деньги. Распределение обязанностей в семье. Посильная помощь детей другим членам семьи. Этика и культура поведения человека в обществе. Поведение дома, на улице, в гостях. Нежелательные привычки, их преодоление. Освоение правил поведения в обществе. Экскурсии: в лиственный лес, в хвойный лес, к водоёму.

Резерв (2 часа).

ТРЕБОВАНИЯ К УРОВНЮ ПОДГОТОВКИ ОБУЧАЮЩИХСЯ.

Обучающиеся должны знать:

- о значении наблюдений, опытов и измерений для познания мира;
- строение и назначение термометра;
- назначение справочной литературы;
- названия планет земной группы: Меркурий, Венера, Марс;
- название нашей планеты (Земля) и нашей звезды (Солнце);
- Луна – спутник Земли;
- глобус – модель Земли;
- названия материков и океанов;
- об источниках звука;
- о вреде шума;
- правила безопасного обращения с электроприборами;
- о значении камня в жизни человека;
- условия жизни растений и животных;
- характерные признаки времен года (продолжительность дня, положение Солнца на небосклоне, состояние неба, температура воздуха, вид осадков, состояние растений и животных);
- о значении совместного труда в обществе;
- о значении бюджета;
- правила поведения в общественных местах.

Обучающиеся должны уметь:

- приводить примеры приборов и инструментов;

- пользоваться термометром;
- различать тела природы и изделия;
- приводить примеры тел и веществ;
- приводить примеры источников энергии;
- приводить примеры растений суши и водоемов (3–4 примера);
- приводить примеры животных суши и водоемов (3–4 примера);
- различать времена года по характерным признакам;
- правильно вести себя дома, на улице, в гостях.

Обучающиеся получают возможность узнать:

- имена некоторых ученых и изобретателей (3–4 примера);
- о путешествии как способе познания мира;
- о великих географических открытиях;
- названия планет Солнечной системы; отличие планеты от звезды;
- об использовании электрической энергии в жизни человека;
- о значении звука, света и цвета в жизни человека;
- о значении окружающей среды;
- о приспособленности растений и животных к условиям жизни на суше и в воде;
- некоторые взаимосвязи в живой природе;
- о влиянии деятельности человека на живую природу.

Обучающиеся получают возможность научиться:

- приводить примеры веществ в разных состояниях (твердом, жидком и газообразном);
- проводить наблюдения и простейшие опыты, фиксировать их результаты;
- определять время по часам;
- приводить примеры признаков приспособленности растений и животных к условиям жизни на суше и в воде.

ПЛАНИРУЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОСВОЕНИЯ ПРОГРАММЫ

(к концу 2 класса)

ЛИЧНОСТНЫЕ

У обучающихся будут сформированы:

- понимание необходимости правильно вести себя дома, на улице, в гостях;
  - понимание значения взаимопомощи в семье;
  - способность оценивать свое поведение и поведение других детей в соответствии с правилами этикета;
- могут быть сформированы:
- понимание значения изучения курса «Окружающий мир»;
  - ориентация на соблюдение правил поведения в общественных местах;

- понимание ценности семейных отношений;
- способность ставить себя на место других людей в различных жизненных ситуациях.

ПРЕДМЕТНЫЕ

Человек и природа

Обучающиеся научатся:

- понимать значение наблюдений, опытов и измерений для познания мира;
- давать характеристику погоды по результатам наблюдений за неделю;
- приводить примеры приборов и инструментов;
- пользоваться термометром для измерения температуры воздуха, воды и тела человека;
- различать тела природы и изделия;
- приводить примеры тел и веществ;
- приводить примеры источников энергии;
- рассказывать об исследованиях глубин морей и океанов;
- рассказывать об исследованиях космоса;
- называть планеты земной группы: Меркурий, Венеру, Марс;
- рассказывать о нашей планете — Земле, нашей звезде — Солнце о спутнике Земли — Луне;
- рассказывать о значении камня в жизни человека;
- называть условия, необходимые для жизни растений и животных;
- приводить примеры растений и животных разных мест обитания (опушки леса, березового леса, ельника, соснового леса, озера или пруда);
- различать времена года по характерным признакам (продолжительности дня, положению Солнца на небосклоне, температуре воздуха, виду осадков, состоянию растений и животных);
- сравнивать результаты наблюдений за природой в разные времена года.

Обучающиеся получат возможность научиться:

- рассказывать о некоторых ученых и изобретателях;
- приводить примеры источников звука и объяснять вред шума;
- рассказывать о путешествии как способе познания мира, о великих географических открытиях;
- называть планеты Солнечной системы;
- отличать планету от звезды;
- показывать на глобусе материки и океаны;
- приводить примеры веществ в разных состояниях (твердом, жидком, газообразном);
- рассказывать об использовании электрической энергии;
- рассказывать о значении звука, света и цвета в жизни человека;
- понимать, что такое окружающая среда;

-приводить примеры разнообразия условий жизни растений и животных (опушка леса, березовый лес, ельник, сосновый лес, озеро или пруд);

- приводить примеры приспособленности растений и животных к условиям жизни и некоторых взаимосвязей в живой природе;
- рассказывать о влиянии деятельности человека на живую природу;
- проводить наблюдения и опыты с использованием простейших приборов и инструментов.

Человек и общество

Обучающиеся научатся:

- выполнять правила безопасного обращения с электроприборами;
- понимать значение науки и труда в жизни общества;
- рассказывать о некоторых знаменитых путешественниках, значении их открытий в жизни общества.

Обучающиеся получат возможность научиться:

- понимать, что человек — часть общества и часть природы;
- понимать значение общества в жизни человека;
- осознавать то, что в обществе люди зависят друг от друга;
- рассказывать об условиях, необходимых для полноценного развития человека (общение, познание);
- понимать значение искусства как способа познания мира.

МЕТАПРЕДМЕТНЫЕ

Регулятивные

Обучающиеся научатся:

- понимать свое продвижение в овладении содержанием курса 2 класса;
- проводить наблюдения и опыты по предложенному плану;
- оценивать правильность выполнения заданий.

Обучающиеся могут научиться:

- развивать и тренировать свою наблюдательность;
- ставить цели проведения наблюдений и опытов;
- осуществлять контроль при проведении наблюдений и опытов;
- планировать собственное участие в проектной деятельности (с опорой на шаблон в рабочей тетради).

Познавательные

Обучающиеся научатся:

- фиксировать результаты наблюдений в дневнике наблюдений с помощью условных знаков;
- понимать информацию, представленную в таблицах и схемах на страницах учебника;
- понимать значение справочников, словарей, энциклопедий;
- пользоваться справочником, помещенным в учебнике;
- понимать значение знаков и символов в жизни общества.

Обучающиеся могут научиться:

- пользоваться справочниками, словарями, энциклопедиями для поиска информации при подготовке проекта;
- осуществлять описание объектов природы;
- сравнивать и классифицировать объекты природы по заданным признакам;
- устанавливать некоторые причинно-следственные связи изменений в погоде;
- обобщать результаты наблюдений за погодой, делать выводы.

Коммуникативные

Обучающиеся научатся:

- сотрудничать с одноклассниками при выполнении игровых заданий;
- осуществлять взаимопроверку при выполнении игровых заданий;
- ставить вопросы друг другу.

Обучающиеся могут научиться:

- высказывать свое мнение при обсуждении различных жизненных ситуаций, возникающих в обществе;
- выполнять основные правила этикета (приветствовать, прощаться, благодарить, поздравлять).

ЛИТЕРАТУРА И СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ

учебные пособия:

Ивченкова Г.Г., Потапов И.В. Окружающий мир. 2 класс. Учебник. – М.: АСТ, Астрель, 2013.

Ивченкова Г.Г., Потапов И.В. Окружающий мир. 2 класс. Рабочие тетради № 1, № 2. – М.: АСТ, Астрель, 2013.

учебно-методическая литература:

Ивченкова Г.Г., Потапов И.В. Обучение во 2 классе по учебнику «Окружающий мир» Г.Г. Ивченковой, И.В. Потапова. Программа.

Методические рекомендации. Тематическое планирование. – М.: АСТ, Астрель, 2011.

Потапов И.В., Ивченкова Г.Г. Окружающий мир. Проверочные и диагностические работы к учебнику Г.Г. Ивченковой, И.В. Потапова «Окружающий мир». 2 класс. – М.: Планета, 2011. – (Качество обучения).

Повторение и контроль знаний. Окружающий мир. Интерактивные дидактические материалы. 1-2 классы. Методическое пособие с электронным интерактивным приложением. / В.В. Мещерякова, С.В. Савинова. – 2-е изд. стереотип. – М.: Планета, 2011. – (Качество обучения).

Окружающий мир. 2 класс. Рабочая тетрадь с электронным тренажером / Авт.-сост.: В.В. Мещерякова – М.: Планета, 2011. – (Качество обучения).

Окружающий мир. 2 класс. Интерактивные контрольные тренировочные работы. Дидактическое пособие с электронным интерактивным приложением / Авт.-сост. М.С. Умнова. – М.: Планета, 2013. – (Качество обучения).

Окружающий мир. 2 класс. Интерактивные контрольные тренировочные работы. Тетрадь с электронным тренажером / Авт.-сост. М.С. Умнова. – М.: Планета, 2013. – (Качество обучения).

Уроки окружающего мира с применением информационных технологий. 1-2 классы. Методическое пособие с электронным интерактивным приложением / О.С. Асафьева, О.Ф. Брыксина [и др.]; сост. Е.С. Галанжина. – М.: Планета, 2013. – (Современная школа).

Начальная школа. Требования стандартов второго поколения к урокам и внеурочной деятельности / С.П. Казачкова, М.С. Умнова. – М.: Планета, 2012. – (Качество обучения).

Календарно-тематическое планирование

№	Раздел.	Тема урока.	Элементы содержания урока	Домашнее задание	Дата По плану	Дата факт
1	Как люди познают мир (16 ч)	О науке. Инструктаж по проектной деятельности.	Дать детям первоначальное представление о науке. Формировать умение планировать свою исследовательскую деятельность, отбирать источники информации, материал в соответствии с целями и задачами исследования.	С.7 №5	05.09	
2		Науки бывают разные.	Показать необходимость совместной работы разных ученых в процессе изучения окружающего мира, познакомить с различными отраслями науки.	С.9 №2	08.09	
3		Ученые России.	Познакомить детей с деятельностью некоторых знаменитых учёных России, показать их вклад в науку; воспитывать уважение к научному познанию мира и людям науки — ученым.	Прочитать с 10-11	12.09	
4		Человек-изобретатель.	Дать представление о постепенности развития научного знания в обществе.	Отгадывание загадок	15.09	
5		Как ученые изучают мир. Практическая работа.	Дать первое представление о методах научного познания (наблюдение, эксперимент). Учить детей проводить простейшие опыты и фиксировать их результаты; развивать наблюдательность, учить оценивать результаты, полученные в ходе опыта. Развивать творческие способности учащихся.	С.17 № 8	19.09	
6		Умей видеть. Экскурсия в парк.	Формирование умения видеть необычные явления и объекты в окружающем мире, наблюдать, фиксировать результаты, познакомить учащихся с дневником наблюдений и правилами работы с ним.	Что на рисунке неправильно с.19	22.09	
7		Тренируй свою наблюдательность. Практическая работа.	Целенаправленно развивать внимание и наблюдательность учащихся; тренировать наблюдательность учащихся в ходе выполнения заданий учебника и рабочих тетрадей.	С.21 № 3	26.09	
8		Приборы и инструменты.	Познакомить учащихся с назначением различных	С.23 № 2	29.09	

			приборов и инструментов; показать, как различные технические приспособления облегчают труд ученых.			
9		Измерение температуры. Практическая работа.	Познакомить с устройством и назначением термометров; выполнить практическую работу по измерению температуры воды; учить фиксировать температуру условными знаками.	С.25 №6	03.10	
10		Измерение времени.	Познакомить учащихся с устройством для измерения времени – часами. Учить детей измерять время по часам.	Прочитать с26-27	06.10	
11		Справочники, словари, энциклопедии.	Продолжить развивать информационную грамотность учащихся, познакомить учащихся с различными справочниками, учить пользоваться ими.		10.10	
12		Знаки и символы.	Дать представление о знаках и символах, их значении в жизни человека. Развивать творческие способности учащихся.	С.35 №3	13.10	
13		Об искусстве.	Показать, что искусство, как и наука, является средством познания окружающего мира; показать отличие искусства от науки; раскрыть значение искусства в жизни человека. Развивать эмоциональную сферу учащихся.	С.37 №5	17.10	
14		Проверочная работа.	Проверить уровень усвоения изученных тем, умение ориентироваться в полученной информации, в показаниях приборов (часов, термометра).		20.10	
15		Защита мини-проектов по теме «Знание – сила».	Формировать навыки публичных выступлений, умения защищать свое мнение, отвечать на вопросы, представлять результат своего труда.		24.10	
16		Экскурсия «Наблюдения за осенними изменениями в природе».	Обучение методам наблюдения, фиксации результатов, обобщению полученной информации.	Защита реферата	27.10	
17	Мы живём на планете Земля (14 ч)	Что такое космос. Звезды и созвездия. Падающие «звезды».	Выявить имеющиеся у детей знания по данному разделу; с опорой на них сформировать первые научные представления о космосе, звездах, созвездиях.	С. 47№5	07.11	
18		Солнечная система. Виртуальная экскурсия.	Сформировать научные представления о Солнечной системе, ее составе. Раскрыть содержание понятий «звезда», «планета». Учить работать со схемами.	С.49№6	10.11	
19		Голубая планета Земля.	Сформировать представление о Земле как планете. Сформировать представление о значении Солнца для жизни на Земле. Развивать умение сравнивать,	С.53№5	14.11	

			обобщать, делать выводы.			
2 0		Как устроена Земля.	Сформировать представление о взглядах древних на устройство Земли, сформировать основы научного знания о внутреннем устройстве земного шара.	Подготов. к рассказу о строении Земли	17.11	
2 1		Спутник Земли – Луна.	Сформировать у учащихся научное представление о естественном спутнике Земли — Луне. Развивать интеллектуальные способности учащихся, их творческую инициативу, навыки сотрудничества.	Сочини рассказ «Полет на Луну»	21.11	
2 2		Исследование космоса.	Расширить представления учащихся о способах познания мира. Способствовать патриотическому воспитанию, показав достижения ученых России в области космонавтики. Показать, как изобретение телескопов, аппаратов для космических полетов увеличило возможности ученых в исследовании космоса.	Прочитать с. 58-59	24.11	
2 3		Что такое глобус. Практическая работа.	Сформировать представления о глобусе как модели Земли, материках и океанах. Продолжить формирование представления о научных методах познания окружающего мира. Развивать пространственное воображение учащихся.	Найти на глобусе г.Москва, Г.Якутск	28.11	
2 4		Почему день сменяет ночь. Практическая работа.	Углубить знания о движении Земли вокруг оси; опытным путем сформировать первые представления о причине смены дня и ночи на Земле. Развивать коммуникативные способности учащихся.	С.63№2	01.12	
2 5		Как изучали земной шар.	Познакомить учащихся с историей географических открытий.	Прочитать с. 64-65	05.12	
2 6		Знаменитые путешественники.	Познакомить учащихся с наиболее известными первооткрывателями и путешественниками. Развивать умственные и творческие способности учащихся.		08.12	
2 7		Исследования глубин морей и океанов.	Продолжить формирование представлений о познаваемости мира методами научного познания.	Стр69 №4	12.12	
2 8		Проверочная работа.	Проверить уровень усвоения изученных тем, умение ориентироваться в полученной информации, применять ее при решении учебной задачи.		15.12	
2 9		Защита мини-проектов по теме «Мы живем в космосе».	Формировать навыки публичных выступлений, умения защищать свое мнение, отвечать на вопросы, представлять результат своего труда.		19.12	

3 0		Инструктаж по проектной деятельности.	Формировать умение планировать свою исследовательскую деятельность, отбирать источники информации, материал в соответствии с целями и задачами исследования.		22.12	
3 1	Природа вокруг нас (23 ч)	Тела и вещества.	Сформировать представление о телах и веществах, их разнообразии. Развивать умение работать со схемами, наблюдательность и внимательность.	Стр7 №3	26.12	
3 2		Что такое вещество.	Углубить представление о веществах, их разнообразии и формах (твердое, жидкое, газообразное).	Стр.9 №7	12.01	
3 3		Об энергии. Практическая работа.	Дать первые представления о значении энергии, познакомить с разнообразными источниками энергии. Продолжить знакомство с правилами безопасного поведения в быту.	Стр13№3	16.01	
3 4		От костра до котла.	Дать представление об источниках тепла, истории отопительных приборов.	Стр .15 №2	19.01	
3 5		Свет.	Познакомить с различными источниками световой энергии. Учить работать со схемами.	Придумать на стене тени других фигур	23.01	
3 6		Театр теней. Практическая работа.	Показать опытным путем, как образуются тени от предметов. Развивать творческие способности учащихся.		26.01	
3 7		Зеркала.	Познакомить с особенностями отражения света блестящими предметами и зеркалами. Развивать внимательность и наблюдательность, творческие способности детей.	Стр 19 №4	30.01	
3 8		О цвете.	Дать первое представление о причинах цветового разнообразия предметов; учить воспринимать красоту окружающего мира.	Стр21 №3	02.02	
3 9		В мире звука. Практическая работа.	Сформировать первые представления о причине возникновения звука. Учить детей получать знания о мире путем экспериментирования.	Сделать веревочный телефон	06.02	
4 0		Шум вредит здоровью.	Дать представление о вреде шума для здоровья людей, познакомить с мерами по охране здоровья от вредного воздействия шума.	Реферат «о вреде шума»	09.02	
4 1		О музыке.	Дать представление об отличии музыки от шума, о музыкальных инструментах, развивать эмоциональную сферу учащихся, эстетические предпочтения в искусстве.	Нарисовать мелодию грустной музыки	13.02	
4 2		В мире камня.	Дать первое представление о горных породах и минералах; показать значение камня в жизни человека. Тренировать наблюдательность,	Узнать из справочника , что означают	16.02	

			развивать внимание, воображение, память. Развивать творческие и коммуникативные способности младших школьников.	слова «скипетр», «держава»		
4 3		Экскурсия «Наблюдения за зимними изменениями в природе».	Обучать наблюдениям, анализу и фиксации результатов. Подвести итоги наблюдений за зиму, используя дневники наблюдений; учить детей устанавливать связи между явлениями и объектами природы, между природой и трудом человека. 23.02 Воспитывать ответственное отношение к объектам природы.	С33 33	20.02	
4 4		В мире живой природы. На опушке.	Познакомить учащихся с разнообразием живой природы. Выявить некоторые признаки приспособленности живых существ к условиям окружающей среды и взаимосвязи между ними. Показать необходимость бережного отношения к живой природе; воспитывать понимание красоты природы средствами искусства.	Стр34 №2	27.02	
4 5		Бабочки и жуки.	Познакомить учащихся с отличительными особенностями бабочек и жуков. Развивать наблюдательность, память учащихся, умение добывать информацию из различных источников.	Стр.35 №3,5	02.03	
4 6		В мире живой природы. В березовой роще.	На примере березового леса показать влияние одних растений на другие, влияние растений на животных.	Стр.38 №7	06.03	
4 7		В низине.	Познакомить детей с особенностями жизни растений и животных в затененных влажных условиях. Формирование умения корректно употреблять при описании объектов природы термины «влаголюбивый», «теневыносливый».	Стр.39№3	09.03	
4 8		В ельнике. Лиственница.	На примере елового леса показать, как изменение условий жизни влияет на живые существа. Продолжить формирование бережного отношения к природе. Учить детей выделять признаки объектов природы и сравнивать их между собой.	Отгадывание загадок стр 43	13.03	
4 9		В мире живой природы. У лесного озера. Лягушка.	Продолжить формирование знаний о разнообразии условий жизни живых существ; сформировать представление о некоторых растениях и животных, типичных для неглубоких пресных водоемов, и их приспособленности к жизни у воды, на ее поверхности и в самой воде.	Стр 46 №7	16.03	
5		В сосновом лесу.	Учить детей описывать условия жизни в разных	Прочитать	20.03	

0			сообществах и сравнивать их между собой; продолжить формирование умений выделять признаки приспособленности живых объектов к условиям жизни.	стр.48-49		
5 1		Берегите лес! Мини-проект.	Продолжить воспитание у детей бережного отношения к живой природе; познакомить с правилами поведения в лесу. Развитие умения обобщать информацию в художественной форме, 27.02развитие творческих способностей учащихся.	Стр.51 №4	23.03	
5 2		Проверочная работа. Инструктаж по проектной деятельности.	Проверить уровень усвоения изученных тем, умения ориентироваться в полученной информации; применять ее при решении учебной задачи.	Нарисуй рисунок на тему «Весна»	03.04	
5 3		Защита мини-проектов по теме «Жизнь леса».	Формировать навыки публичных выступлений, умение защищать свое мнение, отвечать на вопросы, представлять результат своего труда.		06.04	
5 4		Резерв.			10.04	
5 5	Люди вокруг нас (13 ч)	Человек в обществе.	Сформировать первоначальное представление об обществе. Формировать представление о биосоциальной сущности человека; показать значение общества в жизни человека.	Стр.63 №4	13.04	
5 6		Жизнь в первобытном обществе.	Показать, как развивалось общество от первобытных времен до наших дней.	Стр.65 №6	17.04	
5 7		Труд в жизни человека.	Показать значение труда в обществе и взаимозависимость всех членов общества друг от друга; воспитывать уважение к труду.	Прочитай стихотворение стр.67	20.04	
5 8		Семья. Семейные ценности.	Показать разнообразие состава семей, распределение обязанностей в семье; воспитывать заботливое отношение к членам семьи.	Рассказать, какие бывают семьи	24.04	
5 9		Бюджет семьи. О деньгах.	Раскрыть значение денег в обществе.	Стр.73 №4	27.04	
6 0		Что такое бюджет?	Показать необходимость правильного распределения денежных средств семьи.	Стр75 №4	01.05	
6 1		Экскурсия «Наблюдения за весенними изменениями в природе». Обобщение.	Подвести итоги наблюдений за весну, используя дневники наблюдений; учить детей устанавливать связи между явлениями и объектами природы, между природой и трудом человека; воспитывать ответственное отношение к объектам природы. Сравнение результатов годовых наблюдений. Подведение итогов о сезонных изменениях.		04.05	
6		Будем вежливы. Правила этикета.	Продолжить формирование знаний о правилах	Стр77 №3	08.05	

2			культурного поведения в обществе.			
6 3		Разговор по телефону. Как дарить подарки. Урок-игра.	Продолжить формирование знаний о правилах культурного поведения в обществе; познакомить с некоторыми правилами этикета.	Разыграть сценку «Разговор по телефону»	11.05	
6 4		О друзьях-товарищах.	Показать значение дружбы во взаимоотношениях людей, ее ценность.	Стр82 №3	15.05	
6 5		О привычках.	Показать влияние вредных привычек на взаимоотношения людей.	Стр.84 №1	18.05	
6 6		Итоговая проверочная работа.	Проверить уровень усвоения изученных тем, умение ориентироваться в полученной информации, применять ее при решении учебной задачи.		22.05	
6 7		Итоговый урок «Мы знаем!» Защита мини-проектов по теме «Наши питомцы».	Подведение итогов проектной и исследовательской деятельности за год.		25.05	
6 8		Резерв.			29.05	

МБОУ “Хамагаттинская средняя общеобразовательная школа им Е.М.Шапошникова
МО “Намский улус” Республики Саха (Якутия)”

Принято на заседании МО
Протокол № _____
Руководитель _____ /Захарова С.А./
Дата: «__» _____ 2017г.

«СОГЛАСОВАНО»
зам.по УМР _____ /Березкина Л.Н./
Дата: «__» _____ 2017г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Директор школы _____ /Дьяконов А.М./
Дата: «__» _____ 2017г.

Рабочая программа учебного курса
«Русский язык и литературное чтение» для 2 класса
срок реализации 2017-2018 учебный год
начальное общее образование

Составитель: учитель начальных классов
Федорова М.И.

2017 г.

Пояснительная записка

Данная рабочая программа по русскому языку для учащихся 2 классов составлена на основе авторской программы по предмету «Русский язык» в рамках Федерального государственного стандарта начального общего образования второго поколения; программы для общеобразовательных учреждений «Русский язык 1-4 классы» автор Т.Г. Рамзаева.-М.: Дрофа, 2010.

Актуальность

Предмет «Русский язык» играет важную роль в реализации основных целевых установок начального образования: становлении основ гражданской идентичности и мировоззрения; формировании основ умения учиться и способности к организации своей деятельности; духовно-нравственном развитии и воспитании младших школьников.

Содержание предмета направлено на формирование функциональной грамотности и коммуникативной компетентности. Русский язык является для младших школьников основой всего процесса обучения, средством развития их мышления, воображения, интеллектуальных и творческих способностей, основным каналом социализации личности.

Изучение русского языка в начальных классах – первоначальный этап системы лингвистического образования и речевого развития, обеспечивающий готовность выпускников начальной школы к дальнейшему образованию.

В системе предметов начальной общеобразовательной школы «Русский язык» реализует две основные **цели**:

- познавательную — ознакомление с основными положениями науки о языке и формирование на этой основе знаково-символического восприятия и логического мышления учащихся;
- социокультурную — формирование коммуникативной компетенции учащихся: развитие устной и письменной речи, монологической и диалогической речи, а также навыков грамотного, безошибочного письма как показателя общей культуры человека.

Для достижения поставленных целей необходимо решать следующие практические **задачи**:

- развивать речь, мышление, воображение школьников, умение выбирать средства языка в соответствии с целями, задачами и условиями общения;
- обеспечивать освоение учащимися первоначальных знаний о лексике, фонетике, грамматике русского языка;
- обеспечивать овладение обучающимися умениями правильно писать и читать, участвовать в диалоге, составлять несложные монологические высказывания (в том числе рассуждения) и письменные тексты-описания и тексты-повествования небольшого объёма;
- воспитывать у учеников позитивное эмоционально-ценностное отношение к русскому языку, пробуждать познавательный интерес к языку, стремление совершенствовать свою речь.

Содержание курса — совокупность понятий, правил, сведений, взаимодействующих между собой — представлено следующими разделами:

- основы лингвистических знаний: фонетика и орфоэпия, графика, состав слова (морфемика), грамматика (морфология и синтаксис);
- орфография и пунктуация
- развитие речи.

Языковой материал призван обеспечить формирование первоначального представления о структуре русского языка с учётом возрастных особенностей младших школьников, а также усвоение норм русского литературного языка.

Изучение орфографических и пунктуационных правил, а также развитие устной и письменной речи учащихся служат решению практических задач общения и формируют навыки, определяющие языковой уровень культуры учащихся как будущих членов общества.

Программа нацеливает на систематическое обращение к языковому опыту учащихся, опору на языковое чутьё, обогащение речи новыми лексическими и грамматическими категориями.

Изучение курса обеспечивает формирование у учащихся позитивного эмоционально-ценностного отношения к русскому языку, стремление к его грамотному использованию, понимание того, что правильная устная и письменная речь является показателем общей культуры человека.

Курс обеспечивает реализацию основных задач образовательной области «Филология»: формирование первоначальных представлений о единстве и многообразии языкового и культурного пространства России, о языке как основе национального самосознания; развитие диалогической и монологической устной и письменной речи; развитие коммуникативных умений; развитие нравственных и эстетических чувств; развитие способностей к творческой деятельности.

Планируемые результаты

Личностными результатами изучения предмета «Русский язык» являются следующие умения:

- *осознавать* роль языка и речи в жизни людей;
- *осознавать* личностный смысл учения;
- *понимать* эмоции других людей, сочувствовать, сопереживать;

Метапредметными результатами изучения курса «Русский язык» является формирование универсальных учебных действий (УУД):

Регулятивные УУД:

- самостоятельно организовывать свое рабочее место;
- определять и формулировать цель деятельности на уроке с помощью учителя и самостоятельно;
- учиться высказывать своё предположение (версию) на основе работы с материалом учебника;
- учиться работать по предложенному учителем плану;
- соотносить выполненное задание с образцом, предложенным учителем;
- корректировать выполнение задания в дальнейшем;
- оценивать задание по следующим параметрам: легко выполнять, возникли сложности при выполнении.

Познавательные УУД:

- ориентироваться в учебнике ;
- находить ответы на вопросы в тексте, иллюстрациях;
- делать выводы в результате совместной работы класса и учителя;
  - сравнивать и группировать предметы, объекты по нескольким основаниям; находить закономерности; самостоятельно продолжать их по установленному правилу;
  - определять, в каких источниках можно найти необходимую информацию для выполнения задания.

Коммуникативные УУД:

- оформлять свои мысли в устной и письменной форме (на уровне предложения или небольшого текста);
- участвовать в диалоге; слушать и понимать других, высказывать свою точку зрения на события;
  - выразительно читать и пересказывать текст;
- учиться работать в паре, группе; выполнять различные роли (лидера, исполнителя).

Предметные результаты

Обучающиеся научатся:

Называть:

- изученные части речи: имя существительное, имя прилагательное, глагол, предлог; их лексические и грамматические признаки;
- однокоренные слова, корень слова.

Различать и сравнивать:

- словосочетание и предложение; главные члены предложения;
- части речи: имя существительное, имя прилагательное, глагол;
- однокоренные слова и разные формы одного и того слова;
- звуки и буквы; признаки гласных и согласных звуков, звонких и глухих согласных, парных и непарных, твёрдых и мягких согласных.

Решать практические учебные задачи:

- выделять предложения из сплошного текста;
- составлять предложения из слов и словосочетаний;
- письменно отвечать на вопросы;
- находить главные члены предложения;
- ставить необходимые знаки препинания в конце предложения;
- по двум признакам определять части речи;

- определять число изученных частей речи;
- раздельно писать предлоги со словами;
- подбирать однокоренные слова, выделять в них корень;
- проверять безударные гласные и парные согласные в корне;
- писать слова с непроверяемыми написаниями;
- писать заглавную букву в именах, фамилиях людей, названиях городов, деревень, кличках животных;
- писать слова с двойными согласными, с разделительным "Ь";
- каллиграфически правильно списывать текст;
- писать под диктовку тексты (35-45 слов) с изученными орфограммами и пунктограммами;
- производить фонетический разбор: делить слова на слоги, определять ударный слог, последовательность звуков и букв;
- определять тему текста и озаглавливать его с опорой на тему;
- делить сплошной текст на предложения;
- устанавливать связь по смыслу между частями текста (восстанавливать деформированный повествовательный текст из трех частей);
- писать (по вопросам) изложение текста (30–45 слов);
- составлять и записывать текст из трех-пяти предложений на заданную тему или по наблюдениям, по ситуации;
- употреблять при записи текста красную строку.

Количество часов, на которые рассчитана программа

Рабочая программа основного начального образования по русскому языку составлена в соответствии с количеством часов, указанных в Базисном плане образовательных учреждений общего образования в объеме 170 часов в год (5 часов в неделю, 34 учебные недели).

ТРЕБОВАНИЯ К ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ ПО ПРЕДМЕТУ

Должны знать:

названия букв русского алфавита, признаки гласных и согласных звуков: гласные ударные и безударные, согласные твердые и мягкие, глухие и звонкие, правила переноса.

Должны уметь:

каллиграфически правильно писать слова, предложения, тексты в 35-45 слов без пропусков, вставок, искажений букв;
 делить слова на слоги, выделять ударный слог, переносить слова по слогам, обозначать на письме мягкость согласных звуков гласными буквами и мягким знаком;
 писать большую букву в именах, фамилиях, названиях городов, деревень, кличках животных;
 писать слова с сочетаниями жи, ши, ча, ща, чу, шу, чк, чн;

правильно обозначать буквами звонкие и глухие согласные звуки на конце слов (ряд), безударные гласные в двусложных словах (мячи);

писать слова с двойными согласными, слова с разделительным мягким знаком, слова с непроверяемыми написаниями, данные в программе 2 класса;

писать отдельно предлоги со словами;

производить фонетический разбор: уметь делить слова на слоги, определять ударный слог, последовательность звуков и букв в слове, определять и соотносить количество звуков и букв в словах типа парта, конь;

правильно ставить вопрос к слову и по нему определять слова, обозначающие предмет, признак предмета, действие предмета; различать слова, отвечающие на вопрос кто?, и слова, отвечающие на вопрос что?;

устанавливать связь слов в предложении, выделять главные члены предложения;

употреблять большую букву в начале предложения, ставить точку, вопросительный, восклицательный знак в конце предложения;

писать изложение текста в 30-45 слов по вопросам, составлять и записывать 2-3 предложения на заданную тему.

Учебно-методический комплекс

1. Т. Г. Рамзаева «Русский язык» 1 класс» *Учебник для 2 класса. М.: Дрофа, 2012г.*
2. *Рабочая тетрадь по русскому языку: 1 класс: к учебнику Т. Г. Рамзаевой «Русский язык 1 класс». Е.В. Курникова. М.: Экзамен, 2012г.*

Календарно-тематическое планирование

№	Название, содержание раздела	Название темы	Часы по теме	Дом.зад	Дата проведения	Факти ч
1.	Повторяем то, что знаем (5ч)	Учебник «Русский язык» как средство обучения родному языку и речи	1			
2		Текст и предложение в нашей речи	1			
3		Слово и предложение – единицы речи	1			
4		Слово и слог. Гласные и согласные звуки.	1			
5		Диктант	1			
6.	Речь (3ч)	РНО. Речь в жизни человека.	1			
7		Речь устная и письменная	1			
8		Выделение предложений в устной и письменной речи	1			

9.	Звуки и буквы (9ч)	Особенности звуков и букв	1			
10		Гласные и согласные звуки	1			
11		Гласные звуки и буквы	1			
12		Слова с буквой «Э» в начале слова	1			
13		Контрольное списывание	1			
14		Речевой этикет. Слова-приветствия	1			
15		Согласные звуки и буквы	1			
16		Согласный звук (Й) и буква Й	1			
17		Деление сплошного текста на предложения	1			
18	Гласные И, А, У после шипящих. Сочетания ЧК, ЧН (12ч)	Шипящие согласные звуки (ж), (ш), (ч), (щ).	1			
19		Написание слов с сочетаниями жи, ши	1			
20		Упражнения в написании слов с сочетаниями жи, ши	1			
21		Контрольное списывание	1			
22		Слова с сочетаниями ча, ща, чу, шу	1			
23,24		Выполнение упражнений	2			
25,26		Слова с сочетаниями чк, чн, чт	2			
27		Обобщающий урок. Закрепление пройденного.	1			
28		Диктант	1			
29		Работа над ошибками	1			
30	Алфавит (2ч)	Алфавит	1			
31		Азбука	1			
32	Слово и слог. Перенос слов (6ч.)	Слово и слог	1			
33		Деление слов на слоги	1			
34		Повторение слов с непроверяемыми гласными	1			
35		Перенос слов	1			
36		Слова, которые не переносятся.	1			

		Перенос слов с буквой Й в середине				
37		Перенос слов с учетом правил	1			
38,39	Предложение и текст (12ч)	Предложение как единица речи. Знаки препинания в конце предл-й	2			
40		Общее понятие о главных членах предложения	1			
41,42		Главные члены предложения: подлежащее и сказуемое	2			
43		Диктант за первый триместр.	1			
44		Работа над ошибками. Закрепление изученного	1			
	II ТРИМЕСТР					
45	Предложение и текст(продолжение)	Общее понятие о тексте	1			
46		Виды текстов: повествование, описание, рассуждение	1			
47		Структурные части текста-повествования. Изложение зрительного восприятия текста	1			
48		Повторение изученного	1			
49		Составление устного рассказа по картинкам. Изложение по плану.	1			
50	Мягкие и твердые согласные звуки (7ч)	Обозначение мягкости и твердости согласных звуков на письме гласными буквами	1			
51		Мягкий знак на конце слова как показатель мягкости согласного звука	1			
52,53		Обозначение мягкости согласных в конце и в середине слова	2			
54		Слова-приветствия	1			
55		Контрольное изложение по вопросам	1			
56		Работа над ошибками	1			
57	Звонкие и глухие согласные звуки (5ч)	Звонкие и глухие согласные звуки. Парные согласные по звонкости/глухости, твердости/мягкости	1			
58		Парные звонкие и глухие согласные	1			

59,60		Способ проверки парных согласных на конце слова	2			
61		Диктант	1			
62	Обозначение гласных звуков в ударных и безударных слогах (13ч)	Ударение. Ударный и безударный слог	1			
63		Обозначение гласных звуков буквами в ударных и безударных слогах	1			
64		Особенности проверочного слова	1			
65		Проверка безударных гласных в двусложных словах	1			
66		Связь между предложениями в тексте	1			
67,68		Текст и предложение. Контрольное списывание	2			
69		Написание слов с проверяемыми безударными гласными	1			
70		Безударные гласные в двусложных словах	1			
71		Восстановление деформированного текста	1			
72,73		Диктант. Работа над ошибками	2			
74		Работа над ошибками	1			
75	Разделительный Ъ (5ч)	Понятие о разделительном Ъ	1			
76		Сопоставление Ъ – показателя мягкости согласных и разделительного Ъ	1			
77,78		Упражнения в написании слов с Ъ	2			
79		Закрепление изученного	1			
80	Двойные согласные (2ч)	Слова, в которых пишутся две одинаковые буквы	1			
81		Перенос слов с двойными согласными	1			
82	Слово и предложение. Имя существительное (11ч.)	Слово и предложение	1			
83		Имена существительные	1			
84		Одушевленные и неодушевленные	1			

		существительные				
85		Связь слов в предложении	1			
86		Выполнение упражнений. Закрепление пройденного	1			
87		Диктант	1			
88		Работа над ошибками	1			
	III ТРИМЕСТР					
89	Слово и предложение Имя существительное (продолжение)	Заглавная буква в ФИО людей, кличках животных, названиях городов, рек, деревень, улиц, рек	1			
90		Собственные имена существительные	1			
91		Написание собственных имен существительных. Изложение по вопросам с добавлением текста	1			
92		Анализ изложения. РНО.	1			
93	Глагол (7ч)	Глагол	1			
94,95		Единственное и множественное число глаголов	2			
96		Употребление глаголов в разных временных формах	1			
97		Глаголы, отвечающие на вопросы «что делать?», «что сделать?»	1			
98		Выполнение упражнений	1			
99		Восстановление деформированного текста	1			
100	Имя прилагательное (7ч)	Имена прилагательные	1			
101		Различие слов, отвечающих на вопросы «какой?» «какая?» «какое?»	1			
102		Прилагательные в единственном и множественном числе	1			
103		Прилагательные, противоположные по смыслу	1			
104		Употребление прилагательных в речи	1			
105		Диктант	1			
106		Работа над ошибками	1			

107	Предлог (5ч)	Предлог как слово и его роль в речи	1			
108		Раздельное написание предлогов со словами	1			
109		Связь предложений в тексте. Составление устного рассказа по картинке	1			
110		Практическая работа	1			
111		Анализ работы. Речевой этикет	1			
112	Однокоренные слова (3ч)	Однокоренные, родственные слова	1			
113		Признаки однокоренных слов. Корень слова	1			
114		Сочинение по картинке и опорным словам	1			
115	Безударные гласные в корне (4ч)	Способы проверки безударных гласных в корне	1			
116		Проверочные слова. Подбор однокоренных слов	1			
117		Проверка безударных гласных в корне	1			
118		Выполнение упражнений. Тест	1			
119	Парные звонкие и глухие согласные в корне слова (5ч)	Проверка парных звонких и глухих согласных в корне	1			
120		Проверка парных согласных путем подбора однокоренных слов	1			
121		Изложение по опорным словам.	1			
122		Закрепление изученного	1			
123		Диктант	1			
124	Главные члены предложения (3ч)	Подлежащее и сказуемое	1			
125		Связь слов в предложении	1			
126		Сочинение по серии картинок. Урок развития речи	1			
127	Повторение(10ч)	Обобщение знаний о предложении и тексте как единице речи	1			
128		Обобщение знаний об алфавите, звуках, буквах, слогах	1			
129		Правописание слов с разделительным Ъ	1			
130		Обобщение правил переноса слов с Ъ и	1			

		буквой Й				
131		Слова с сочетаниями ЧК, ЧН	1			
132		Слова с сочетаниями жи/ши, ча/ща, чу/щу	1			
133		Парные согласные	1			
134		Безударные гласные в корне	1			
135		Части речи	1			
136		Обобщение пройденного	1			

Перечень методических учебных пособий

1. «Русский язык. Программа» Рамзаева Т. Г. - М., Дрофа, 2010
2. Лебедев В.А., Мишуринская Г.И. Поурочные разработки к учебнику Т.Г. Рамзаевой 2 класс» - М., Дрофа, 2011
3. Тихомирова Е.М. Проверочные работы по русскому языку к учебнику для 2 класса «Русский язык 2» Рамзаевой Т.Г., - М., Экзамен, 2012
4. Диктанты и изложения по русскому языку 1-4 классы; О.В. Узорова, Е.А. Нефёдова.-М.: АСТ. Астель, 2014г.

Календарно-тематическое планирование по русскому языку во 2 классе

№ урока	Разделы	Название темы	Кол-во часов	Дата
1		Повторяем то, что знаем. <u>Обучающее сочинение.</u>	1	02.09
2		Повторяем то, что знаем.	1	05.09
3		Повторяем то, что знаем.	1	06.09
4		Повторяем то, что знаем.	1	07.09
5		Входная контрольная работа (диктант).	1	09.09
6		Речь.	1	12.09
7		Речь.	1	13.09
8		Контрольное списывание текста с заданиями.	1	14.09
9		Звуки и буквы.	1	16.09
10		Гласные и согласные звуки.	1	19.09
11		Гласные и согласные звуки.	1	20.09
12		Гласные звуки и их обозначение буквами.	1	21.09
13		Обучающее изложение «Что ты умеешь?»	1	22.09
14		Согласные звуки и их обозначение буквами.	1	26.09
15		Контрольный диктант с грамматическим заданием.	1	27.09
16		Согласный звук и буква й. Словарный диктант.	1	28.09
17		Сочетания жи, ши.	1	29.09
18		Тематическая контрольная работа № 1 по теме:»Гласные согласные звуки и буквы».	1	03.10
19		Сочетания жи, ши.	1	04.10
20		Сочетания жи, ши.	1	05.10
21		Сочетания ча, ща, чу, шу.	1	06.10
22		Сочетания ча, ща, чу, шу.	1	10.10
23		Сочетания ча, ща, чу, шу.	1	11.10
24		Сочетания ча, ща, чу, шу.	1	12.10
25		Сочетания чк, чн.	1	13.10
26		Контрольный диктант с грамматическим	1	17.10

		заданием.		
27		Сочетания чк, чн.	1	18.10
28		Тематическая контрольная работа № 2 по теме: «Правописание слов с сочетаниями жи-ши, ча-ща, чу-щу, чк-чн».	1	19.10
29		Алфавит и азбука.	1	20.10
30		Итоговая контрольная работа № 1(диктант с грам. заданием).	1	24.10
31		Слово и слог. Словарный диктант.	1	25.10
32		Слово и слог. Перенос слов.	1	26.10
33		Слово и слог. Перенос слов.	1	27.10
34		Перенос слов.	1	07.11
35		Предложение и текст.	1	08.11
36		Предложение и текст. <u>Обучающее сочинение.</u>	1	09.11
37		Предложение и текст.	1	10.11
38		Предложение и текст. <u>Обучающее сочинение.</u>	1	14.11
39		Предложение и текст. Словарный диктант.	1	15.11
40		Мягкие и твёрдые согласные звуки.	1	16.11
41		<u>Обучающее изложение.</u>	1	17.11
42		Мягкий знак (ь).	1	21.11
43		Мягкий знак (ь).	1	22.11
44		Мягкий знак (ь).	1	23.11
45		Контрольный диктант с грамматическим заданием.	1	24.11
46		Тематическая контрольная работа № 3 по теме «Мягкий знак как показатель мягкости предыдущего согласного звука.»	1	28.11
47		Звонкие и глухие согласные звуки.	1	29.11

48		Звонкие и глухие согласные звуки.	1	30.11
49		Звонкие и глухие согласные звуки.	1	01.12
50		Звонкие и глухие согласные звуки.	1	05.12
51		Звонкие и глухие согласные звуки.	1	06.12
52		Звонкие и глухие согласные звуки.	1	07.12
53		Контрольный диктант с грамматическим заданием.	1	08.12
54		Ударение. Контрольный словарный диктант.	1	12.12
55		Обозначение гласных звуков.	1	13.12
56		Обозначение гласных звуков.	1	14.12
57		Итоговая контрольная работа № 2(списывание).	1	15.12
58		Разделительный мягкий знак.	1	19.12
59		Разделительный мягкий знак.	1	20.12
60		Тематическая контрольная работа № 4 по теме «Разделительный мягкий знак.»	1	21.12
61		Разделительный мягкий знак.	1	22.12
62		Закрепление изученного.	1	26 12
63		Закрепление изученного.	1	27 12
64		Закрепление изученного.	1	28 12
65		Двойные согласные.	1	12 01
66		Двойные согласные.	1	16 01
67		Слово и предложение.	1	17 01
68		Имя существительное. Словарный диктант.	1	18 01
69		Имя существительное.	1	19 01
70		Имя существительное.	1	23 01
71		Обучающее <u>изложение</u> по коллективно составленному плану.	1	24 01
72		Контрольное списывание текста с заданиями.	1	25 01
73		Урок-путешествие. В стране заглавных букв.	1	26 01
74		Заглавная буква. Словарный диктант.	1	30 01
75		Контрольный диктант с грамматическим заданием.	1	31 01

76		Обучающее <u>сочинение</u> .	1	01 02
77		Глагол.	1	02 02
78		Глагол.	1	06 02
79		Глагол.	1	07 02
80		Контрольный диктант с грамматическим заданием.	1	08 02
81		Обучающее <u>сочинение</u> .	1	09 02
82		Имя прилагательное.	1	13 02
83		Имя прилагательное.	1	14 02
84		Контрольное списывание текста с заданиями.	1	15 02
85		Имя прилагательное.	1	16 02
86		Тематическая контрольная работа № 5.	1	20 02
87		Предлог.	1	21 02
88		Предлог.	1	22 02
89		Предлог.	1	27 02
90		Контрольная работа (диктант).	1	28 02
91		Родственные (однокоренные) слова.	1	29 02
92		Родственные (однокоренные) слова.	1	01 03
93		Родственные (однокоренные) слова.	1	05 03
94		Безударные гласные в корне.	1	06 03
95		Безударные гласные в корне. Контрольный словарный диктант.	1	07 03
96		Безударные гласные в корне.	1	12 03
97		Безударные гласные в корне.	1	13 03
98		Безударные гласные в корне.	1	14 03
99		Тематическая контрольная работа № 6.	1	15 03
100		Итоговая контрольная работа № 3 (диктант).	1	19 03
101		Безударные гласные в корне.	1	20 03
102		Контрольное списывание.	1	21 03
103		Закрепление изученного.	1	22 03
104		Парные согласные в корне.	1	
105		Обучающее <u>изложение</u> .	1	
106		Парные согласные в корне.	1	

107		Парные согласные в корне. Словарный диктант.	1	
108		Парные согласные в корне.	1	
109		Тематическая контрольная работа № 7 .	1	
110		Парные согласные в корне.	1	
111		Парные согласные в корне.	1	
112		Предложение.	1	
113		Контрольная работа (диктант).	1	
114		Предложение.	1	
115		Обучающее <u>сочинение</u> .	1	
116		Предложение.	1	
117		Предложение.	1	
118		Повторение. Слово. Предложение. Текст.	1	
119		Тематическая контрольная работа № 8 .	1	
120		Повторение. Ударение. Алфавит.	1	
121		Итоговая контрольная работа № 4 (диктант).	1	
122		Повторение. Перенос слов.	1	
123		Повторение. Разделительный ь.	1	
124		Повторение. Сочетания жи, ши, ча, ща, чк, чн.	1	
125		Контрольное списывание текста с заданиями.	1	
126		Повторение. Существительное, прилагательное, глагол. Контрольный словарный диктант.	1	
127		Повторение. Существительное, прилагательное, глагол.	1	
128		Повторение. Безударная гласная в корне.	1	
129		Обучающее <u>изложение</u> .	1	
130		Повторение. Парные согласные в корне.	1	
131		Контрольное списывание текста с заданиями.	1	
132		Повторение. Заглавная буква.	1	

133		Обучающее <u>сочинение</u> .	1	
134		Урок-КВН. Правописание слов с безударной гласной в корне слов.	1	
135		Повторение. Главные члены предложения.	1	
136		Повторение. Главные члены предложения.	1	

ОЛИЮЮЮЮ